

Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n datasäädöstä täydentäväksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta sekä muutettaviksi sakon täytäntöönpanosta annettua lakia, sähköisen viestinnän palveluista annettua lakia ja kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annettua lakia.

Esityksen tavoitteena on toimeenpanna joulukuussa 2023 annettu EU:n datasäädös, joka on merkittävä osa Euroopan komission datastrategian toimenpiteitä. Asetuksen toimeenpano edellyttää täydentävien säännösten antamista asetuksen valvonnasta ja seuraamuksista.

Datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta annettavassa laissa nimettäisiin kansallisesti toimivaltaiset viranomaiset. Näitä olisivat Liikenne- ja viestintävirasto, joka pääasiallisesti valvoisi datasäädöksen noudattamista, ja lisäksi kuluttaja-asiamies sekä Kilpailu- ja kuluttajavirasto. Liikenne- ja viestintävirasto velvoitettaisiin toimimaan myös datakoordinaattorina eli keskitettynä yhteyspisteenä asetuksen soveltamiseen liittyvissä asioissa Suomessa. Ehdotetussa laissa säädettäisiin viranomaisten valvontaan liittyvistä toimivaltuuksista ja oikeudesta määrätä seuraamuksia tiettyjen laissa yksilöityjen asetuksen säännösten rikkomisesta.

Esityksellä olisi vaikutuksia toimivaltaisiksi viranomaisiksi nimettäviin viranomaisiin sekä niiden yritysten toimintaympäristöön, jotka asettavat markkinoille tai ottavat käyttöön datasäädöksen sääntelyn piiriin kuuluvia tuotteita ja palveluita.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muutoksella kumottaisiin sen sisältämät EU:n datanhallinta-asetusta täydentävät säännökset, jotka ehdotetaan jatkossa sisällytettäväksi datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta annettavaan lakiin.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 12.9.2025, jolloin datasäädöksen pääasiallinen soveltaminen alkaa.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
1.2.1 EU-säädöksen valmistelu	4
1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu	4
2 EU-säädöksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö.....	5
3 Nykytila ja sen arviointi.....	9
3.1 Horisontaali sääntely	9
3.1.1 Datanhallinta-asetus	9
3.1.2 Yleinen tietosuoja-asetus	10
3.1.3 Datasäädöksen ja sähköisen viestinnän tietosuojan suhde	10
3.1.4 Digimarkkinasäädös.....	11
3.2 Viranomaisten toimivaltuudet.....	11
3.2.1 Datasäädöksen mukaiset viranomaistehtävät	11
3.2.2 Liikenne- ja viestintäviraston tehtävät	12
3.2.3 Tietosuojavaltuutetun tehtävät	12
3.2.4 Kuluttajansuojaviranomaisten tehtävät	13
3.2.5 Muita viranomaiskysymyksiä	14
3.3 Valvonta ja toimivaltaiset viranomaiset.....	15
3.3.1 Datasäädöksen velvoitteet jäsenvaltioille toimivaltaisten viranomaisten nimeämisestä.....	15
3.3.2 Liikenne- ja viestintäviraston rooli	16
3.3.3 Tietosuojavaltuutetun rooli	16
3.3.4 Kilpailu- ja kuluttajansuojaviranomaisten rooli	16
3.3.5 Datakoordinaattori	17
3.4 Seuraamussääntely	18
3.4.1 Datasäädöksen mukaiset seuraamukset.....	18
3.4.2 Seuraamussääntely muussa digi- ja datalainsäädännössä ja sen suhde datasäädökseen.....	19
3.5 Aineettomat oikeudet ja niiden suhde datasäädökseen	21
3.6 Viranomaisten välinen yhteistyö.....	22
3.6.1 Kansallinen yhteistyö.....	22
3.6.2 EU-tason viranomaisyhteistyö	22
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	24
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	24
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	24
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	25
4.2.2 Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset.....	31
4.2.3 Ympäristövaikutukset	31
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	32
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	32
5.2 Muiden jäsenvaltioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot.....	37

6 Lausuntopalaute.....	39
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	39
7.1 Laki datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta.....	39
7.2 Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	59
7.3 Laki sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta	59
7.4 Laki kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 2 ja 16 §:n muuttamisesta.....	60
8 Lakia alemman asteinen sääntely	61
9 Voimaantulo	61
10 Toimeenpano ja seuranta	61
11 Suhde muihin esityksiin.....	61
11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	61
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	61
12.1 Johdanto	61
12.2 Toimivaltaisten viranomaisten tiedonsaantioikeus	62
12.3 Toimivaltaisten viranomaisten tarkastusoikeus	64
12.4 Hallinnolliset seuraamusmaksut.....	65
LAKIEHDOTUKSET	72
Laki datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta.....	72
Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	81
Laki sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta	82
Laki kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 2 ja 16 §:n muuttamisesta.....	83

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Esityksen valmisteluun on johtanut täydentävää sääntelyä edellyttävä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus ([EU](#) 2023/2854) datan oikeudenmukaista saatavuutta ja käyttöä koskevista yhdenmukaisista säännöistä ja asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin (EU) 2020/1828 muuttamisesta (jäljempänä *datasäädös* tai *asetus*). Se tuli voimaan 11.1.2024. Sitä sovelletaan pääosin 12.9.2025 alkaen.

Datasäädös on uutta EU-sääntelyä. Se on osa Euroopan komission datastrategian toimenpiteitä (COM (2020) 66 final, E 24/2020 vp). Datastrategian tavoitteena on luoda yhtenäinen ja kilpailukykyinen datalähtöinen sisämarkkina. Se korostaa datan merkitystä talouskasvulle ja innovaatioille. Strategian mukaan datan tulisi virrata EU:n sisällä ja eri alojen välillä datan saatavuutta ja uudelleenkäyttöä koskevien selkeiden ja oikeudenmukaisten sääntöjen mukaisesti. Datasäädös pyrkii vastaamaan näihin tavoitteisiin parantamalla datan saatavuutta ja käyttöä ja näin kannustamaan datapohjaiseen innovointiin. Datasäädös vastaa verkkoon liitettyjen tuotteiden saatavuuden kasvuun. Nämä esineiden internetin muodostavat tuotteet ovat lisännet uudelleenkäytettävissä olevan datan määrää merkittävästi. Datasäädös on osa laajempaa datastrategian mukaista digi- ja datasääntelyn kokonaisuutta, johon kuuluu useita eri säädöksiä.

1.2 Valmistelu

1.2.1 EU-säädöksen valmistelu

Komissio julkaisi 23.2.2022 datasäädöstä koskevan [ehdotuksen](#). Tätä edelsi julkinen kuuleminen asetusehdotuksen taustalla olevista tavoitteista vuonna 2021.

Ehdotuksesta annettiin eduskunnalle valtioneuvoston U-kirjelmä 7.4.2022 (U 29/2022 vp). Valtioneuvosto piti ehdotusta datan jakamisen ja datatalouden edistämisen näkökulmasta tavoitteiltaan erittäin kannatettavana. EU:n laajuinen horisontaali datasääntely nähtiin tarpeelliseksi erityisesti selkiyttämään ja yhdenmukaistamaan vaatimuksia datan käyttöoikeuksista eri jäsenmaissa ja eri sektoreilla. Huomiota haluttiin kiinnittää muun muassa sääntelyn selkeyteen suhteessa olemassa olevaan sääntelyyn. Eduskunnassa asetusehdotusta käsittelevät suuri valiokunta, liikenne- ja viestintävaliokunta, sekä perustuslakivaliokunta. Eduskunnan valiokuntien antamat lausunnot on julkaistu eduskunnan verkkosivustolla https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kirjelma/Sivut/U_29+2022.aspx.

Asetusehdotuksen käsittely eteni nopeasti neuvoston televiestintä- ja tietoyhteiskuntatyöryhmässä. Neuvosto ja Euroopan parlamentti saavuttivat tekstistä (tilapäisen) poliittisen yhteisymmärryksen 27.6.2023 ja vahvistivat säädöksen hyväksymisen marraskuussa 2023. Säädös julkaistiin EU:n virallisessa lehdessä 22.12.2023.

1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu liikenne- ja viestintäministeriössä, ja valmistelua on tukenut 27.9.2023 asetettu poikkihallinnollinen työryhmä. Valmistelua edelsi työryhmän arviomuistio datasäädöksen kansallisesta täytäntöönpanosta. Työryhmän yhtenä tehtävänä on ollut selvittää

tarkoituksenmukainen tapa järjestää asetuksen mukaiset viranomaistehtävät mukaan lukien seuraamussääntely. Hallituksen esitys pohjautuu työryhmän työn tälle osuudelle.

Valmistelun aikana on lisäksi käyty taustoittavia keskusteluja työ- ja elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, sisäministeriön, oikeusministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön, Liikenne- ja viestintäviraston, Tietosuojavaltuutetun toimiston, Kilpailu- ja kuluttajaviraston, Tullin, Tukesin ja Huoltovarmuuskeskuksen viranhaltijoiden kanssa. Lisäksi järjestettiin erillinen kuulemistilaisuus liikesalaisuuksista.

Työryhmän työ koottiin ensimmäisessä vaiheessa arviomuistioksi. Arviomuistioluonnos oli lausuntopalvelu.fi-sivustolla avoimessa lausuntomenettelyssä 3.5.–31.5.2024. Työryhmän asettamispäätös, työryhmän kokousmateriaalit, selvitysluonnoksen lausuntoyhteenveto ja lopullinen selvitys ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=LVM042:00/2023>. Arviomuistio sisältää seikkaperäisesti selostusta asetuksesta ja sen sisällöstä ja myös arvioita säädöksen suhteesta kansalliseen lakiin.

Luonnos hallituksen esityksestä on ollut lausuntokierroksella X.X.2024 - X.X.2025. Lausuntoja on pyydetty X sidosryhmiltä. Lausuntoja annettiin yhteensä X kappaletta ja niistä on laadittu lausuntotiivistelmä. Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat saatavissa suomeksi julkisessa palvelussa osoitteessa <https://hankeikkuna.vnv.fi/app#/lainsaadanto/113053/kuvaukset>

2 EU-säädöksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

Datasäädöksen tavoitteena on luoda yhteiset pelisäännöt dataan pääsyyn ja käyttöön. Säädös pyrkii edistämään datan saatavuutta ja varmistaa datasta saatavan arvon oikeudenmukaista jakautumista datatalouden toimijoiden kesken. Lisäksi tavoitteena on edistää uusien, innovatiivisten verkkoon liitettyjen tuotteiden (*IoT-laite*) tai niihin liittyvien palvelujen kehittämistä sekä innovointia jälkimarkkinoilla ja edistää asianomaista dataa hyödyntävien kokonaan uusien palvelujen kehittämistä, mukaan lukien monista erilaisista tuotteista tai niihin liittyvistä palveluista saatavaan dataan perustuvat palvelut. Tavoitteena on näiden toimien kautta luoda yhteinen eurooppalainen data-avaruus ja yhteentoimivat datan sisämarkkinat.

Datasäädöksessä on perussäännöt saada ja käyttää EU:ssa tuotettua dataa kaikilla talouden aloilla. Se asettaa uusia velvoitteita datan jakamiseen ja oikeuksia datan käyttöön monille toimijoille ja asetuksessa määritellyille käyttäjille. Asetus koskee laajasti dataa, jota syntyy IoT-laitteiden, kuten älykellojen, sensoreiden, paperikoneiden, autojen ja lentokoneiden, käytöstä. Jatkossa IoT-laitteet on suunniteltava niin, että käyttäjä voi helposti ja turvallisesti saada, käyttää ja jakaa niiden tuottamaa dataa. Asetuksella pyritään myös estämään datan hyödyntämistä ja jakamista koskevat kohtuuttomat sopimusehdot ja annetaan arviointikriteerejä niiden arvioimiseksi.

Lisäksi datasäädös antaa julkisen sektorin viranomaisille tietyissä poikkeuksellisissa tarpeissa pyynnöstä pääsyn ja käyttöoikeuden yksityisen yrityksen hallussa olevaan dataan erikseen kuvatuin ehdoin.

Asetus tavoittelee myös datanjakamispalveluiden, kuten pilvipalveluiden helpompaa vaihtamista velvoittamalla yhteentoimivuuteen datanjakamispalveluiden osalta. Näin luotaisiin puitteet sille, että asiakkaat voisivat tosiasiallisesti vaihtaa datankäsittelypalvelun tarjoajaa EU:n pilvipalvelumarkkinoiden avaamiseksi.

Lisäksi ei-henkilötietojen kansainvälisiin siirtoihin asetetaan uusi velvoite datan välityspalveluiden tarjoajille. Säädöksessä asetetaan myös minimivaatimuksia älysovimuksille ja selkeytetään säädöksessä tarkoitettujen tuotteiden ja palveluiden kautta kertyvän datan suhdetta tietokantasuojaan.

Datasäädöksen soveltamisala (I luku)

Datasäädös koskee verkkoon liitettyjen tuotteiden valmistajia, niihin liittyvien palveluiden tarjoajia, datan haltijoita, datan vastaanottajia ja datankäsittelypalvelujen tarjoajia niiden sijoittautumispaikasta riippumatta sekä osin julkisen sektorin toimijoita. Datasäädöksen soveltamisalaan kuuluvat datatyypit vaihtelevat luvuittain. Soveltamisala kattaa sekä henkilötiedot että muut kuin henkilötiedot. Asetuksessa datalla tarkoitetaan kaikkea toimenpiteiden, tosiseikkojen tai tietojen digitaalista esittämistä sekä kaikkia tällaisten toimenpiteiden, tosiseikkojen tai tietojen koosteita, myös ääni- tai kuvatallenteena tai audiovisuaalisena tallenteena. Asetus täydentää sellaista EU- ja kansallista lainsäädäntöä, joka koskee muun muassa henkilötietojen suojaa, yksityisyyden suojaa, viestinnän luottamuksellisuutta, kuluttajansuojaa ja teollis- ja tekijänoikeuksia, mutta ei rajoita niiden soveltamista.

Yritysten ja kuluttajien välinen sekä yritysten välinen datan jakaminen (II luku)

Datasäädöksen II luku koskee yritysten ja kuluttajien välistä sekä yritysten välistä datan jakamista. Siinä säädetään tuotteiden ja palveluiden valmistajien ja tarjoajien velvollisuuksista datan saataville asettamiseen ja dataan pääsyyn liittyen. Asetuksen 3 artiklan mukaan verkkoon liitettyjen tuotteiden ja niihin liittyvien palveluiden valmistajien ja tarjoajien on asetettava tuotteiden ja palveluiden data, mukaan lukien relevantti metadata, käyttäjien saataville helposti, turvallisesti ja maksutta. Tuotteet ja palvelut on suunniteltava ja valmistettava mahdollistamaan datan jakaminen myös kolmansille osapuolille. Mikroyritykset ja pienet yritykset on rajattu näiden velvoitteiden ulkopuolelle, jottei sääntelystä muodostuisi näille liiallista rasitetta.

Datan on oltava saatavilla yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa. Ennen sopimuksen tekemistä verkkoon liitetyn tuotteen ja siihen liittyvien palveluiden ostamisesta, vuokraamisesta tai liisaamisesta, myyjien tai palvelun tarjoajien on annettava käyttäjille asetuksessa määritellyt tiedot selkeällä ja ymmärrettävällä tavalla (asetuksen 3 ja 4 artikla). Käyttäjällä on datasäädöksen 5 artiklan mukaan oikeus jakaa dataa kolmansille osapuolille, ellei kyse ole markkinoille saattamattoman tuotteen testaamisesta. Dataa pyytävän käyttäjän tai kolmannen osapuolen asianmukainen tunnistaminen on tietoturvan kannalta keskeistä, mutta säädös ei tarkkaan määrittele, miten tunnistaminen on toteutettava. Tiedon pyytäjältä ei saa kuitenkaan vaatia enempää tietoja kuin tämän tunnistamiseksi on tarpeen.

Kolmannet osapuolet eivät saa käyttää datasäädöksen nojalla saamaansa dataa kilpailevien tuotteiden kehittämiseen tai kilpailun rajoittamiseen eivätkä jakaa dataa muille tahoille tätä tarkoitusta varten. Yritykset, jotka on nimetty portinvartijoiksi kilpailullisista ja oikeudenmukaisista markkinoista digitaalisella ja direktiivien (EU) 2019/137 ja (EU) 2020/1828 muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2022/1925 (digimarkkinasäädös) (jäljempänä *digimarkkina-asetus*) mukaisesti, eivät voi olla datasäädöksessä tarkoitettuja datan vastaanottajia. Ennen liikesalaisuuksia sisältävän datan jakamista datan haltijan ja käyttäjän on sovittava tarvittavista toimenpiteistä liikesalaisuuksien suojaamiseksi. Mikäli näistä toimenpiteistä huolimatta datan jakamisesta kieltäytyään liikesalaisuussuojaan vedoten, päätös on perusteltava asianmukaisesti ja siitä on ilmoitettava kansalliselle toimivaltaiselle viranomaiselle. Asetuksen II luvun mukaisiin viranomaisestehtäviin kuuluvat datan saataville asettamiseen liittyvät valvontatehtävät, valitusten käsittely sekä

ilmoitusten vastaanotto ja käsittely liittyen datan saataville asettamisesta kieltäytymiseen tai sen keskeyttämiseen liikesalaisuuksiin tai tuoteturvallisuuteen vedoten.

Velvoitteet datan saataville asettamisesta (III luku)

Datasäädöksen III luvussa säädetään edellytyksistä, joiden mukaisesti data on asetettava sen vastaanottajien saataville sekä datan saataville asettamisesta maksettavasta korvauksesta. Lukua sovelletaan, jos datan haltijalla on säädöksen 5 artiklan, sovellettavan unionin oikeuden tai sen mukaisesti annetun kansallisen oikeuden mukaan velvollisuus asettaa dataa saataville yritysten välisissä suhteissa. Luvun nojalla datan haltijoiden on sovittava vastaanottajan kanssa datan saataville asettamisesta noudattaen oikeudenmukaisia, kohtuullisia ja syrjimättömiä ehtoja sekä toimittava avoimesti. Asetuksen 9 artiklan mukaan datan haltijat eivät saa syrjiä keskenään vertailukelpoisia datan vastaanottajaryhmiä, ja korvauksen datan saataville asettamisesta on oltava kohtuullinen. Asetuksen 11 artiklassa säädetään myös datan luvattomasta käytöstä ja jakamisesta sekä teknisistä suojaustoimenpiteistä. Lisäksi 10 artiklassa säädetään sertifioiduista riidanratkaisuelimistä, joiden ratkaistavaksi käyttäjällä on oikeus saattaa datan saataville asettamisen ehtoja koskeva asia. Datasäädöksen III luvun osalta viranomaistehtäviä tulevat olemaan etenkin ilmoitusten vastaanottaminen ja valitusten käsittely.

Datan saatavuutta ja käyttöä yritysten välillä koskevat kohtuuttomat sopimusehdot (IV luku)

Datasäädöksen IV luku käsittelee kohtuuttomia datan käyttöä ja saatavuutta koskevia sopimusehtoja yritysten välillä. Asetuksen mukaan yrityksen yksipuolisesti asettama kohtuuton sopimusehto ei sido sen sopimuskumppania. Asetus sisältää luonnehdintoja siitä, millaiset ehdot on katsottava kohtuuttomiksi tai oletettavasti kohtuuttomiksi. Sen 13 artiklan mukaan sopimusehdot katsotaan lähtökohtaisesti kohtuuttomiksi, jos ne poikkeavat selvästi hyvästä kauppatavasta ja vilpittömän menettelyn vaatimuksista. Asetuksen 41 artiklan mukaan komissio kehittää ei-sitovia mallisopimusehtoja datan jakamiseen. Asetuksen IV luvun mukaisiin viranomaistehtäviin kuuluu näin ollen kohtuuttomien sopimusehtojen ja korvausten kohtuullisuuden valvonta sekä tietojen poistamisen ja datan luvattoman käytön valvonta.

Datan asettaminen julkisen sektorin elinten, komission, Euroopan keskuspankin ja unionin elinten saataville poikkeuksellisen tarpeen perusteella (V luku)

Datasäädöksen V luku käsittelee julkisen sektorin elinten oikeutta saada pääsy yksityisen sektorin hallussa olevaan dataan yleisessä hätätilanteessa tai muissa poikkeustilanteissa. Luvussa määritellään, millä ehdoilla ja perusteilla tällaisia datapyyntöjä voidaan tehdä. Julkisen sektorin toimijoiden tulee osoittaa poikkeuksellinen tarve datan saamiseksi, ja pyynnön on oltava ajallisesti ja sisällöltään rajattu. Pyyntöjä voidaan 15 artiklan mukaan esittää vain, jos dataa ei voida hankkia muilla keinoilla oikea-aikaisesti ja tehokkaasti. Datan haltijan on 18 artiklan mukaan asetettava data saataville ilman aiheutonta viivytystä, mutta sillä on tietyin edellytyksin oikeus evätä pyyntö tai pyytää sen muuttamista. Julkisen sektorin elinten on 19 artiklan mukaan varmistettava pyydettyjen tietojen luottamuksellisuus ja eheys sekä poistettava tiedot heti, kun niitä ei enää tarvita ilmoitettuun tarkoitukseen. Henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava erityisiä suojaustoimenpiteitä. Datasäädöksen V luvun osalta viranomaistehtäviä tulisivat olemaan pyyntöjen julkaiseminen ja sen yhteydessä yleisen turvallisuuden vaarantumisen arviointi. Lisäksi viranomaistehtäviä ovat ilmoitusten vastaanotto henkilötietoja koskevien pyyntöjen osalta, valitusten ja riitautusten käsittely, korvauksen tason käsittely sekä toiseen jäsenvaltioon sijoittautunutta datan haltijaa koskevien pyyntöjen käsittely.

Datankäsittelypalvelujen vaihtaminen (VI luku)

Asetuksella tavoitellaan datankäsittelypalvelujen vaihtamisen ja useamman palveluntarjoajan samanaikaisen käyttämisen sujuvoittamista. Sen 23 artikla asettaa palveluntarjoajille muun muassa kiellon olla asettamatta ja velvoitteen poistaa esikaupallisia, kaupallisia, teknisiä, sopimusperusteisia ja organisatorisia esteitä tähän liittyen. Lisäksi 25 ja 26 artiklassa asetetaan tiedonantovelvollisuus sopimukseen, 28 artiklassa avoimuusvelvoite ja 27 artiklassa velvoite toimia vilpittömässä mielessä. Asetuksen 29 artiklassa asetetaan myös kolmen vuoden aikataulu vaihtomaksujen asteittaiselle poistamiselle. Datasäädöksen VI luvun osalta viranomaistehtäviä tulevat olemaan etenkin sen varmistaminen, että esteet palveluntarjoajan vaihtamiselta poistetaan palveluntarjoajan tehokkaan vaihtamisen varmistamiseksi, vaihtamista koskevien sopimusehtojen valvonta sekä vaihtomaksujen asteittaisen poistamisen valvonta.

Laiton kolmannen maan viranomaisten pääsy muuhun dataan kuin henkilötietoihin ja tällaisen datan kansainvälinen siirto (VII luku)

Datasäädöksen VII luku asettaa datankäsittelypalvelujen tarjoajille velvoitteen toteuttaa riittävät tekniset, organisatoriset ja oikeudelliset suojoitoimenpiteet estääkseen unionissa olevan muun datan kuin henkilötietojen laittoman siirron kolmansien maihin tai kolmansien maiden viranomaisten pääsyn siihen. Lisäksi siinä säädetään kaksiasteisesta lausuntomenettelystä näihin pyyntöihin liittyen.

Datankäsittelypalvelujen tarjoajan on ilmoitettava datan luovuttamisesta asiakkaalle ennen luovuttamista, mikäli se on mahdollista ja jos pyyntö ei koske lainvalvontaa. Kolmannen maan viranomaisen pyyntö siirtää dataa tai päästä siihen hyväksytään lähtökohtaisesti vain, jos se perustuu kansainväliseen sopimukseen unionin tai jäsenvaltion kanssa. Muussa tapauksessa kolmannen maan viranomainen voi siirtää dataa tai saada pääsyn siihen vain, jos päätös täyttää tietyt ehdot, kuten perustelujen esittäminen, päätöksen yksilöity luonne ja mahdollisuus vastalauseen esittämiseen toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Asetuksen VII luvun valvontatehtäviin kuuluu varmistaa, että datankäsittelypalveluntarjoajat noudattavat asetettuja vaatimuksia laittomien datansiirtojen ja laittoman pääsyn estämiseksi.

Yhteentoimivuus (VIII luku)

Datasäädöksen VIII luku käsittelee yhteentoimivuusvaatimuksia, jotka koskevat dataa, datan jakamismekanismeja, datapalveluita ja eurooppalaisia data-avaruuksia. Toimijoiden on kuvattava tekemiään ratkaisuja johdonmukaisesti ja riittävällä laajuudella. Komissio voi laatia yhteentoimivuutta koskevia eritelmiä ja pyytää eurooppalaisia standardointiorganisaatioita laatimaan datasäädöksen vaatimusten mukaisia standardeja. Asetus asettaa tiettyjä vaatimuksia myös datan jakamista koskevien älysopimusten täytäntöönpanoon. Älysopimusten on oltava varmatoimisia ja sisällettävä pääsynvalvontamekanismit. Niiden automaattinen toteuttaminen pitää voida keskeyttää turvallisesti ja niihin liittyvää transaktiodataa pitää voida arkistoida. Viranomaisille VIII luvusta aiheutuu lähinnä valvontatehtäviä, jotka muistuttavat vaatimuksenmukaisuusvalvontaa.

Täytäntöönpano ja täytäntöönpanon valvonta (IX luku)

Datasäädöksen nojalla jäsenvaltioiden on nimettävä yksi tai useampi toimivaltainen viranomainen valvomaan säädöksen täytäntöönpanoa ja vastaamaan asetuksen mukaisista viranomaistehtävistä. Jos jäsenvaltio nimeää useamman kuin yhden viranomaisen, sen on nimettävä myös kansallisen tason yhteyspisteenä toimiva datakoordinaattori. Euroopan datainnovaatiolautakunta tukee viranomaisia asetuksen johdonmukaisessa soveltamisessa. Jäsenvaltioiden on säädettävä asetuksen rikkomiseen sovellettavista tehokkaista, oikeasuhteisista ja varoittavista seuraamuksista. Asetus edellyttää taloudellisista

seuraamuksista säätämistä, mutta jättää seuraamukset pääosin muutoin, kuten seuraamusmaksujen suuruuden osalta, jäsenvaltioiden harkintavaltaan. Seuraamuksia koskeviin säännöksiin ei sisälly jäsenvaltioille osoitettua mahdollisuutta harkita, voidaanko viranomaisille tai muille julkisen hallinnon elimille määrät kansallisesti hallinnollisia seuraamusmaksuja ja missä määrin. Lisäksi luvussa säädetään valitusoikeudesta sekä oikeudesta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin.

Tietokantadirektiivin mukainen sui generis -oikeus (X luku)

Datasäädöksen 43 artiklassa säädetään, että direktiivin 96/9/EY mukainen sui generis -oikeus ei koske dataa, joka saadaan datasäädöksen nojalla. Tämä varmistaa, että tällainen data on vapaasti käytettävissä ilman, että tietokantasuojan haltijat voivat estää sen käyttöä tai jakamista datasäädöksen tavoitteiden vastaisesti.

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1 Horisontaali sääntely

Vuonna 2020 annettuun Euroopan datastrategiaan perustuva datasäädös on uutta horisontaalia EU:n datasääntelyä. Ensimmäinen strategian alla annettu lainsäädäntöinstrumentti oli Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2022/868 eurooppalaisen datan hallinnoinnista ja asetuksen (EU) 2018/1724 muuttamisesta (jäljempänä *datanhallinta-asetus*). Lisäksi on olemassa erinäistä sektorikohtaista lainsäädäntöä muun muassa sijaintitietojen, maksupalvelutietojen ja liikennetietojen osalta.

3.1.1 Datanhallinta-asetus

Syksyllä 2023 voimaan tullut datanhallinta-asetus keskittyy julkisen sektorin hallussa olevan datan jakamiseen ja uudelleenkäytön mahdollistamiseen. Lisäksi se asettaa menettelysäännöt datan välityspalveluille, jotka toimivat neutraaleina kolmansina osapuolina yhdistäen datan omistajat ja käyttäjät. Asetus edistää myös data-altruismia eli datan luovuttamista yleisen edun mukaiseen tarkoitukseen.

Datanhallinta-asetuksen 2, 3 ja 4 luku jakavat osan tavoitteistaan datasäädöksen kanssa, sillä myös niissä pyritään lisäämään datan liikkuvuutta toimijoiden välillä. Datanhallinta-asetuksen tulokulma on kuitenkin vahvemmin menettelyllinen, eikä siinä säädetä oikeudesta saada dataa tai velvollisuudesta luovuttaa dataa.

Datanhallinta-asetuksen edellyttämä kansallinen lainsäädäntö liittyen viranomaistehtäviin ja seuraamuksiin on toimeenpantu Suomessa sisällyttämällä sen edellyttämät säännökset sähköisen viestinnän palveluista annettuun lakiin (HE 50/2023 vp; laki 1182/2023) sekä antamalla valtiovarainministeriön asetus eräiden hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalveluiden tuottamisesta (900/2023). Tähän vasta hiljattain annettuun sääntelyyn ei ole tunnistettu asiallisia muutostarpeita, mutta sääntelykokonaisuuden selkeyden johdosta laintasoinen datanhallinta-asetusta täydentävä sääntely ehdotetaan koottavaksi yhteen nyt ehdotettavan datasäädöstä täydentävän sääntelyn kanssa. Edellä mainittuun asetukseen, joka koskee datanhallinta-asetuksen 7 ja 8 artiklan mukaisten viranomaisten nimeämistä, ei ehdotettaisi tässä yhteydessä muutosta.

3.1.2 Yleinen tietosuoja-asetus

Datasäädös viittaa useassa kohdin luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus), jäljempänä *tietosuoja-asetus*. Sitä sovelletaan täysimääräisesti datasäädöksen rinnalla. Datasäädöksen soveltamisalaan kuuluvaan dataan lukeutuvia henkilötietoja on siis käsiteltävä sekä datasäädöksen että tietosuoja-asetuksen mukaisesti. Kun datasäädöksen nojalla käsitellään henkilötietoja, on tälle oltava tietosuoja-asetuksen mukainen käsittelyperuste.

Tietosuoja-asetuksessa asetetaan yrityksille ja organisaatioille henkilötietojen käsittelyä koskevat tarkat vaatimukset. Tietosuoja-asetuksen soveltamisala rajoittuu henkilötietoihin, kun taas datasäädöstä sovelletaan sekä henkilötietoihin että muuhun dataan kuin henkilötietoihin. Datasäädös muun muassa laajentaa tietosuoja-asetukseen sisältyvää oikeutta siirtää tiedot toiseen järjestelmään. Asetusten säännösten ollessa ristiriidassa sovelletaan datasäädöksen 1 artiklan 5 kohdan mukaan tietosuoja-asetuksen säännöksiä.

Tietosuoja-asetuksen edellyttämä täsmäntävä kansallinen sääntely toimeenpantiin Suomessa säätämällä tietosuojalaki (1050/2018).

Tietosuojaviranomaisilla tulee olemaan merkittävä osuus datasäädökseen liittyvässä henkilötietojen käsittelyn valvonnassa (datasäädöksen 37 artikla 3 kohta). Asiasta ei kuitenkaan ole katsottu tarvittavan säätää erikseen kansallisesti. Tietosuojavaltuutettu valvoo henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain perusteella ja niiden perusteella käytettävissä olevien toimivaltuuksiensa mukaisesti.

3.1.3 Datasäädöksen ja sähköisen viestinnän tietosuojan suhde

Sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin sääntely sähköisen viestinnän luottamuksellisuudesta ja päätelaitteiden yksityisyydestä vaikuttavat myös datasäädöksen velvoitteiden soveltamiseen. Datasäädöksen johdanto-osan 36 kappaleessa on nimenomaisesti todettu, että sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviä sovelletaan päätelaitteelle tallennettuun ja sieltä saatavaan dataan pääsyyn ja se edellyttää mainitussa direktiivissä tarkoitettua tilaajan tai käyttäjän suostumusta, paitsi jos se on ehdottoman välttämätöntä sellaisen tietoyhteiskuntapalvelun tarjoamiseksi, jota tilaaja tai käyttäjä on erityisesti pyytänyt tai jos ainoana tarkoituksena on toteuttaa viestinnän välittäminen.

Datasäädöksen ja sähköisen viestinnän tietosujasääntelyn suhdetta selvennetään datasäädöksen 1 artiklan 5 kohdassa, jonka mukaan datasäädös ei rajoita henkilötietojen suojaa, yksityisyyden suojaa ja viestinnän luottamuksellisuutta sekä päätelaitteiden eheyttä koskevaa unionin oikeutta ja kansallista lainsäädäntöä mukaan lukien tietosuoja-asetusta ja sähköisen viestinnän tietosuojadirektiiviä. Samassa kohdassa mainitaan, että mikäli datasäädöksen säännökset ovat ristiriidassa henkilötietojen tai yksityisyyden suojaa koskevan unionin oikeuden tai unionin oikeuden mukaisesti hyväksytyyn kansallisen lainsäädännön kanssa, on sovellettava asiaan kuuluvaa henkilötietojen tai yksityisyyden suojaa koskevaa unionin oikeutta tai kansallista lainsäädäntöä. Tämä koskee myös sähköisen viestinnän palveluista annetun lain säännöksiä siltä osin, kun niillä täytetään sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi, erityisesti sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 205 § (palvelun käyttöä kuvaavien tietojen tallentaminen käyttäjän päätelaitteelle ja näiden tietojen käyttö) ja lain 17 luvun säännökset (sähköisen viestinnän välitystietojen ja rikoksia koskevien tietojen käsittely).

3.1.4 Digimarkkinasäädös

Datasäädöksessä viitataan myös [digimarkkinasäädökseen](#). Digimarkkina-asetuksen tavoitteena on puuttua yhtenäisen sääntelyn avulla EU:n sisämarkkinoilla ”portinvartijoina” toimivien suurimpien alustayritysten epäoikeudenmukaisiin kaupan käytänteisiin, joita yritykset ja kuluttajat kohtaavat asioidessaan näillä verkkoalustoilla. Asetuksen kiellot ja velvoitteet koskevat vain suurimpia yrityksiä, jotka tarjoavat EU:n alueella asetuksessa mainittuja ydinalustapalveluita ja jotka on erikseen nimetty portinvartijoiksi asetuksen nojalla. Ydinalustapalveluiksi asetuksessa luetaan hakukoneet, käyttöjärjestelmät, verkkoyhteisöpalvelut, videonjakoalustapalvelut, numeroista riippumattomat henkilöiden väliset viestintäpalvelut, verkkoselaimet, virtuaaliavustajat, pilvipalvelut, mainontapalvelut ja erilaiset verkossa toimivat välityspalvelut, kuten markkinapaikat. Asetuksen valvonnasta vastaa ensisijaisesti Euroopan komissio.

3.2 Viranomaisten toimivaltuudet

3.2.1 Datasäädöksen mukaiset viranomaistehtävät

Datasäädöksen 37 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on nimettävä yksi tai useampi toimivaltainen viranomainen, joka on vastuussa asetuksen valvonnasta. Viranomaistehtävät on lueteltu eityhjentävästi 37 artiklan 5 kohdassa.

Datasäädöksen mukaisesti arvioituna viranomaistehtävät tulisivat olemaan II ja III lukujen osalta etenkin valitusten vastaanottamista, tutkimista ja erityisesti sen selvittämistä, onko tiedot annettu vaatimusten mukaisesti sekä ovatko datan suojausjärjestelyjen tai luovuttamisesta kieltäytymisen edellytykset toteutuneet riitatilanteissa. Tehtäviin voi liittyä kysymyksiä liikesalaisuuksista. Asetuksen IV luvun nojalla valvottavaa tulisi sopimusehtoihin, korvausten kohtuullisuuteen sekä datan luvattomaan käyttöön liittyen. Lisäksi arvioitavaksi voi tulla henkilötietojen käsittelyyn liittyvää arviointia. Datasäädöksen V luvun viranomaistehtäviä tulisivat olemaan etenkin viranomaisten esittämien pyyntöjen julkaiseminen ja sen yhteydessä yleisen turvallisuuden vaarantumisen arviointi, ilmoitusten vastaanotto, henkilötietoja koskevien kysymysten arviointi osana pyyntöjä, valitusten ja riitautusten käsittely, korvauksen tason käsittely sekä toiseen jäsenvaltioon sijoittautunutta datan haltijaa koskevien pyyntöjen käsittely. Asetuksen VI luvun viranomaistehtäviä tulisivat olemaan etenkin sen varmistaminen, että esteet palveluntarjoajan vaihtamiselta poistetaan palveluntarjoajan tehokkaan vaihtamisen varmistamiseksi, vaihtamista koskevien sopimusehtojen valvonta sekä vaihtomaksujen asteittaisen poistamisen valvonta. Luvun VII viranomaistehtävät käsittäisivät valvontaa sen osalta, että datankäsittelypalveluntarjoajat toteuttavat niille asetetut vaatimukset riittävän tehokkaasti estääkseen laittomat datan siirrot tai pääsyn kolmannen maan viranomaisten toimesta.

Lisäksi mikäli jäsenvaltioon nimetään useampia toimivaltaisia viranomaisia, on kansallisesti nimettävä myös yksi datakoordinaattorina toimiva viranomainen, jonka olisi toimittava keskitettynä yhteispisteenä kaikissa asetuksen täytäntöönpanoon liittyvissä kysymyksissä. Datakoordinaattori vastaisi viranomaisten välisestä yhteistyöstä sekä avustaisi asetuksen soveltamisalaan kuuluvia toimijoita siihen liittyvissä kysymyksissä.

Suurin osa datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdassa luetelluista tehtävistä ei suoraan sisälly Suomessa minkään viranomaisen tämänhetkisten tehtävien tai toimivaltuuksien piiriin. Julkisen vallan käyttäjällä on aina oltava viime kädessä eduskunnan säätämään lakiin palautettavissa oleva toimivaltaperuste. Toimivaltaisesta viranomaisesta on siis säädettävä laissa.

3.2.2 Liikenne- ja viestintäviraston tehtävät

Liikenne- ja viestintävirastosta annetun lain (935/2018) mukaan viraston tehtävänä on edistää tietoyhteiskunnan ja liikennejärjestelmän kehittymistä sekä toimivia ja turvallisia liikenne- ja viestintäyhteyksiä sekä -palveluita. Liikenne- ja viestintäviraston tehtävistä säädetään pääosin Liikenne- ja viestintävirastosta annetussa laissa, liikenteen palveluista annetussa laissa sekä sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa. Viraston erityisistä tehtävistä viestintäsektorilla säädetään sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 304 §:ssä. Mainitussa pykälässä virastolle on jo säädetty useita tehtäviä mukaan lukien EU-säädösten valvontaa.

Virasto muun muassa edistää liikenteen ja viestinnän turvallisuutta sekä alan teknistä kehitystä ja häiriöttömyyttä, huolehtii liikenteen ja sähköisen viestinnän sääntely-, lupa-, hyväksyntä-, rekisteri- ja valvontatehtävistä, kehittää ja edistää liikenteen ja viestinnän palveluita ja niiden tarjontaa sekä liikenteen ja viestinnän markkinoiden toimivuutta ja huolehtii käyttäjien ja matkustajien oikeuksiin liittyvistä tehtävistä sekä edistää liikenteen ja viestinnän sekä niiden markkinoiden digitalisaatiota ja automatisaatiota.

Liikenne- ja viestintävirasto toimii myös datanhallinta-asetuksen 13 ja 23 artikloissa tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena, joka muun ohella valvoo datan välityspalveluita ja data-altruismipohjaisia organisaatioita sekä osallistuu Euroopan datainnovaatiolautakunnan työhön. Liikenne- ja viestintävirasto on lisäksi nimetty verkon välityspalvelujen valvonnasta annetussa laissa (18/2024) toimimaan digipalveluasetuksen mukaisena kansallisena koordinaativiranomaisena (digitaalisten palveluiden koordinaattorina), joka vastaa koordinaattoriviranomaiselle säädettyistä tehtävistä Suomessa ja osallistuu muiden jäsenvaltioiden vastaavien viranomaisten yhteistyöverkostoon. Liikenne- ja viestintävirasto toimii yhteyspisteenä kaikissa digipalveluasetuksen soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä. Virasto myös toimii valvovana viranomaisena suurimpaan osaan digipalveluasetuksen artiklakohtia. Tästä poikkeuksena toimivalta on jaettu kuluttaja-asiamiehen kanssa 25 artiklassa (verkkorajapintojen suunnittelu ja järjestäminen), jossa kuluttaja-asiamies valvoo artiklaa kuluttajille suunnatuissa palveluissa ja 30 artiklassa (elinkeinonharjoittajien jäljitettävyyden), jota kuluttaja-asiamies valvoo 7 kohdan (elinkeinonharjoittajan antamat tiedot verkon markkinapaikalla) osalta. Lisäksi kuluttaja-asiamies valvoo yksin 32 artiklaa (tiedonsaantioikeus) sekä jaetusti tietosuojavaltuutetun kanssa 26 artiklaa (mainonta verkkoalustoilla). Näiden lisäksi tietosuojavaltuutettu valvoo yksin 27 artiklaa (suositelujärjestelmien avoimuus) ja 28 artiklaa (alikäisten suojele verkossa).

Liikenne- ja viestintävirasto valvoo viestintäpalvelusopimusten sopimusehtojen yleistä kohtuullisuutta ja viraston velvollisuutena on varmistaa, että kuluttajien kanssa tehtyihin sopimuksiin ei sisälly kohtuuttomia ehtoja. Viraston toimivalta on tältä osin rinnakkainen kuluttaja-asiamiehen kanssa. Liikenne- ja viestintäviraston ratkaisultaan eivät kuulu yrityksen ja tilaajan välistä sopimussuhdetta tai korvausvastuuta taikka teleyrityksen takautumisoikeutta tai palautusvelvollisuutta koskevat asiat. Liikenne- ja viestintäviraston tehtävänä on edellä mainitun lisäksi muun ohella valvoa sähköisen viestinnän palveluista annetun lain sekä sen nojalla annettujen säännösten ja päätösten noudattamista, jollei muuta säädetä. Liikenne- ja viestintäviraston tehtävistä on tarkemmin säädetty tältä osin lain 303 §:ssä (yleiset tehtävät) sekä 304 §:ssä (erityiset tehtävät).

3.2.3 Tietosuojavaltuutetun tehtävät

Tietosuojavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka valvoo tietosuojalainsäädännön ja muiden henkilötietojen käsittelyä koskevien säädösten noudattamista. Tietosuojavaltuutettu edistää tietoisuutta henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä

oikeuksista, velvollisuuksista ja mahdollisuuksista. Tietosuojalain 14 §:n mukaan tietosuojavaltuutetun tehtävistä ja toimivaltuuksista säädetään yleisen tietosuojasetuksen 55–59 artiklassa. Tietosuojalain 14 §:n mukaan tietosuojavaltuutetulla on myös muita tässä tai muussa laissa säädettyjä tehtäviä ja toimivaltuuksia. Näihin tehtäviin kuuluu myös seuraamusten määrääminen esimerkiksi yleisen tietosuojasetuksen rikkomisesta. Tietosuojavaltuutettu tekee yhteistyötä erityisesti muiden ETA-valtioiden tietosuojaviranomaisten kanssa ja edustaa Suomea Euroopan tietosuojaneuvostossa. Yleisen tietosuojasetuksen 58 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella valvontaviranomaisella on toimivaltuudet määrätä rekisterinpitäjä ja henkilötietojen käsittelijä sekä tarvittaessa rekisterinpitäjän tai henkilötietojen käsittelijän edustaja antamaan kaikki tehtäviensä suorittamiseksi tarvittavat tiedot. Sen lisäksi, mitä yleisen tietosuojasetuksen 58 artiklan 1 kohdassa säädetään valvontaviranomaisen tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudesta, tietosuojalain 18 §:n mukaan tietosuojavaltuutetulla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta tehtäviensä hoidon kannalta tarpeelliset tiedot.

3.2.4 Kuluttajansuojaviranomaisten tehtävät

Suomessa Kilpailu- ja kuluttajaviraston (jäljempänä *KKV*) tehtävät on määritelty kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain (661/2012) 2 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan *KKV* tekee esityksiä, aloitteita ja huomautuksia kilpailun edistämiseksi ja kilpailua rajoittavien säännösten ja määräysten purkamiseksi, julkisten hankintojen avoimuuden ja syrjimättömyyden edistämiseksi sekä kuluttajapolitiikan ja kuluttajansuojan kehittämiseksi, huolehtii sille kilpailulaissa säädettyistä tehtävistä ja valvoo kilpailulain nojalla tehtyjen päätösten noudattamista, huolehtii sille hankintalaissa sekä erityisalojen hankintalaissa säädettyistä tehtävistä, edistää ja toteuttaa kuluttajavalistusta ja -kasvatusta, tekee toimialaansa liittyviä tutkimuksia, selvityksiä ja vertailuja, huolehtii kuluttajaneuvonnan järjestämisestä, sekä huolehtii muista sille säädettyistä tai määrättyistä tehtävistä. Pykälän 2 momentin mukaan kuluttaja-asiamiehelle kuuluvista lainsäädännön valvontatehtävistä säädetään erikseen.

KKV:ssa toimiva kuluttaja-asiamies valvoo kuluttajansuojalainsäädännön noudattamista. Kuluttaja-asiamiehenä toimii *KKV*:n kuluttaja-asioiden vastuualueen ylijohdaja. Kuluttaja-asiamiehen tehtävänä on turvata kuluttajien asemaa ja valvoa kuluttajansuojalain ja useiden muiden kuluttajan suojaksi säädettyjen lakien noudattamista. Keskeisiä tehtäviä ovat elinkeinonharjoittajien markkinoinnin, sopimusehtojen ja perinnän lainmukaisuuden valvominen, kun kyse on kuluttajille suunnatusta toiminnasta. Yritysten väliset kysymykset eivät ole kuluttaja-asiamiehen toimivallan piirissä miltään osin. Kuluttaja-asiamiehen valvonta on kollektiivista valvontaa, eli kuluttaja-asiamies ei lähtökohtaisesti käsittele yksittäisiä riita-asioita, joissa kuluttaja hakee hyvitystä tavaran tai palvelun virheestä.

Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain 7 §:n mukaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston kuluttaja-asioissa ja kuluttaja-asiamiehen on erityisesti toimittava aloilla, joilla on kuluttajien kannalta huomattavaa merkitystä tai joilla voidaan olettaa yleisimmin esiintyvän ongelmia kuluttajan asemassa (nk. kuluttaja-asiamiehen priorisointivelvoite). Kuluttaja-asiamiehellä on kuluttajansuojalain nojalla laaja yleistoimivalta, joka kattaa käytännössä kaikki elinkeinonharjoittajien kuluttajiin kohdistamat kaupalliset menettelyt. Toimivallan ja -kentän laajuus huomioiden kuluttaja-asiamiehen ei ole mahdollista puuttua kaikkiin yksittäisiin ongelmiin tai ryhtyä toimenpiteisiin kaikkien kuluttajien sille tekemien ilmoitusten nojalla, eikä tätä myöskään edellytetä nykyisessä lainsäädännössä.

Yksittäisissä riitatapauksissa kuluttajan apuna ovat kuluttajaneuvonta, Euroopan kuluttajakeskus (jäljempänä *EKK*) ja kuluttajariitalautakunta. Kuluttajaneuvonta ja *EKK* ovat osa Kilpailu- ja kuluttajavirastoa. Näistä kummallakaan ei ole oikeutta antaa yksittäisissä

asioissa varsinaista ratkaisua tai päätöstä, vaan niiden toiminta perustuu neuvontaan ja mahdollisuuksien mukaan sovitteluavun antamiseen, jos kuluttaja sellaista pyytää. Yrityksen aloitteesta sovittelua ei voida tehdä, vaan tällöin apu rajoittuu yleisluontoiseen neuvontaan kuluttajansuojakysymyksissä.

KKV:n kuluttajaneuvonta rajautuu käytännössä kuluttajansuojalain soveltamisalan mukaisesti kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan väliseen suhteeseen, jossa on lähtökohtaisesti kyse yksityiseen kulutukseen hankittuun kuluttajansuojalaissa tarkoitettuun kulutushyödykkeeseen liittyvään riitatilanteeseen. Kuluttajaneuvonta toimii myös vaihtoehdoisen riidanratkaisun esiateena, sillä kuluttajariitalautakunnasta annetun lain (8/2007) 14 §:n mukaan lautakunta voi jättää asian käsittelemättä, jos kuluttaja ei ole ensin ollut yhteydessä kuluttajaneuvontaan selvittääkseen asiaa.

KKV:ssa toimivan kuluttajaneuvontapalvelun kysyntä ylittää jo nykytehtävillä tarjonnan. KKV:n henkilökohtaisen palvelun kuluttajaneuvonnassa voidaan nykyresursseilla selvittää ja sovitella noin 45 000 yksittäistä riita-asiaa vuodessa. Palvelun kysyntä on kuitenkin kasvanut tätä suuremmaksi (noin 95 000 yhteydenottoa vuonna 2021). Näin ollen iso osa kuluttajista jää jo nyt vaille palvelua, ja puhelinpalveluun pääsee vain alle 50 % soittajista.

Kuluttajariitalautakunta on KKV:sta erillinen ja itsenäinen oikeusministeriön alainen toimija. Toisin kuin kuluttaja-asiamies ja KKV:n kuluttajaneuvonta, lautakunta antaa ratkaisusuosituksia kuluttajien ja yritysten välisiin yksittäistapauksellisiin oikeudellisiin riitoihin. Jos yritys ei noudata lautakunnan ratkaisusuositusta, kuluttajan on käytännössä vietävä asia käräjäoikeuden ratkaistavaksi saadakseen asiassa täytäntöönpano- ja valituskelpoisen päätöksen.

Lisäksi Suomessa on lukuisia erityisviranomaisia, jotka valvovat niiden toimivaltaan kuuluvaa erityislainsäädäntöä, joka osaltaan suojaa myös kuluttajia. Tällaisia viranomaisia ovat muun muassa Ruokavirasto, turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes, sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, Finanssivalvonta, lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea, tietosuojavaltuutettu sekä Liikenne- ja viestintävirasto.

3.2.5 Muita viranomaiskysymyksiä

Lisäksi on olemassa muita datasäädöksen soveltamiseen liittyviä asioita, joita voi käsitellä Suomessa useampi viranomainen. Tällaisia ovat esimerkiksi ns. pimeisiin kaavoihin liittyvät kysymykset. Datasäädöksen mukaan pimeät kaavat ovat suunnittelutekniikkoja, joilla painostetaan tai harhautetaan kuluttajia tekemään päätöksiä, joilla on heille kielteisiä seurauksia. Kyseisiä manipulointitekniikkoja saatetaan käyttää taivuttelemaan käyttäjiä, etenkin heikossa asemassa olevia kuluttajia, haitallisiin käyttäytymismalleihin, harhautamaan käyttäjiä ohjaamalla heitä tekemään datan luovutusta koskevia päätöksiä tai vaikuttamaan kohtuuttomasti palvelun käyttäjien päätöksentekoon tavalla, joka horjuttaa tai heikentää heidän itsenäisyyttään, päätöksentekoaan ja valinnan mahdollisuuksiaan.

Datasäädöksen nojalla kolmas osapuoli ei saa tehdä 5 artiklaan perustuvien käyttäjien valintojen tai oikeuksien hyödyntämisestä kohtuuttoman vaikeaa, mukaan lukien esittämällä valintoja käyttäjille puolueellisesti, tai pakottamalla, harhauttamalla tai manipuloimalla käyttäjää, tai heikentämällä käyttäjien itsemääräämisoikeutta, päätöksentekoa tai valinnanvapautta, mukaan lukien jonkin digitaalisen käyttöliittymän tai sen osan kautta. Niin ikään kiellettyä on myös sen estämättä, mitä tietosuojasetuksen 22 artiklan 2 kohdan a ja c alakohdassa säädetään, käyttää saamaansa dataa profilointiin, paitsi jos se on tarpeen käyttäjän pyytämän palvelun tarjoamiseksi.

Pimeiden kaavojen tai käytänteiden (eng. *dark patterns*) osalta toimivaltaa on tällä hetkellä useammalla viranomaisella. Nykytilan osalta pimeät käytännöt voivat tulla arvioitaviksi myös kuluttajansuojalain 2 lukuun sisältyvien direktiivin 2005/29/EY säännösten tai tietosuojasetuksen nojalla. Kuluttajansuojaviranomaisten toimivalta kattaa etenkin kuluttajansuojalain 2 luvun säännökset (mm. menettelyn sopimattomuus, harhaanjohtavuuskielto, aggressiiviset menettelyt). Lisäksi valvonta kuuluu digipalveluasetuksen nojalla kuluttaja-asiamiehelle silloin, kun verkkoalusta tarjoaa palvelua kuluttajalle, sillä kuluttaja-asiamiehellä on toimivaltaa digipalveluasetuksen 25 artiklan (verkkorajapintojen suunnittelu ja järjestäminen) osalta (ks. laki verkon välityspalvelujen valvonnasta). Muissa tilanteissa valvontaviranomainen on Liikenne- ja viestintävirasto (HE 70/2023 s. 46). Lisäksi tietosuojavaltuutetun toimivallassa on valvonta tietosuojasetuksen tarkoittaman sisäänrakennetun ja oletusarvoisen tietosuojan (25 artikla), läpinäkyvyyden (5(1)(a) artikla), tietojen minimoinnin (5(1)(c) artikla) ja osoitusvelvollisuuden (5(2) artikla) osalta. Euroopan tietosuojaviranomaiset ovat julkaisseet asiasta ohjeistusta. Pimeistä kaavoista on säädetty nimenomaisesti myös mm. digipalveluasetuksessa, jonka pimeitä kaavoja koskevan sääntelyn osalta toimivaltaisia viranomaisia Suomessa ovat Liikenne- ja viestintävirasto ja kuluttaja-asiamies (jälkimmäisen toimivallan piirissä vain elinkeinonharjoittajien kuluttajiin kohdistavat menettelyt).

On kuitenkin huomattava, että pimeitä kaavoja ei ole määritelty missään tyhjentävästi, eivätkä eri säädösten nimenomaiset määritelmät välttämättä vastaa täysin toisiaan. Kunkin EU-säädöksen artikloja myös tulkitaan kyseisen säädöksen asiayhteydessä, eivätkä eri säädösten pohjalta tehtävät pimeitä kaavoja koskevat viranomais- ja tuomioistuinratkaisut siten välttämättä ole suoraan keskenään vertailukelpoisia.

3.3 Valvonta ja toimivaltaiset viranomaiset

3.3.1 Datasäädöksen velvoitteet jäsenvaltioille toimivaltaisten viranomaisten nimeämisestä

Datasäädöksen 37 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltion tulee perustaa tai nimetä yksi tai useampi kansallinen toimivaltainen viranomainen, joka on vastuussa asetuksen soveltamisesta ja sen täytäntöönpanon valvonnasta. Jäsenvaltiot voivat perustaa yhden tai useamman uuden viranomaisen tai käyttää olemassa olevia viranomaisia. Jos jäsenvaltio nimeää useamman kuin yhden toimivaltaisen viranomaisen, sen on nimettävä niiden joukosta datakoordinaattori helpottamaan toimivaltaisten viranomaisten yhteistyötä ja avustamaan asetuksen soveltamisalaan kuuluvia yhteisöjä kaikissa sen soveltamiseen ja täytäntöönpanon valvontaan liittyvissä asioissa. Toimivaltaisten viranomaisten on asetuksen mukaan niille annettuja tehtäviä ja valtuuksia käyttäessään tehtävä yhteistyötä keskenään.

Datasäädöksen kannalta toimivaltaiselle viranomaiselle asetetaan joitain vaatimuksia, jotka ovat yleisiä ja muutamia artiklakohtaisia vaatimuksia, mutta kaikkiaan jäsenvaltioilla on harkintavaltaa nimeämisessä. Toimivaltaisten viranomaisten toimintaan on asetuksessa kohdistettu yleisinä vaatimuksina tehtävähoidon puolueettomuus, läpinäkyvyys ja riittävien teknisten taloudellisten ja henkilöresurssien turvaaminen (37 artiklan 8 ja 9 kohta). Lisäksi alakohtaisten viranomaisten toimivalta on otettava huomioon asetuksen soveltamiseen liittyvissä alakohtaiseen dataan pääsyä ja sen käyttöä koskevissa erityiskysymyksissä (37 artiklan 4 kohdan a alakohta). Artiklakohtaisia vaatimuksia asetuksessa on 23–31 artiklan, 34 artiklan ja 35 artiklan osalta, joiden soveltamisesta ja täytäntöönpanon valvonnasta vastaavalla toimivaltaisella viranomaisella on oltava kokemusta datapalvelujen ja sähköisten viestintäpalvelujen alalta.

3.3.2 Liikenne- ja viestintäviraston rooli

Valvontaan liittyvät tehtävät on tarkoituksenmukaista antaa viranomaiselle, joka muutenkin pääasiallisesti hoitaa datasäädökseen lähinnä liittyvää valvontaa. Nimettävän viranomaisen tai viranomaisten olisi hyödyllistä ymmärtää digitaalista liiketoimintaa ja datataloutta sekä aineettomia oikeuksia, sopimusoikeutta ja kuluttaja- ja kilpailuoikeutta, jotta säädöksen tehokas ja tarkoituksenmukainen valvonta voidaan toteuttaa. Tällä hetkellä Liikenne- ja viestintävirasto vastaa merkittävilta osin tietoyhteiskunnan sääntelyyn sekä digi- ja datasäätelyyn liittyvistä viranomaistehtävistä Suomessa. Virastolla on kokemusta esimerkiksi datankäsittelypalveluiden valvonnasta ja sähköisten viestintäpalveluiden valvonnasta, minkä lisäksi sillä on sen nykyisten tehtävien kautta kokemusta omalla erityis sektorillaan sähköisissä viestintäpalveluissa esimerkiksi sopimusehtojen kohtuullisuuden ja kilpailun valvonnasta. Liikenne- ja viestintävirasto on myös mukana Euroopan datainnovaatiolautakunnan työssä. Huomioiden Liikenne- ja viestintäviraston nykyiset tehtävät ja datasäädöksen 23–31, 34 ja 35 artikloista johtuvat vaatimukset, vaikuttaisi Liikenne- ja viestintävirasto Suomen osalta soveltuvalta toimimaan datasäädöksen päävastuullisena toimivaltaisena viranomaisena. Vaikka monet esitetyistä viranomaistehtävistä ovat virastolle uusia ja edellyttävät uutta osaamista, tehtävien eräänlainen keskittäminen Liikenne- ja viestintävirastoon mahdollistaa myös datatalouden sääntelykysymyksiin liittyvän osaamisen keskittymisen ja synergiaetuja, mikä voisi sekä helpottaa toimijoiden yhteydenottoja että yhtenäistää tulkintalinjaa.

3.3.3 Tietosuojavaltuutetun rooli

Datasäädöksen 37 artiklan 3 kohdan mukaan tietosuoja-asetuksen soveltamisen valvonnasta vastaavat viranomaiset ovat vastuussa datasäädöksen soveltamisen valvonnasta henkilötietojen suojan osalta. Suomessa valvontaviranomaisena toimii tietosuojalain 8 §:ssä säädetty tietosuojavaltuutettu. Näin ollen tietosuojavaltuutettu vastaisi datasäädöksen soveltamisen yhteydessä tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä valvontatehtävistä Suomessa. Tietosuojavaltuutetulle on myös tietosuojalaissa säädetty laajat tehtävän hoitamisen edellyttämät toimivaltuudet.

3.3.4 Kilpailu- ja kuluttajansuojaviranomaisten rooli

Tiedonantovelvoitteet

Esityksen valmistelussa on tarkasteltu kilpailu- ja kuluttajaviranomaisten roolia datasäädöksen valvonnassa etenkin tiedonantovelvoitteiden sekä datanlukutaitoon liittyvien tehtävien osalta. Kilpailu- ja kuluttajavirastossa toimivan kuluttaja-asiamiehen tehtäväksi on katsottu soveltuvan 3 artiklan 2 ja 3 kohdat silloin, kun kyse on tiedoista, jotka elinkeinonharjoittajien on annettava kuluttajille ennen sopimuksen tekemistä. Kuluttaja-asiamiehen toimivalta samoin kuin kuluttajansuojalain sekä muun kuluttajia suojaavan sääntelyn soveltamisala rajautuu elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisiin suhteisiin, ja tämä on perusteltua ottaa lähtökohdaksi myös datasäädöksen valvonnassa. Muilta osin edellä mainittujen säännösten valvonnasta vastaisi Liikenne- ja viestintävirasto.

Datalukutaidon edistämiseen liittyvä viranomaistehtävä

Datalukutaidon edistäminen on datasäädöksen sisältämä uusi viranomaistehtävä. Myös Suomessa datalukutaidon edistäminen datasäädöksen tarkoittamassa merkityksessä on uusi viranomaistehtävä. Datalukutaidolla tarkoitetaan asetuksen mukaan taitoja, tietämystä ja ymmärtämystä, joiden avulla käyttäjät, kuluttajat ja yritykset voivat tulla tietoisiksi sellaisen

datan mahdollisesta arvosta, jota ne tuottavat ja jakavat ja johon niillä on halua tarjota pääsy asiaankuuluvien oikeudellisten sääntöjen mukaisesti.

Oikeusministeriön hallinnonalalla on tehty työtä talouslukutaidon edistämiseksi, ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla medialukutaidon edistämiseksi. Datalukutaito voidaan nähdä yhtenä uusista, digitaalisista lukutaidoista. Uusien lukutaitojen opettamista koulutuksessa on edistetty opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla yhteistyössä Opetushallituksen ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin (jäljempänä *KAVI*) kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla kyse on taloudellista kontekstia yleisemmän datalukutaidon edistämisestä, josta ei ole lain tasolla tarkkoja säännöksiä. Opetushallituksesta annetun lain (564/2016) 2 §:n mukaan Opetushallituksen tehtäviin kuuluu muun muassa kehittää koulutusta, varhaiskasvatusta ja elinikäistä oppimista, hoitaa näihin liittyvät palvelu- ja hallintotehtävät sekä ennakoida osaamis- ja koulutustarpeita. Opetushallituksen tehtävänä on myös valmistella ja toteuttaa toimialansa ohjelmia ja sopimuksia, tiedottaa ja antaa toimialaansa koskevaa neuvontaa ja ohjausta sekä hoitaa opetus- ja kulttuuriministeriön määräämät tehtävät. *KAVI*n toimialasta ja tehtävistä säädetään Kansallisesta audiovisuaalisesta instituutista annetussa laissa (1434/2007). Lain 1 §:n mukaan opetus- ja kulttuuriministeriön alainen *KAVI* on muun muassa mediakasvatuksen edistämistä varten. Lain 2 §:ssä säädetään, että instituutin tehtävänä on muun muassa edistää mediakasvatusta, lasten mediataitoja ja lapsille turvallista mediaympäristöä sekä tiedottaa lapsia ja mediaa koskevista asioista.

Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain 2 §:n mukaan viraston yhtenä tehtävänä on edistää ja toteuttaa kuluttajavalistusta ja -kasvatusta. Näiden sisältöä ei ole määritelty tyhjentävästi. Käytännössä kuluttajavalistusta tehdään etenkin viraston kuluttajaneuvonnassa, jossa kuluttajia ohjeistetaan erilaisissa kuluttajaoikeudellisissa kysymyksissä. Lisäksi viraston eri toimista kuten virastossa toimivan kuluttaja-asiamiehen valvonta-asioista tiedottaminen on keskeinen osa kuluttajien tietoisuuden edistämistä. Tiedotteiden lisäksi viraston kuluttaja-asioista kerrotaan sosiaalisen median kanavissa sekä viraston verkkosivuilla. Virastolla on myös oma verkko-oppimisympäristö *KKV Kampus*, jossa on julkisesti saatavilla itseopiskelukursseja etenkin erilaisista kuluttajaoikeudellisista kokonaisuuksista. Datasäädöksen tarkoittamien kuluttajakäyttäjien datalukutaidon edistämisessä ei voida katsoa olevan kyse puhtaasti kuluttajansuojasta tai kuluttajaosaamisesta, sillä sen tavoitteet ovat tätä laajemmat (ks. datasäädöksen johdanto-osa, jonka mukaan datalukutaidon olisi mentävä työkaluihin ja teknologioihin liittyvää oppimista pidemmälle, ja sillä olisi pyrittävä voimaannuttamaan kansalaisia ja yrityksiä ja antamaan niille kyky hyötyä osallistavista ja oikeudenmukaisista datamarkkinoista). Kuluttajien datalukutaidon edistäminen olisi siten uusi tehtävä Kilpailu- ja kuluttajaviraston nykyiseen tehtäväkenttään nähden. Vaikka datasäädöksen tarkoittama datalukutaidon edistäminen ei sisällöllisesti vastaa viraston nykyistä kuluttajavalistusta ja -kasvatusta, voidaan katsoa, että datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan a alakohdan tarkoittamaa kuluttajien datalukutaitoa on mahdollista edistää tarkoituksenmukaisella tavalla osana viraston toimintaa.

3.3.5 Datakoordinaattori

Esityksen valmistelussa on lisäksi arvioitu eri viranomaisten mahdollisuuksia toteuttaa datasäädöksen 37 artiklan 2 kohdan mukaista datakoordinaattorin eli keskitetyn yhteyspisteen tehtävää. Koska Suomessa tulisi toimimaan useampi kuin yksi toimivaltainen viranomainen, niiden joukosta on asetuksen mukaan nimettävä datakoordinaattori. Datakoordinaattoriksi olisi hyvä nimetä pääasiallisesti asetuksen mukaisista viranomaistehtävistä vastaava viranomainen eli Liikenne- ja viestintävirasto, koska virastolle esitettäisiin muutoinkin merkittäviä setuksen vaatimusten valvontaan liittyviä tehtäviä. Keskitetyn yhteyspisteen tehtävien hoitaminen

edellyttäisi kuitenkin myös osaamisen ja teknisten kyvykkyyksien varmistamista virastossa. Tehtävä on luonteeltaan osin vastaava kuin viraston tehtäviin säädetty digipalveluasetuksen mukainen digitaalisten palveluiden koordinaattorin tehtävä. Kyseisestä tehtävästä saatu osaaminen ja kokemus voi tukea virastoa uudessa tehtävässä. Erityisesti on kuitenkin huomioitava, että tietosuojaan liittyvien viranomaistehtävien erottaminen ei välttämättä ole kaikissa tilanteissa ilmeistä. Tietosuojavaltuutetun toimiston ja Liikenne- ja viestintäviraston välinen viranomaisyhteistyö onkin tällaisissa tilanteissa oleellista.

3.4 Seuraamussääntely

3.4.1 Datasäädöksen mukaiset seuraamukset

Datasäädöksen mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä asetuksen rikkomiseen sovellettavista seuraamuksista ja toteutettava kaikki tarvittavat toimenpiteet niiden täytäntöönpanon varmistamiseksi. Seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Seuraamuksia voisivat olla muun muassa taloudelliset seuraamukset, varoitukset, huomautukset tai määräykset liiketoimintakäytäntöjen saattamiseksi asetuksen velvoitteiden mukaisiksi. Seuraamuksissa olisi otettava huomioon Euroopan datainnovaatiolautakunnan suositukset sekä säädöksessä luetellut ei-tyhjentävät perusteet seuraamusten määräämisestä. Näiden pyrkimyksenä on edistää mahdollisimman suurta johdonmukaisuutta seuraamusten vahvistamisessa ja soveltamisessa. Toimivaltaisten viranomaisten olisi tarvittaessa sovellettava väliaikaisia toimenpiteitä väitetyn rikkomisen vaikutusten rajoittamiseksi, kun kyseisen rikkomisen tutkinta on käynnissä. Taloudellisiin seuraamuksiin voi sisältyä uhkasakkoja ja takautuvia uhkasakkoja.

Lisäksi jos asetuksen II, III ja V luvussa säädettyjä velvoitteita rikotaan, tietosuoja-asetuksen soveltamisen valvonnasta vastuussa olevat valvontaviranomaiset voivat määrätä toimivaltansa puitteissa hallinnollisia seuraamusmaksuja asetuksen 83 artiklan mukaisesti sen 5 kohdassa tarkoitettuun määrään asti.

Datasäädöksen seuraamusmaksuja koskevat kirjaukset ovat tulkittavissa lähinnä yleislausekkeiksi, jotka jättävät seuraamuksen määrittelyn kansalliselle tasolle. Mikäli EU-säädös ei edellytä nimenomaan rahamääräisiä seuraamuksia, kansallisesti on mahdollista säätää myös muusta hallinnollisesta seuraamuksesta, kuten huomautus, velvoittaminen toiminnan korjaamiseen, toiminnan kieltäminen, rekisteristä poisto tai uhkasakko, jos sitä pidetään kansallisesti riittävänä seuraamuksena. EU-säädöksen vaatimus tehokkaasta, oikeasuhteisesta ja varoittavasta seuraamuksesta ei välttämättä edellytä seuraamukselta rangaistusluontoisuutta. Seuraamusmaksun tulee lähtökohtaisesti olla viimesijainen hallinnollinen keino, eikä lainsäädännössä tulisi säännellä voimakkaammista keinoista kuin rikkomuksen vakavuus ja muut asiaan vaikuttavat seikat välttämättä edellyttävät.¹ Datasäädöksen tehokkaan valvonnan takaamiseksi asetusta edellyttää kuitenkin, että valvovalla viranomaisella on käytössään myös taloudellisia seuraamuksia. Seuraamusmaksun kohteet saattavat vaihdella pienestä kotimaisesta yrityksestä globaalisti toimiviin erittäin suuriin yrityksiin, joten olennaista on säätää sellaisesta seuraamusmaksun tasosta, joka on oikeudenmukainen kaikille yrityksille. Kiinteästi määräytyvä summa saattaisi olla kohtuuton pienelle yritykselle ja toisaalta samoin kiinteä enimmäissumma ei toimisi varoittavana tai ennaltaehkäisevänä seuraamuksena globaalille jättiyritykselle. Liikevaihtoon pohjautuva enimmäissumma kohdistuisi oikeudenmukaisimmin erikokoisiin yrityksiin.

¹ Oikeusministeriön muistio: Seuraamussäännökset EU-säädösehdotuksissa, 2023, s. 19

3.4.2 Seuraamussäntely muussa digi- ja datalainsäädännössä ja sen suhde datasäädökseen

Digipalveluasetuksessa, kuten myös useissa muissa uusissa EU-asetuksissa, tavoitellaan sääntelyn tehokasta täytäntöönpanoa muun muassa käyttämällä seuraamusmaksu-uhkaa. Seuraamusmaksuasiat ja Liikenne- ja viestintävirastoon perustettu seuraamuskollegio ovat olleet kattavasti esillä esimerkiksi tuoreessa verkon välityspalveluita koskevassa hallituksen esityksessä (HE 70/2023 vp).

Verkon välityspalveluiden valvonnasta annetussa laissa, jolla pantiin kansallisesti täytäntöön digipalveluasetus, säädetään digipalveluasetuksen edellyttämällä tavalla muun muassa toimivaltaisten viranomaisten oikeudesta määrätä seuraamusmaksu digipalveluasetuksen velvoitteiden rikkomistilanteissa ja viranomaisten tutkintaa koskevien määräysten rikkomistilanteissa. Kansallisesti voitiin päättää siitä, määrääkö toimivaltainen viranomainen seuraamusmaksun itse vai tuleeko sen pyytää oikeusviranomaista määräämään seuraamusmaksu. Verkon välityspalvelujen valvonnasta annetussa laissa asia ratkaistiin viranomaiskohtaisesti siten, että toimivaltainen viranomainen voi noudattaa kyseisen viranomaisen tavanomaista ja muuhun digipalveluasetuksen valvonnan yhteydessä sovellettavaan lainsäädäntöön istuvaa seuraamusmaksujen määräämisen hallinnollista mallia. Laissa yksilöidään myös, minkä digipalveluasetuksen velvoitteiden rikkomuksista voidaan määrätä seuraamusmaksu. Kansallisen liikkumavaran nojalla seuraamusmaksutoimivaltaa ei liitetty sellaisiin velvoitteisiin, joita ei asetuksessa ollut ilmaistu riittävän tarkasti. Asetus ei jättänyt kansallista liikkumavaraa seuraamusmaksun enimmäismäärän suhteen. Tästä syystä enimmäismäärä digipalveluasetuksessa säädetyn veloitteen noudattamatta jättämisestä on verkon välityspalvelujen valvonnasta annetun lain mukaan kuusi prosenttia edellisen tilikauden vuotuisesta maailmanlaajuisesta liikevaihdosta ja enimmäismäärä viranomaisten tutkintaa koskevien määräysten rikkomisesta yksi prosentti edellisen tilikauden vuotuisesta tulosta tai maailmanlaajuisesta liikevaihdosta. Yksittäistapauksessa seuraamusmaksun suuruus perustuu kokonaisarviointiin, jossa huomioitavat tekijät on laissa lueteltu. Koska kyseessä on uudenlainen sääntely ja sääntelyn kohteena viime vuosina ja edelleen voimakkaasti kehittyvät tuotteet ja palvelut, viranomaisten valvonnan katsottiin hallituksen esityksessä olevan syytä keskittyä asetuksen täytäntöönpanon alkuvaiheessa välityspalvelun tarjoajien ohjeistukseen ja neuvontaan (HE 70/2023 vp, s. 40).

Liikenne- ja viestintävirastossa käsitellään monenlaisia seuraamusasioita hallintomenettelyssä. Seuraamus perustuu viraston asiassa tekemään hallintopäätökseen. Päätöksenteko perustuu hallintolakiin sekä asiakohlaiseen erityissääntelyyn. Liikenne- ja viestintäviraston työjärjestyksessä määrätään ratkaisuvallasta muun muassa uhkasakko-, keskeyttämishukka-, teettämishukka- ja seuraamusmaksuasiassa. asiat ratkaisee yksi henkilö. Työjärjestyksen mukaan viraston päätökset tehdään pääsääntöisesti esittelystä. Lisäksi liikenne- ja viestintävirastosta annetun lain 7 a §:ssä säädetään Liikenne- ja viestintäviraston seuraamuskollegiosta, jonka tehtävänä on määrätä viraston toimivaltaan kuuluva seuraamusmaksu silloin, kun se on suuruudeltaan yli 100 000 euroa. Seuraamuskollegio tekee päätöksensä esittelystä. Seuraamuskollegion perustamisen tavoitteena on ollut taata oikeusturva seuraamusmaksun kohteelle. Liikenne- ja viestintävirasto nimeää seuraamuskollegioon puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja kolme jäsentä. Heidän tulee olla kollegion tehtävissä sovellettavaan sääntelyyn hyvin perehtyneitä viraston virkamiehiä. Seuraamuskollegion puheenjohtajalla ja varapuheenjohtajalla tulee lisäksi olla tehtävän edellyttämä riittävä oikeudellinen asiantuntemus. Seuraamuskollegion toimikausi on kolme vuotta. Puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja jäsenet toimivat tehtävässään riippumattomasti ja puolueettomasti.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 330 §:n mukaan Liikenne- ja viestintävirasto voi lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan antaa huomautuksen sille, joka rikkoo kyseistä lakia taikka

sen nojalla annettuja säännöksiä, määräyksiä, päätöksiä ja lupaehtoja sekä velvoittaa tämän korjaamaan virheensä tai laiminlyöntinsä kohtuullisessa määräajassa. Edelleen lain 332 §:n mukaan 330 §:n mukaan asetetun veloitteen tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko tai uhka siitä, että toiminta keskeytetään taikka että tekemättä jätetty toimenpide teetetään laiminlyöjän kustannuksella.

Lisäksi sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa (330 § ja 334 a §) säädetään, että liikenne- ja viestintävirasto voi antaa datanhallinta-asetuksen mukaisista rikkomuksista joko huomautuksen tai määrätä seuraamusmaksun datan välityspalvelun tarjoajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö velvoitettaan. Viraston antaessa huomautuksen se tulee velvoittaa datan välityspalvelun tarjoaja korjaamaan virheensä tai laiminlyöntinsä kohtuullisessa määräajassa. Kokonaisarvoitoin perustuen määrättävä seuraamusmaksu on suuruudeltaan vähintään 1000 ja enintään 100 000 euroa. Seuraamusmaksua ei saa määrätä, jos on kulunut yli viisi vuotta siitä, kun rikkomus tai laiminlyönti on tapahtunut. Jos rikkomus tai laiminlyönti on ollut luonteeltaan jatkuvaa, viiden vuoden määräaika lasketaan siitä, kun rikkomus tai laiminlyönti on päättynyt. Seuraamusmaksu toimeenpannaan siten kuin sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa on säädetty.

Tietosuojavaltuutetulla on useita säädettyjä tehtäviä ja toimivaltuuksia henkilötietojen käsittelyn valvontaan ja henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn rikkomiseen liittyen. Näihin tehtäviin kuuluu esimerkiksi hallinnollisen seuraamusmaksun määrääminen yleisen tietosuojasetuksen rikkomisesta (tietosuojalaki 24 §). Seuraamusmaksu voi olla enintään 4 prosenttia liikevaihdosta tai 20 miljoonaa euroa. Hallinnollisen seuraamusmaksun määrää tietosuojavaltuutetun ja apulaistietosuojavaltuutettujen yhdessä muodostama seuraamuskollegio. Tietosuojavaltuutettu toimii kollegion puheenjohtajana. Kollegio on päätösvaltainen kolmijäseninenä.

Lisäksi tietosuojavaltuutetulla on käytössään yleisen tietosuojasetuksen 58 artiklan 2 kohdassa säädetty korjaavat toimivaltuudet, joihin kuuluvat muun ohella rekisterinpitäjälle asetettava varoitus, huomautus, määräys ja käsittelykielto. Tietosuojavaltuutetun muita toimivaltuuksista mainittakoon myös oikeus asettaa uhkasakko (tietosuojalaki 22 §) ja oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta tehtäviensä hoidon kannalta tarpeelliset tiedot (tietosuojalaki 18 §).

Toimivalta määrätä seuraamuksia datasäädöksen rikkomisesta on perusteltua osoittaa sille lainsäädännön noudattamista valvovalle viranomaiselle, jolla on parhaat edellytykset ja asiantuntemus arvioida määräämisen perusteena olevia seikkoja. Näin ollen on tarkoituksenmukaista, että Liikenne- ja viestintävirasto vastaa sille osoitettavien valvontatehtävien osalta seuraamusten määräämisestä. Toimivaltuuksista määrätä seuraamuksia olisi säädetty nimenomaisesti laissa. Kuluttaja-asiamiehen toimivaltuuksista säädetään jo nykyisin kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetussa laissa, jota olisi tarkoitus soveltaa myös silloin, kun kuluttaja-asiamies valvoo datasäädöksen noudattamista. Tietosuojavaltuutetun osalta ei tulisi säädettyä uusia seuraamusmaksun määräämiseen tai muuhunkaan valvontakeinoon liittyviä toimivaltuuksia. Tietosuojavaltuutetulla on jo nykyisin tietosuojasetuksen ja tietosuojalain mukaiset toimivaltuudet valvoa henkilötietojen käsittelyä, ja näitä toimivaltuuksia sovelletaan myös silloin, kun henkilötietojen käsittely tapahtuu datasäädöksen soveltamisen yhteydessä. Digipalveluasetusta täydentävässä lainsäädännössä omaksutun ratkaisun mukaisesti myös datasäädöksen mukaisten Liikenne- ja viestintäviraston määräämien yli 100 000 euron suuristen seuraamusmaksujen määräämisestä päättäisi viraston seuraamuskollegio. Näin ollen menettelystä, jossa Liikenne- ja viestintävirasto määräisi myös datasäädöksen rikkomista

koskevan seuraamusmaksun, on jo nykyisin säädetty, eikä sääntelyyn ole tarvetta esittää muutosta.

3.5 Aineettomat oikeudet ja niiden suhde datasäädökseen

Aineettomien oikeuksien (teollis- ja tekijänoikeudet) toteutumisen valvonta Suomessa on oikeudenhaltijoiden omissa käsissä. Nämä voivat saattaa asiansa tuomioistuimeen tai riidanratkaisuun. Elinkeinonharjoittajien välisten sopimusten kohtuullisuudesta säädetään elinkeinonharjoittajien välisten sopimusehtojen sääntelystä annetun lain (1062/1993, ns. yrittäjänsojalaki) 1 §:ssä. Kyseinen laki koskee sekä vakioehtoja että yksilöllisiä ehtoja. Tässä mahdollinen seuraus on hallinnollinen eli markkinaoikeuden määräämä kieltö.

Liikesalaisuuksien ja datasäädöksen kannalta merkityksellistä kotimaista lainsäädäntöä on etenkin liikesalaisuuslaki (595/2018), jolla on pantu täytäntöön EU:n liikesalaisuusdirektiivi, minkä lisäksi liikesalaisuuksista on sääntelyä myös rikoslaisissa (39/1889) sekä työsopimuslaissa (55/2001). Suomessa Patentti- ja rekisterihallitus on rekisteriviranomainen silloin, kun kyseessä on rekisteröitävät aineettomat oikeudet, kuten patentit ja tavaramerkit. Liikesalaisuudet eivät kuitenkaan ole rekisteröitäviä aineettomia oikeuksia, vaan tiedon pysyminen salassa on yksi liikesalaisuussuojan saamisen edellytyksistä. Suomessa ei ole viranomaista, joka valvoisi aineettomien oikeuksien, kuten liikesalaisuussuojan, toteutumista. Kyseessä on yksityisoikeudellinen suoja, jonka toteutumisen valvonta kuuluu lähtökohtaisesti oikeudenhaltijalle itselleen. Suojan valvontaan ei lähtökohtaisesti ole katsottu liittyvän ”yleistä intressiä” (poikkeuksena jotkin vakavat teollisoikeusrikkokset, kuten laajamittainen tuotevääreännöspiratismi tms.).

Liikesalaisuuksien ollessa yksityisoikeudellisia oikeuksia, oikeudenhaltijat voivat väitetyt oikeuden loukkaamisen tilanteissa saattaa asiansa tuomioistuimen ratkaistavaksi. Mikäli kyse on puhtaasti liikesalaisuuden rikkomisesta, asia ratkaistaan markkinaoikeudessa. Mikäli asiaan liittyy myös rikosoikeudellisia kysymyksiä, asia käsitellään yleisessä tuomioistuimessa. Liikesalaisuuslaissa on rinnakkainen oikeuspaikkasäännös.

Koska liikesalaisuudet ovat määritelmän mukaisesti salaista tietoa, viranomaisilla ei ole tietoa siitä, minkälaisia liikesalaisuuksia yrityksillä on. Jos oikeudenhaltija vie liikesalaisuuden suojaa koskevan asian käsiteltäväksi tuomioistuimeen, tuomioistuin ottaa kantaa myös siihen, onko kyseessä ylipäätään liikesalaisuus.

Edellä mainitun perusteella liikesalaisuuslakia ei olisi tarpeen muuttaa datasäädöksen johdosta.

Erityinen lausuntomenettely. Artiklan 32 (kolmannen maan viranomaisten pääsy dataan ja datan kansainvälinen siirto) mukaan datankäsittelypalvelujen tarjoajien on toteutettava kaikki riittävät tekniset, organisatoriset ja oikeudelliset toimenpiteet, mukaan lukien sopimukset, estääkseen unionissa olevan muun datan kuin henkilötietojen kansainvälisen siirron tai kolmansien maiden viranomaisten pääsyn kyseiseen dataan, jos tällainen siirto tai pääsy olisi ristiriidassa unioninoikeuden tai asianomaisen jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön kanssa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 2 tai 3 kohdan soveltamista. Päätöksen tai tuomion vastaanottaja voi pyytää asianomaisen kansallisen elimen tai kansainvälisen oikeusavun alalla toimivaltaisen viranomaisen lausuntoa asiasta. Tämä mahdollisuus koskee myös teollis- ja tekijänoikeuksien kunnioittamista datasäädöksen toimeenpanossa. Asianomainen kansallinen elin tai viranomainen voi kuulla asiaa käsitellessään komissiota. Käyttäjän on käyttäessään 4 ja 5 artiklojen mukaan saatua dataa itse tai luovuttaessaan sitä kolmannelle osapuolelle kunnioitettava datan käsittelyssä teollis- ja tekijänoikeuksia. Aineettomien oikeuksien tavoitteena on turvata kannustimet investoida datan käyttöön perustuviin innovaatioihin. On

siten tekijänoikeuksien toteutumisen kannalta tärkeää, että käyttäjää tuetaan tekijänoikeuksien kunnioittamisessa. Datasäädöksen soveltamiseen liittyy myös sen arvioiminen, voiko joku rajoittaa datan jakamista tekijänoikeuslain mukaiseen sui generis -tietokantasuojaan vedoten.

3.6 Viranomaisten välinen yhteistyö

3.6.1 Kansallinen yhteistyö

Viranomaisyhteistyö on eräs datasäädöksessä luetelluista viranomaistehtävistä ja sitä voi pitää säädöksen laajan horisontaalisen luonteen osalta merkityksellisenä. Suomessa viranomaisten välisestä yhteistyöstä säädetään useassa eri laissa. Yleislainsäädännössä hallintolain 10 §:n mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä.

Hallintolain yleisen yhteistyövaatimuksen lisäksi viranomaisten välisestä yhteistyöstä säädetään mm. sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa, jonka 308 §:n mukaan Liikenne- ja viestintäministeriön, Liikenne- ja viestintäviraston, tietosuojavaltuutetun, kilpailuviranomaisten, kuluttajaviranomaisten, markkinavalvonta- ja tuoteturvallisuusviranomaisten, Kansallisen audiovisuaalisen instituutin sekä Etelä-Suomen aluehallintoviraston on kyseisen lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan oltava tarkoituksenmukaisessa yhteistyössä. Vastaavasti verkon välityspalveluiden valvonnasta annetun lain 12 §:n mukaan liikenne- ja viestintäviraston, tietosuojavaltuutetun ja kuluttaja-asiamiehen on kyseisen lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan toimittava tarkoituksenmukaisessa yhteistyössä. Viranomaisten välistä yhteistyötä edellytetään myös datanhallinta-asetuksen 13 ja 23 artikloissa.

Datasäädöksessä on nimenomaisia yhteistyövelvoitteita. Lisäksi uudessa data- ja digisääntelyn täytäntöönpanossa kokonaisuudessaan korostuu tarve eri alojen ja eri viranomaisten väliseen tiiviiseen yhteistyöhön. Yhteistyö on välttämätöntä, sillä asiat ovat yhä useammin vuorovaikutuksessa muun lainsäädännön kanssa.

Toimiva ja sujuva yhteistyö edellyttää, että viranomaisilla on mahdollisuus saada tehtävänsä suorittamiseksi myös salassa pidettäviä tietoja. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 29 §:n mukaan viranomaisen voi antaa toiselle viranomaiselle tiedon salassa pidettävästä asiakirjasta muun ohella silloin, kun tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty. Erillinen säädös salassa pidettävän tiedon luovuttamisesta on mm. verkon välityspalveluiden valvonnasta annetun lain 5 §:ssä, jonka mukaan toimivaltaisilla viranomaisilla on salassapitosäännösten estämättä oikeus luovuttaa digipalveluasetuksessa ja kyseisessä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamansa tiedot tai laatimansa asiakirjat sekä ilmaista salassa pidettävä tieto toisilleen, jos se on näille digipalveluasetuksessa tai kyseisessä laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi välttämätöntä.

Käytännössä edellä mainittuja yhteistyövelvoitteita on toteutettu viranomaisten välisillä yhteistyökokouksilla ja tietojenvaihdolla, sekä yhteisellä viestinnällä.

3.6.2 EU-tason viranomaisyhteistyö

Euroopan datainnovaatiolautakunta

Datasäädöksessä täsmennetään Euroopan datainnovaatiolautakunnan roolia (42 artikla). Datainnovaatiolautakunta perustettiin datanhallinta-asetuksen nojalla. Kyseessä on komission perustama asiantuntijaryhmä, joka on kaikkien jäsenvaltioiden datan välityspalvelujen suhteen toimivaltaisista viranomaisista ja data-altruismipohjaisten organisaatioiden rekisteröinnin suhteen toimivaltaisista viranomaisista, Euroopan tietosuojaneuvoston, Euroopan tietosuojavaltuutetun, ENISA:n ja komission edustajista, EU:n pk-yritysedustajasta tai pk-yritysedustajien verkoston nimittämästä edustajasta sekä tiettyjen erikoisalojen asiaankuuluvien elinten ja erityistä asiantuntemusta edustavien elinten muista edustajista koostuva asiantuntijaryhmä. Suomesta Liikenne- ja viestintävirasto osallistuu datan välityspalvelujen ja data-altruismipohjaisten organisaatioiden rekisteröinnin suhteen toimivaltaisena viranomaisena lautakunnan työhön.

Lautakunnan työllä voi jatkossa olla merkitystä esimerkiksi sen arvioinnissa, minkälaiseksi datasäädöksen valvonta, tulkintakäytäntö ja seuraamussäätely kehittyy.

Kuluttajansuojaviranomaisten yhteistyö

Datasäädöksen 47 artiklassa säädetään myös asetuksen (EU) 2017/2394 (asetus kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanosta vastaavien kansallisten viranomaisten yhteistyöstä ja asetuksen (EY) N:o 2006/2004 kumoamisesta, jäljempänä *CPC-asetus*) muuttamisesta siten, että datasäädöksen vastainen menettely voi myös johtaa asetuksen 2017/2394 mukaisiin toimenpiteisiin.

CPC-asetuksen 1 artiklan mukaan asetuksessa vahvistetaan edellytykset, joiden mukaisesti jäsenvaltioiden kuluttajien etuja suojaavan unionin lainsäädännön täytäntöönpanosta vastaamaan nimeämät toimivaltaiset viranomaiset tekevät yhteistyötä ja sovittavat toimensa yhteen keskenään ja komission kanssa, jotta voidaan varmistaa kyseisen lainsäädännön noudattaminen ja sisämarkkinoiden toimivuus sekä tehostaa kuluttajien taloudellisten etujen suojaa. Tämän yhteistyöasetuksen edellyttämä kansallinen toimeenpano Suomessa on toteutettu kuluttajansuojaviranomaisten toimivaltuuksista annetulla lailla 566/2020.

Yhteistyöasetuksen 2 artiklan 1 kohdan mukaan asetusta sovelletaan unionin sisäisiin rikkomuksiin, laajalle levinneisiin rikkomuksiin ja laajalle levinneisiin rikkomuksiin, joilla on unioninlaajuinen ulottuvuus, vaikka mainitut rikkomukset olisivat loppuneet ennen täytäntöönpanon aloittamista tai saattamista päätökseen. Asetuksen III luku sisältää säännökset keskinäisen avunannon mekanismista, joka käsittää tietopyynnöt ja täytäntöönpanotoimia koskevat pyynnöt. Keskinäisen avunannon mekanismeja sovelletaan unionin sisäisiin rikkomuksiin. Asetuksen IV luvussa säädetään laajalle levinneitä rikkomuksia ja sellaisia laajalle levinneitä rikkomuksia, joilla on unioninlaajuinen ulottuvuus, koskevista koordinoituista tutkinta- ja täytäntöönpanomekanismeista.

Asetuksella 2017/2394 luotu yhteistyömekanismi tarkoittaa siten eri EU-jäsenmaiden kansallisten viranomaisten välistä yhteistyötä tilanteissa, joissa kuluttajansuojarikkomus on levinnyt useisiin eri jäsenmaihin. Kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 2 §:ssä on lueteltu sanotun yhteistyöasetuksen mukaiset kansalliset viranomaiset Suomessa. Näitä ovat kuluttaja-asiamiehen lisäksi pykälässä yksilöidyin soveltuvin osin tietosuojavaltuutettu, Finanssivalvonta, Liikenne- ja viestintävirasto, lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea, aluehallintovirastot, sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira ja Kilpailu- ja kuluttajavirasto. Kilpailu- ja kuluttajavirasto toimii asetuksessa tarkoitettuna yhteysvirastona.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki datan hallinnasta ja valvonnasta, jossa säädettäisiin edellä tarkoitetuista toimivaltaisista viranomaisista sekä seuraamuksista. Uudella lailla säädettäisiin datasäädöksen edellyttämistä kansallisista täydentävistä säännöksistä.

Asetuksessa tarkoitettu datakoordinaattori ja asetuksen pääasiallinen valvontaviranomainen olisi Liikenne- ja viestintävirasto. Kilpailu- ja kuluttajaviraston tehtäväksi säädettäisiin kuluttajien datalukutaidon edistäminen, ja Kilpailu- ja kuluttajavirastossa toimivan kuluttaja-asiamiehen valvottavaksi tulisi eräitä tiedonantovelvoitteita silloin, kun on kyse elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä sopimuksista. Laissa säädettäisiin lisäksi toimivaltaisten viranomaisten valvontakeinoista ja erityisesti oikeudesta määrätä seuraamusmaksu.

Sähköisen viestinnän palveluista annetusta laista kumottaisiin hiljattain siihen säädetyt datanhallinta-asetuksen täytäntöönpanoa koskevat pykälät, jotka siirrettäisiin asiallisesti muuttumattomana ehdotettavaan uuteen lakiin. Näissä on kyse Liikenne- ja viestintävirastolle säädetyistä rekisterinpito- ja valvontatehtävistä, jotka koskevat datan välityspalveluita ja tunnustettuja data-altruismipohjaisia organisaatioita. Tehtäviin sisältyy mahdollisuus määrätä seuraamusmaksu datan välityspalveluille.

Seuraamusmaksujen takia esityksessä ehdotetaan lisäksi muutosta sakon täytäntöönpanosta annetun lain soveltamisalaan.

Kuluttajasuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä huomioidaan Liikenne- ja viestintäviraston uusi rooli datasäädöstä valvovana viranomaisena ja että siinä säädetään kuluttaja-asiamiehen osalta datasäädöksen rikkomisen johdosta määrättävästä seuraamusmaksusta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Jaksossa on kuvattu sekä esitettävän kansallisen lain vaikutuksia että jo voimaan tulleen EU:n datasäädöksen vaikutuksia siltä osin, kuin ne ovat olennaisia ehdotettavan kansallisen lain kannalta.

Esitettävässä kansallisessa laissa nimettäisiin kansalliset toimivaltaiset viranomaiset ja datakoordinaattori datasäädöksen soveltamista varten sekä säädettäisiin datasäädöksen (ja datanhallinta-asetuksen) rikkomisesta tai laiminlyönnistä määrättävistä seuraamuksista. Ehdotettavalla kansallisella lailla olisi vaikutuksia etenkin viranomaisiin ja julkiseen talouteen. Lain vaikutukset yrityksiin ja kotitalouksiin ilmenisivät lähinnä sen kautta, miten hyvin viranomaistehtävät on järjestetty ja resursoitu.

Jo voimaan tulleen EU:n datasäädöksen odotetaan vaikuttavan merkittävästi datatalouden kasvuun ja kehittymiseen, alan yrityksiin ja kuluttajiin. Sillä ennakoitaan olevan merkittäviä oikeusvaikutuksia yksilön ja yritysten oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta.² Datasäädöksen vaikutuksia on vaikea täsmällisesti arvioida, sillä datamarkkinat kehittyvät nopeasti ja

² PeVI, 31/2022 vp., s. 7.

datasäädös kattaa laajan kirjon eri sektoreiden toimijoita ja erityyppisiä tuotteita ja palveluita paperikoneista älykelloihin.

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Vaikutukset datatalouteen ja yrityksiin

Esitettävä kansallinen laki, joka täydentää EU:n datasäädöstä, vaikuttaisi niiden yritysten toimintaympäristöön, jotka asettavat markkinoille tai ottavat käyttöön datasäädöksen sääntelyn piiriin kuuluvia tuotteita ja palveluita. Vaikutukset yrityksiin tulisivat välillisesti sitä kautta, miten datasäädöksen soveltamista varten nimettyjen kansallisten toimivaltaisten viranomaisten ja datakoordinaattorin toiminta vaikuttaisi kyseisiin yrityksiin. Mahdollisimman sujuvat viranomaismenettelyt vähentäisivät mahdollista datasäädöksestä johtuvaa hallinnollista taakkaa. Hallinnollista taakkaa voisi aiheuttaa esimerkiksi yrityksen velvollisuus ilmoittaa toimivaltaiselle viranomaiselle, jos se kieltäytyy datan jakamisesta liikesalaisuuteen vedoten, taikka siitä, jos yritys luovuttaa dataa julkisen sektorin toimijalle säädöksen V luvun nojalla, taikka jos toimija pyytää lausuntoa säädöksen VII luvun nojalla. Sujuvat viranomaismenettelyt edellyttäisivät, että valvontaviranomaisilla on riittävät resurssit neuvonnan tarjoamiseen ja EU:n valvontaviranomaisten yhteistyöhön osallistumiseen, jotta asetuksen tulkinta ei eriydy eri jäsenvaltioissa. Osoittamalla datasäädöksen viranomaistehtävät pääasiallisesti yhdelle taholle tai kaikkiaan vain muutamalle viranomaistaholle osaaminen keskittyisi, mikä osaltaan voisi sujuvoittaa viranomaismenettelyjä.

Datasäädös asettaa uusia velvoitteita datan jakamiseen ja oikeuksia datan käyttöön monille toimijoille ja aloille, mikä parantaa datan saatavuutta ja mahdollistaa sen tehokkaamman hyödyntämisen. Tämä todennäköisesti tukee datatalouden kehittymistä Euroopassa. Dataa tuottavien ja sitä käyttävien yritysten lukumäärän sekä yhteenlasketun liikevaihdon ennakkoidaan kasvavan merkittävästi. Euroopan komissio on ennustanut, että uusien datasääntöjen käyttöön ottaminen kasvattaa EU-27:n BKT:ta 270 miljardia euroa vuoteen 2028 mennessä.³ Tähän arvioon liittyy kuitenkin epävarmuuksia, eikä Suomen osuutta ennakoidusta kasvusta ole mahdollista erottaa. Suomen osuus EU:n datamarkkinasta oli noin 2,1 prosenttia vuonna 2023, mikä oli 11. suurin osuus.⁴ Suomessa toimii useita merkittäviä alan yrityksiä ja lukuisia ns. start-up ja scale-up -vaiheen datayrityksiä. Datatalouden osuus Suomen bruttokansantuotteesta on tällä hetkellä yli 5 prosenttia.^{5 6}

Datasäädöksen soveltamisalan kannalta merkittävimpiä toimialoja ovat koneiden ja laitteiden valmistus, ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta sekä sähkölaitteiden valmistus. Asetuksen soveltamisalaan kuuluvat verkkoon liitettyjen laitteiden valmistajat, SaaS-palveluntarjoajat (eng. *Software as a Service*) ja pilvipalvelut. Lisäksi asetusta koskee yrityksiä, jotka osallistuvat data-avaruuksiin tai tarjoavat älysovimuksiin liittyviä palveluita.⁷ Datan jakamisen edistäminen voi tuoda uusia innovaatioita ja siten talouskasvua myös sektorirajat ylittäen eri aloille.

Datasäädöksen myötä osasta datan käyttöön liittyviä asioita, jotka tähän saakka ovat kuuluneet sopimusvapauden piiriin, ei voida enää sopia vapaasti. Datasäädös vaikuttaa

³ Komission Datasäädös Fact Sheet 23.3.2022.

⁴ European Data Market Study 2021-2023.

⁵ ETLA Raportti No 148.

⁶ European Data Market Study 2021-2023.

⁷ ETLA Raportti No 148.

elinkeinonharjoittajien sopimusvapauteen rajoittamalla kohtuuttomien sopimusehtojen käyttöä. Rajoitukset pyrkivät tarjoamaan suojaa etenkin pienille ja keskisuurille yrityksille. Datasäädöksen datan jakamisvelvoitteet eivät koske mikro- ja pienyrityksiä, joita koskee ainoastaan velvollisuus luovuttaa dataa viranomaisille yleiseen hätätilaan reagoimiseksi. Dataa pyytäviltä pien- ja mikroyrityksiltä ei myöskään saa periä datan saataville asettamisesta muuta korvausta kuin välittömästi sen saataville asettamisesta aiheutuvat kulut.

Datasäädöksen velvoitteet datan saataville asettamisesta voivat koskea myös liikesalaisuuksia. Datan haltijan on kyettävä yksilöimään, mikä osa mahdollisesti suuresta määrästä dataa ja metadatan muodostaa liikesalaisuuden. On arveltu, että datasäädös voi aiheuttaa oikeudellisia epäselvyyksiä, koska se viittaa tältä osin liikesalaisuusdirektiiviin, joka ei täysin vastaa datasäädöksen liikesalaisuuksien ennakoitavaa yksilöintivelvollisuutta.⁸ Tietyn tiedon liikesalaisuusasema voidaan varmistaa vasta jälkikäteisesti tuomioistuimessa, mikä lisää epävarmuutta liikesalaisuuden suojasta. Erityisenä haasteena voi olla sen todentaminen, kuka on rikkonut liikesalaisuussuojaa, jos dataa on jaettu usealle taholle⁹. Tiedon leviämisen myötä on mahdollista, ettei tieto enää täytä liikesalaisuuden määritelmään sisältyvää vaatimusta tiedon salaisuudesta. Datasäädös kuitenkin kieltää datan käytön kilpailevien tuotteiden kehittämiseen. Liikesalaisuuksien liiallinen suojaaminen voi johtaa siihen, että datasäädöksen tavoiteltuja vaikutuksia ei saavuteta.

Asetuksen vaikutusta liikesalaisuuksiin rajoittaa se, että jakamisvelvoite koskee raakadataa ja esikäsiteltyä dataa, joka ei välttämättä täytä liikesalaisuuden määritelmää. Dataa yhdistelemällä ja analysoimalla voi kuitenkin syntyä informaatiota, joka täyttää liikesalaisuuden kriteerit.¹⁰

Datasäädös voi vaikuttaa myös tuotteiden suunnitteluun ja valmistukseen. Uusi sääntely voi vaatia muutoksia myös myynti- jakelu- ja sopimusprosesseihin. Lisäksi vaatimustenmukaisuuden (eng. *compliance*) varmistaminen edellyttäneen yrityksiltä investointeja esimerkiksi datan hallinnan ja jakamisen edellyttämään infrastruktuuriin. Komission pyrkimys luoda mallisopimuksia voi keventää hallinnollisia kustannuksia ja datan jakamiseen liittyviä transaktiokustannuksia.

Datasäädöksen odotetaan luovan uusia liiketoimintamahdollisuuksia erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille, mutta myös suuret yritykset voivat hyötyä sääntelystä. Yritykset, jotka on nimetty portinvartijoiksi digimarkkina-asetuksen mukaisesti, eivät voi olla datasäädöksessä tarkoitettuja datan vastaanottajia. Datasäädöksen ennakoidaan lisäävän kilpailua dataa keräävien tuotteiden ja niihin liittyvien palveluiden jälkimarkkinoilla, sillä säädös pyrkii varmistamaan tasapuoliset dataan pääsyn ehdot. Tällä tavoin säädös pyrkii hyödyttämään pk-yrityksiä, jotka voivat päästä osaksi aiemmin niiden tavoittamattomissa olleita arvoketjuja. Suomalaiset pk-yritykset voivat esimerkiksi räätälöidä palveluitaan ja tarjota huoltopalveluita kansainvälisten toimijoiden tuottamien tuotteiden ja palveluiden kerryttämän datan pohjalta.

⁸ Hynönen, Kalle – Leino, Saara – Bützow, Alexander: Euroopan datatalouden uudet säännöt: Tarkastelussa datasäädös ja tekoälyasetus. DEFENSOR LEGIS 3/2023 s. 475-476.

⁹ Legal study on ownership and access to data Final report. A study prepared for the European Commission DG Communications Networks, Content & Technology by: Osborne Clarke LLP 2016 s 12.

¹⁰ Mylly, Ulla-Maija: Trade Secrets and the Data Act 2024 s.372-373. Myös Jan Krämer (Coord) Giuseppe Colangelo Heiko Richter Daniel Schnurr: DATA ACT: TOWARDS A BALANCED EU DATA REGULATION March 2023. Centre on regulation in Europe. https://cerre.eu/wp-content/uploads/2023/03/230327_Data-Act-Book.pdf s.44.

Yritykset toimivat myös merkittävässä määrin dataa keräävien tuotteiden ja palveluiden käyttäjinä.

Datasäädös tarjoaa pien- ja mikroyrityksille mahdollisuuksia kehittää uutta datavetoista liiketoimintaa ilman, että sääntelyyn liittyvät velvoitteet vaikuttaisivat negatiivisesti toiminnan kannattavuuteen. Datasäädöksen aiheuttamat kustannukset voivat kuitenkin vaikuttaa negatiivisesti etenkin sellaisiin yrityksiin, jotka ovat suhteellisen pieniä, mutta eivät enää täytä pien- ja mikroyrityksen määritelmää. Näiltä yrityksiltä sääntelyyn vastaaminen vaatii suhteellisesti enemmän resursseja kuin suuremmilta yrityksiltä.

Dataa käyttävät yritykset pääsevät hyödyntämään liiketoiminnassaan dataa, jonka kokoamisen ja jakamisen kustannuksista vastaavat datan haltijat. Datan haltijat voivat datasäädöksen nojalla periä jakamastaan datasta kohtuullisen korvauksen. Mikäli korvaustaso asettuu sellaiseksi, että se tekee datan jakamisesta kannattamatonta, se jarruttaa datatalouden kehitystä. Datatalouden eri toimijoiden ei pitäisi saada taloudellista hyötyä toisten toimijoiden investoinneista tai pystyä siirtämään liiketoimintansa kustannuksia datan tuottajalle. Välillisesti datan jakamisesta aiheutuvien kulujen voi olettaa siirtyvän kuluttaja- ja muihin vähittäishintoihin.

Vaikutukset kuluttajiin

Datasäädöksen ”käyttäjä” voi olla myös kuluttaja. Valtaosa kuluttajista käyttää datasäädöksen soveltamisalaan kuuluvia verkkoon liitettyjä tuotteita tai niihin liittyviä palveluita, kuten älykelloja tai älykkäitä kodinkoneita. Jotkin verkkoon liitetyt tuotteet keräävät yksityiselämän suojan piiriin kuuluvaa tietoa. Datasäädöksen myötä kuluttajilla on mahdollisuus päästä käsiksi itse tuottamaansa dataan, joka on syntynyt verkkoon liitettyjen tuotteiden ja palvelujen käytöstä. Kuluttajat voivat hyödyntää tätä dataa monin tavoin, esimerkiksi ostopäätöksissä, sillä käyttäjä saa jakamisvelvoitteen piirissä olevan datan käyttöön maksutta. Datasäädös mahdollistaa datan siirtämisen kolmannelle osapuolelle, mikä lisää kuluttajien mahdollisuuksia kilpailuttaa palveluntarjoajia. Tämä saattaa lisätä hintakilpailua, parantaa palveluiden laatua ja räätälöintiä sekä monipuolistaa lisä- ja huoltopalveluiden tarjontaa. Datasäädöksen myötä voi syntyä kysyntää niin sanotuille datan välityspalveluille, mikä lisäisi entisestään kuluttajien tosiasiallista valinnanvaraa tuotteissa ja niihin liittyvissä palveluissa. Toisaalta datan saataville asettamisesta syntyvät kulut siirtynevät joiltain osin kuluttajien maksettavaksi.

Datasäädöksen mahdolliset hyödyt ja haitat kuluttajalle riippuvat osin yksilön taidoista ja kulutuskäyttäytymisestä. Mikäli digitaaliset lukutaidot ovat heikot, hyödyt eivät realisoitu ennen taitojen parantumista. Kuluttaja ei myöskään välttämättä ymmärrä, mistä erilaisissa datan siirtämiseen käytettävissä käyttöliittymissä tai lupapyynnöissä on kysymys. Tämä voi mahdollisesti heikentää esimerkiksi iäkkäiden ihmisten, vammaisten ja lasten osallisuutta näihin, jos kuluttajilla ei ole esimerkiksi tarvittavaa datalukutaitoa. Datasäädöksen kontekstissa datalukutaito tarkoittaa, että yksilöt ovat tietoisia tuottamansa datan merkityksestä ja arvosta ja kykenevät tekemään datan avulla itselleen edullisia valintoja. Datalukutaidon kaltainen osaamisen kehittyminen vaatii aikaa ja aiheen huomioimista oppilaitoksissa ja muissa organisaatioissa kaikilla sektoreilla.

Datasäädöksen hyödyt kuluttajille riippuvatkin myös suurelta osin siitä, kuinka selkeästi, ymmärrettävästi ja avoimesti eri toimijat tuovat esiin käyttäjien oikeuksia. Datasäädöksen muodostamat oikeudet ja velvollisuudet ovat kuluttajan kannalta merkityksellisiä, mutta osin monimutkaisia ymmärtää. Kuluttajat tarvitsevat luotettavat, saavutettavat ja selkokiehityksen viranomaiskanavat oikeuksiensa tunnistamiseen ja ilmoitusten tekemiseen. Osin hyödyt riippuvat siitä, miten datalukutaidon kehittämisessä onnistutaan.

Ehdotettavassa kansallisessa laissa esitetään Kilpailu- ja kuluttajavirastolle velvollisuutta edistää kuluttajien datalukutaitoa. Lisäksi Kilpailu- ja kuluttajavirastossa toimivalle kuluttajasiamielle esitetään eräitä datasäädöksen mukaisia tiedonantovelvoitteita silloin, kun on kyse elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä tilanteista datasäädöksen soveltamisalassa.

Ehdotettavan kansallisen lain vaikutukset kuluttajiin olisivat välillisiä. Viranomaismenettelyjen sujuvuus ja datalukutaidon edistämässä onnistuminen vaikuttaisivat siihen, miten kuluttajat hyötyvät datasäädöksen muutoksista sekä siihen, miten datasäädöksen haitat ja hyödyt jakautuvat eri ihmisryhmien välillä.

Viranomaisvaikutukset

Datasäädöksessä on useita viranomaistehtäviä. Esitettävässä kansallisessa laissa on pyritty viranomaistehtävien ja prosessin mahdollisimman tarkoituksenmukaiseen järjestämiseen ja yhteensovittamiseen kansallisesti. Esityksellä olisi vaikutuksia erityisesti Liikenne- ja viestintävirastoon, Tietosuojavaltuutetun toimistoon ja Kuluttaja- ja kilpailuvirastoon. Datasäädöksestä johtuvien viranomaisiin kohdistuvien yhteydenottojen ja valitusten määrää on esitystä laadittaessa kuitenkin vaikea arvioida, koska kyseessä on uudentyyppinen sääntely, jota vastaavaa soveltamiskokemusta ei ole. Viranomaisvalvonnan toteutus ja painopisteet olisivat riippuvaisia virastojen käytettävissä olevista resursseista, ja palveluiden vastaanottajien, kuten kuluttajien ja yrityskäyttäjien aktiivisuudesta ja yhteydenottojen määrästä sekä niiden työllistäväydestä.

Esityksessä ehdotetaan Liikenne- ja viestintävirastoa datasäädöksen pääasialliseksi valvontaviranomaiseksi ja datakoordinaattoriksi. Esitettäviä uusia tehtäviä ei ole mahdollista hoitaa viraston olemassa olevilla resursseilla. Uudet tehtävät laajentaisivat viraston tehtäväkenttää huomattavasti ja edellyttäisivät uutta osaamista ja lisäresursseja. Viraston valvottavana olevien yritysten piiri laajenisi toimijoihin, joista virastolla ei ole entuudestaan kokemusta. Datasäädökseen perehtymisen myötä virastolta vaaditaan osaamista muun muassa liikesalaisuusasioista, sopimusoikeudesta, kilpailu- ja kuluttajaoikeudellisista kysymyksistä ja immateriaalioikeudellisista kysymyksistä sekä virastolle uusista teknologian aloista, kuten IoT-teknologiasta, datankäsittelypalveluista ja pilvipalveluista. Tehtävät edellyttäisivät uudenlaisen viranomaisyhteistyön järjestämistä niin kansallisesti kuin jäsenmaiden ja komission kanssa. Sääntelyn ollessa luonteeltaan uudenlaista ja monimutkaista on oletettavaa, että viraston asiakkailta voisi tulla aluksi tavanomaista enemmän kysymyksiä tai neuvontapyyntöjä. Uusi kansallinen sääntely vaikuttaisi myös Liikenne- ja viestintäviraston seuraamuskollegion seuraamusmaksuasioiden luonteeseen ja määrään. Uudet tehtävät saattavat vaatia muutoksia viraston olemassa oleviin tietojärjestelmiin ja palvelukanaviin, mutta ne eivät (suoraan) edellytä uutta rekisterisääntelyä tai kokonaan uusia tietojärjestelmiä.

Tietosuojavaltuutetulle voi tulla asetuksen myötä lisää valvontatehtäviä datasäädöksen soveltamisen yhteydessä esiin nousevien tietosuojakysymysten osalta. Tietosuojavaltuutetulle ei kansallisella lailla esitettäisi uusia toimivaltuuksia. Asetus kuitenkin edellyttää laajaa valvontayhteistyötä eri viranomaisten, ml. tietosuojavaltuutetun, kesken. Datan käsittelyyn sovelletaan yleisessä tietosuojasetuksessa vahvistettuja sääntöjä myös silloin, kun tietojoukossa ovat henkilötiedot ja muu data kuin henkilötiedot liittyvät erottamattomasti toisiinsa. Julkisen sektorin toimijoiden, komission, Euroopan keskuspankin tai unionin elinten tekemistä datasäädöksen mukaisista henkilötietoja koskevasta datan saataville asettamista koskevasta pyynnöstä olisi ilmoitettava ilman aiheetonta viivytystä tietosuojavaltuutetun toimistolle, mikä olisi lisätehtävä tietosuojavaltuutetulle.

Yleisissä hätätilanteissa yrityksiin kohdistuvia datapyyntöjä on vaikeaa ennakolta arvioida. Tietosuojavaltuutetulla on jo yleisen tietosuoja-asetuksen ja tietosuojalain nojalla kattavat toimivaltuudet henkilötietojen käsittelyn valvonnassa. Tietosuojavaltuutetun toimiston seuraamuskollegiolla on myös entuudestaan toimivalta määrätä hallinnollisia seuraamusmaksuja.

Kilpailu- ja kuluttajavirastolle ehdotetaan esitettävässä kansallisessa laissa velvollisuutta edistää kuluttajien datalukutaitoa. Vaikka KKV:n tehtäviin kuuluu edistää ja toteuttaa kuluttajavalistusta ja -kasvatusta, ei tälle uudelle tehtävälle ole virastossa olemassa olevia resursseja. Käytännössä valistustehtävää toteutetaan osana virastossa toimivan kuluttaja-asiamiehen valvontaa sekä viraston kuluttajaneuvonnan yksittäisten riitojen selvittelytyössä. KKV:lla ei ole tällä hetkellä käytettävissään nimenomaisia kanavia tai tapoja toteuttaa kuluttajat laajasti tavoitettavia valistuskampanjoita, joita kuluttajien datalukutaidon edistäminen edellyttäisi, vaikka KKV:ssa tehdäänkin kuluttajaviestintää. Datalukutaidon edistäminen edellyttäisi esimerkiksi verkkopalveluiden kehittämistä. Datalukutaidon edistäminen vaatisi myös yhteistyötä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan viranomaisten kanssa, joiden tehtäviin kuuluu edistää kokonaisvaltaisemmin digitaalisia lukutaitoja ja niiden osana myös datalukutaitoa. Datasäädöksen määrittelemässä datalukutaidossa painottuu taloudellinen näkökulma. Samalla termillä nimettävän taidon sisällölliset erot voivat mahdollisesti aiheuttaa epäselvyyksiä tai tarvetta korvata toinen käsite uudella termillä.

Kilpailu- ja kuluttajavirastossa toimivan kuluttaja-asiamiehen valvottavaksi tulisi esitettävän kansallisen lain nojalla eräitä datasäädöksen mukaisia tiedonantovelvoitteita silloin, kun on kyse elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä tilanteista datasäädöksen soveltamisalassa. Käytännössä kyseiset tiedonantovelvoitteet kattavat ainakin kaikki verkkoon liitetyt laitteet (*IoT-laitteet*), joita tarjotaan kuluttajille. Tehtävä olisi uusi ja sen toteuttaminen edellyttäisi uutta osaamista. Koska datasäädöksestä tulisi kuluttaja-asiamiehelle pysyvästi lisää valvontatehtäviä, edellyttäisi näiden hoitaminen pysyvää lisäresurssia.

Datasäädöksen vaikutuksia tuomioistuineläytöksen toimintaan ei ole pystytty tarkasti arvioimaan esitystä laadittaessa. Kansallisilla tuomioistuimilla tulee oletettavasti olemaan merkittävä rooli datasäädöksestä johtuvien riita-asioiden ratkaisuissa. Myös liikesalaisuuksiin liittyvien tuomioistuinasioiden määrä voi sääntelyn johdosta nousta. Datasäädöksen nojalla käyttäjä voi datan haltijan kanssa syntyvissä riidoissa, jotka koskevat sopimusperusteisia rajoituksia tai kieltoja, tehdä valituksen toimivaltaiselle viranomaiselle tai sopia datan haltijan kanssa asian saattamisesta riidanratkaisuelimen käsiteltäväksi. Datasäädös antaa jäsenvaltioille mahdollisuuden perustaa tuomioistuinten ulkopuolinen riidanratkaisuelin, mutta Suomessa ei esitystä valmisteltaessa ole katsottu tarpeelliseksi valtiollisesti perustaa tällaista elintä. Tämä ei poista sitä mahdollisuutta, etteivätkö yksityiset tahot voisi myöhemmin perustaa ko. elimen.¹¹

Datasäädös edellyttää, että asiaankuuluvat alakohtaiset viranomaiset tekevät yhteistyötä, vaihtavat niiden tehtävien hoitamisen kannalta tarpeelliset tiedot sekä varmistavat datasäädöksen mukaan tehtyjen päätösten johdonmukaisuuden. Vaikka suuri osa datasäädöksen mukaisista viranomaistehtävistä keskitettäisiin Liikenne- ja viestintävirastolle, jäisi datasäädöksen nojalla sektori- ja alakohtaisille viranomaisille toimivaltaa dataan pääsyyn liittyvissä kysymyksissä sektorikohtaisen sääntelyn kautta. Sektoriviranomaisten osaamista olisi hyvä hyödyntää muun muassa datasäädöksen mukaisten valitusten käsittelyssä.

¹¹ Asiaa voidaan myös verrata EU:n digipalvelussäädöksessä tehtyyn lainsäädännölliseen ratkaisuun. HE 70/2023 vp, s. 52.

Datasäädöksellä ja sitä täydentävällä esitettävällä kansallisella lailla ei yleisesti arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia julkisen hallinnon tiedonhallintaan. Keskeisimmät vaikutukset liittyisivät uusiin viranomaistehtäviin ja niihin liittyviin toimintoihin, jotka voivat edellyttää olemassa olevien tietojärjestelmien tai tietoaineistojen muuttamista tai kokonaan uusien perustamista viranomaistehtävien hoitamiseksi. Esimerkiksi olemassa olevia asiankäsitelyjärjestelmiä olisi muutettava niin, että niissä voidaan toteuttaa datasäädöksen myötä syntyviä uusia toimintaprosesseja, kuten käsitellä 38 artiklassa tarkoitettuja valituksia tai määrätä 40 artiklassa tarkoitettuja seuraamuksia. Viranomaisten, joille uudet tehtävät osoitetaan, olisi omalta osaltaan tehtävä tiedonhallinnan muutosvaikutusten arviointi, minkä lisäksi uudet tietoaineistot olisi kuvattava hallinnonalakohtaisissa tiedonhallintamalleissa.

Viranomaisten, jotka pyytävät dataa käyttöönsä datasäädöksen 15 artiklan 1 kohdan nojalla, olisi huolehdittava, että tätä dataa ja asiakirjoja, joihin tämä data sisältyy, käsitellään niiden tietojärjestelmissä niin, että datasäädöksen 19 artiklassa säädettyt velvollisuudet voidaan täyttää. Tällainen data tai asiakirjat voi olla esimerkiksi tarpeen merkitä niiden metatiedoissa datasäädöksen 15 artiklan nojalla saaduiksi tai sen nojalla saatuja tietoja sisältäviksi, jotta tämä voidaan ottaa huomioon, kun dataa, asiakirjoja tai tietoja käsitellään viranomaisen toiminnassa tai jos näitä tietoja pyydetään julkisuuslain nojalla.

Vaikutukset valtion talousarvioon

Esitettävässä laissa ehdotettujen tehtävien hoitaminen riittävällä tasolla edellyttäisi arviolta yhteensä 15 henkilötyövuoden lisäresursseja viranomaisissa.

Liikenne- ja viestintävirastolle arvioitu pysyvä lisäresurssitarve olisi 10 henkilötyövuotta, mikä tarkoittaisi yhteensä yhden miljoonan euron vuotuista pysyvää määrärahatarvetta (100 000 euroa/htv). Määrärahatarve jakautuu seuraavasti:

- datan jakamiseen ja saataville asettamiseen liittyvät tehtävät 4 htv (valitusten vastaanottaminen, tutkiminen, selvittäminen, sopimusehtojen, korvausten kohtuullisuuden ja tietojen poistamisen ja luvattoman käytön valvonta sekä yleinen neuvonta ja ohjaus näihin liittyen)
- tehtävät datan käsittelypalvelujen vaihtamisen ja yhteentoimivuuden osalta 2 htv (neuvonta, ohjaus ja valvonta)
- datakoordinaattorin työ 3 htv (yleinen ohjaus ja neuvonta asetuksen osalta, asioiden siirrot, kansallinen viranomaisyhteistyö ja Euroopan datainnovaatiolautakunnan sekä Euroopan sähköisen viestinnän sääntelyviranomaisten yhteistyöelimen työ)
- muut tehtävät 1 htv (tutkimusten suorittaminen, seuraamusten määrääminen, kehityksen seuraaminen, yhteistyö ja tiedonvaihto, tietosuojayhteistyö, yhteistyö datankäsittelypalveluihin liittyen).

Tehtävät edellyttävät juridista, teknistä ja taloudellista osaamista. Datasäädöksen toimeenpano ei edellyttäisi suuria tietojärjestelmämuutoksia Liikenne- ja viestintävirastolle.

Tietosuojavaltuutetulle arvio lisäresurssitarpeesta on neljä henkilötyövuotta ja Kilpailu- ja kuluttajavirastolle ja sen yhteydessä toimivalle kuluttaja-asiamiehelle vähintään yksi henkilötyövuosi. Arvioihin liittyy kuitenkin epävarmuutta, koska viranomaisten neuvonta- ja valvontatehtävien määrää on haastavaa ennakoida sääntelyn ollessa täysin uuden tyyppistä ja kohdistuessa laajasti eri sektoreihin. Selvää on, että varsinaisten valvontatehtävien lisäksi viranomaisilla olisi oltava riittävät resurssit myös neuvontaan ja ohjaukseen, jotta datasäädöksen tavoitteet on mahdollista saavuttaa.

Viranomaisten kustannukset kohdistuisivat kolmen ministeriön hallinnonaloille. Liikenne- ja viestintäministeriön osalta kustannukset kohdistuisivat Liikenne- ja viestintäviraston toimintamenomomentille 31.01.02., oikeusministeriön osalta oikeusministeriön yhteydessä toimivien viranomaisten toimintamenomomentille 25.01.03. ja työ- ja elinkeinoministeriön osalta Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimintamenomomentille 32.01.06.

Datasäädöksen soveltaminen alkaa pääosin 12.9.2025, minkä lisäksi tiettyjä asetuksen velvoitteita aletaan soveltaa porrastetusti tätä seuraavien kahden vuoden aikana. Näin ollen suuri osa viranomaisten varsinaisista valvontatehtävistä alkaa vuoden 2025 loppupuolella tai sen jälkeen.

Esityksessä ei ehdoteta resursointia lisämäärärahaesityksillä valtion vuoden 2025 talousarvioon edellä mainituista olosuhteista johtuen. Resursointia tulisi ensisijaisesti mahdollistaa viranomaisten nykyisiä tehtäviä tehostamalla ja toimintaa sopeuttamalla. Mikäli tästä huolimatta uusista valvontatehtävistä aiheutuu lisäresurssitarpeita, ne otettaisiin huomioon valtiontalouden kehyspäätöksissä ja myöhemmissä valtion talousarvioesityksissä.

4.2.2 Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset

Esitetyt kansallisen lain perus- ja ihmisoikeusvaikutukset voisivat olla lähinnä oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja oikeusturvaan liittyviä. Esityksessä säädetään hallinnollisista toimivaltuuksista ja seuraamuksista. Säädetävillä valvontavaltuuksilla puututaan yksityisen oikeusasemaan, sillä siinä säädetään esimerkiksi tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudesta, eli kyse on merkittävästä julkisen vallan käytöstä. Seuraamusmaksut merkitsevät myös mahdollisuutta puuttua omaisuudensuojaan. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu, että hallinnollisten seuraamusten sääntelyn tulee täyttää yleiset tarkkuuden ja oikeasuhtaisuuden vaatimukset. Laillisuusperiaatteen mukaisesti sanktioitu menettely pitää ilmetä lainsäädännöstä selkeästi ja tarkkarajaisesti. Esityksessä ehdotetaan säädetävän, mitä seuraamuksia sääntelyn nojalla voidaan määrätä ja mistä rikkomuksista ja mitkä ovat seuraamusmaksujen rajat. Seuraamussääntelyn ulkopuolelle, eli sanktioimatta, jätettäisiin sellaiset velvoitteet, joissa sanamuoto jättää viranomaiselle huomattavasti harkintavaltaa, tai joissa on kyse osapuolten sopimustenvaraisista asioista. Ehdotetun sääntelyn voi siten katsoa täyttävän tarkkuuden ja oikeasuhtaisuuden vaatimukset. Tarkemmin seuraamusmaksuihin liittyviä kysymyksiä on käsitelty luvussa 12.

Uudessa laissa ei ehdoteta henkilötietojen käsittelyyn liittyviä säännöksiä, vaan näiden osalta oikeustila säilyisi ennallaan. Kaikkiaan sääntelyn perus- ja ihmisoikeusvaikutusten ei ennakoida aiheuttavan merkittäviä oikeustilan muutoksia.

4.2.3 Ympäristövaikutukset

Esitetyllä kansallisella lailla ei ennakoida olevan merkittäviä ympäristövaikutuksia.

Datasäädöksellä on todennäköisesti ympäristövaikutuksia, sillä se edistää datan määrän ja datatalouden kasvua, mikä kasvattaa energiankulutusta. Toisaalta datasäädös lisää verkkoon liitettyjen tuotteiden huoltopalveluiden tarjoajien määrää, mikä saattaa pidentää tuotteiden käyttöikää ja siten vähentää ympäristöön kohdistuvaa kuormitusta. Dataan pääsyn parantuminen voi myös tehostaa huoltotoimenpiteitä tai prosessien ja toimitusketjujen optimointia.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Datasäädöksen valvontatoimien kansallisessa järjestämisessä oli valmistelun aikana harkinnassa eri tapoja järjestää säädöksen valvonta. Etenkin harkinta on kohdistunut kysymyksiin siitä, millä viranomaisilla olisi Suomessa arvion mukaan parhaat edellytykset hoitaa uusia datasäädöksen mukaisia viranomaistehtäviä ja missä määrin valvontaa olisi tarpeenmukaista keskittää tai vastaavasti hajauttaa.

Viranomaistehtäviä on arvioitu nykyainsäädännön pohjalta, sekä ottaen huomioon eri viranomaisten toimintakentän, tehtävät, toimivaltuudet, sekä resurssit ja osaamisen. Näiden valossa valmistelussa on katsottu, että monet datasäädöksen viranomaistehtävät ovat uusia, eikä niiden mukaisia tehtäviä hoida suoranaisesti mikään viranomainen Suomessa. Valmistelussa on arvioitu, että valtaosa tehtävistä sopisi tarkoituksenmukaiseksi Suomessa osoittaa Liikenne- ja viestintävirastolle. Lisäksi, sikäli kun on kyse kuluttajiin kohdistuvista tiedonantovelvoitteista, on katsottu tarkoituksenmukaiseksi kansallisesti, että näiltä osin toimivaltaisena viranomaisena Suomessa on kuluttaja-asiamies.

Kansallisessa valmistelussa on pohdittu valvonnan järjestämistä keskitetysti ja hajautetusti. Esityksessä on päädytty keskittämään säädöksen tehtäviä Liikenne- ja viestintävirastolle. Tämän vuoksi sitä esitettäisiin myös säädöksen mukaiseksi datakoordinaattoriksi Suomessa ottaen huomioon viraston jo tämänhetkiset tehtävät.

Voimassa olevien lakien muuttaminen vs. uuden lain säätäminen

Pääasialliset vaihtoehdot ovat olleet tarvittavien muutoksien tuominen lisäyksinä ja muutoksina olemassa oleviin lakeihin tai että säädettäisiin uusi kansallinen laki täydentämään ja täsmentämään datasäädöstä kansallisesti. Säätäminen mahdollisesti useassa eri laissa voisi kuitenkin vaikeuttaa kokonaiskuvan saamista siitä, mitä kaikkia tehtäviä ja velvoitteita datasäädöksestä seuraa kansallisille viranomaisille.

Valmistelussa arvioitiin asiaa viranomaisten, palvelun käyttäjien sekä elinkeinonharjoittajien näkökulmasta. Esityksessä on päädytty jälkimmäiseen ratkaisuvaihtoehtoon eli uuteen erillislakiin. Tämä arvioitiin perustelluksi ottaen huomioon etenkin sääntelyn luonteen uutena sääntelynä sekä sen sisältämien uusien viranomaisvelvoitteiden kannalta. Uusi laki kokoaisi yhteen datasäädöksen täytäntöönpanon kannalta relevantit pykälät, mikä tukisi osaltaan myös selkeyttä ja oikeusvarmuutta.

Koska esitettävä täydentävä kansallinen sääntely koskisi Liikenne- ja viestintäviraston sekä Kilpailu- ja kuluttajaviraston ja kuluttaja-asiamiehen toimintaa ja tehtäviä, olisi täydentävä kansallinen sääntely tehty näiden tehtäviä ja toimivaltuuksia koskevaan voimassa olevaan sääntelyyn. Sektorikohtaisten erityislakien läpikäyntiä ei tehdä tässä esityksessä.

Asetuksessa on osin muun lainsäädännön kanssa rinnakkaista ja täydentävää sääntelyä. Tällaisia ovat erityisesti esimerkiksi pimeiden käytäntöjen sääntely. Edellä mainituilta osin sääntely on paikoin päällekkäistä tietosuojavaltuutetun ja kuluttaja-asiamiehen valvomien säännösten kanssa. Pimeisiin kaavoihin liittyen on analyysiä aiemmin yllä luvussa 3.2.5.

Kaikkiaan valvonta saattaa vaatia viranomaisilta paljon uudenlaista asiantuntemusta, minkä lisäksi viranomaisten keskinäinen yhteistyö, kuten myös sektori- ja alakohtaisten viranomaisten rooli sektorikohtaisista tuotteista ja niihin liittyvästä lainsäädännöstä tulee huomioida.

Muutoksenhaku ja toimivaltainen tuomioistuin

Voimassa olevan sääntelyn mukaan yksityisoikeudellisten vaatimusten osalta toimivaltaisia tuomioistuimia ovat Suomessa kärjäoikeudet. Toimivaltainen kärjäoikeus määräytyy oikeudenkäymiskaaren 10 luvun säännösten mukaisesti.

Datasäädöksestä nousevien riita-asioiden forumin (ensiasteen) osalta valmistelussa on pohdittu vaihtoehtoina kärjäoikeuksia, markkinaoikeutta sekä molempia edellä mainittuja. Lähtökohta on nykytilan osalta, että riita-asiat käsitellään yleisissä tuomioistuimissa eli siis ensi asteena kärjäoikeudessa. Valmistelussa on kuitenkin tunnustettu, että datasäädöksestä johtuvien riita-asioiden ohjaaminen markkinaoikeuteen ensi asteena voisi olla sinänsä mahdollista. Tässä vaihtoehdossa on pohdittu, olisiko markkinaoikeuden toimivalta yksinomainen vai olisiko myös kärjäoikeus joltain osin toimivaltainen. Markkinaoikeuden asema erityistuomioistuimena ilmenee mm. siitä, että aineettomia oikeuksia koskevia riita-asioita, kuten patentti- tai tekijänoikeutta koskevat riita-asiat, käsitellään keskitetysti markkinaoikeudessa. Markkinaoikeudella on myös pitkäaikainen kokemus sellaisten elinkeinonharjoittajien välisten liikesalaisuutta koskevien asioiden käsittelystä, joissa vaaditaan liikesalaisuutta loukkaavan toiminnan kieltämistä. Markkinaoikeuden toimivaltaa on näissä asioissa laajennettu koskemaan myös vahingonkorvausvaatimuksia. Riita-asioiden keskittäminen markkinaoikeuteen tarkoittaisi perustuslakivaliokunnan mukaan kuitenkin ”poikkeuksellista muutoksenhakuoikeuden rajoitusta, jolle tulee olla oikeusturvan ja muutoksenhaun kannalta painavat, yleisesti hyväksyttävät ja erityiset perusteet” (PeVL 68/2014 vp). Rinnakkainen toimivalta olisi sekin poikkeuksellinen ratkaisu.

Esityksen lähtökohtana on pidetty, että yksityisoikeudellisissa riita-asioissa toimivaltaisia tuomioistuimia ovat kaikki kärjäoikeudet. Tässä valinnassa painottuu jatkuvuuden ja oikeusvarmuuden turvaaminen. Datasäädöksestä nousevia riita-asioita voi liittyä erilaisiin datan pääsyyn ja jakamiseen liittyviin sopimusriitoihin sekä datankäsittelypalvelun vaihtamiseen liittyviin erimielisyyksiin. Liikesalaisuuksien tai liikesalaisuuksiin liittyvien datasäädöksen viranomaistehtävien ei ole nähty yksittäisenä asiana olevan riittävä peruste keskittämislle.

Datasäädös voi vaikuttaa eri tavoin eri viranomaisten tosiasialliseen hallintotoimintaan ja niiden tekemiin päätöksiin. Datasäädös voi tulla otettavaksi huomioon arvioitaessa hallinnollista asiaa muun voimassa olevan lainsäädännön yhteydessä. Tämän ohella erityisesti uudessa laissa säädettävien toimivaltaisten viranomaisten osalta aiheutuu myös uudenlaisia, nimenomaan datasäädökseen perustuvia, oikeudellisia kysymyksiä. Datasäädöksen osalta viranomaisen arvioitavaksi voisi tulla kysymyksiä esimerkiksi siitä, onko kyse datasäädöksen tarkoittamasta pääsyvelvollisuudesta eli sellaisesta datasta, joka on syntynyt älylaitteen käytössä vai ei tai onko julkisen sektorin elimellä oikeuksia yksityisen dataan poikkeuksellisen syyn nojalla, tai ovatko yksityisen toimijan osalta säädöksen edellyttämät avoimuusedellytykset täyttyneet. Lisäksi monenlaisia muitakin vastaavia kysymyksiä voi nousta.

Kun viranomaisen arvioi datasäädökseen nimenomaisesti tai siihen välillisesti liittyvää oikeudellista kysymystä tavalla, josta tehdään hallintopäätös, on se sekä datasäädöksen että perustuslain mukaan oltava valituskelpoinen. Datasäädöksen perusteella viranomaisilla on kuitenkin myös oma-aloitteista valvontaa, ohjausta ja muuta tosiasiallista hallintotoimintaa, joista ei välttämättä eikä useinkaan tehdä valituskelpoisia hallintopäätöksiä. Tämä vastaa nykyistä kansallista hallintolain mukaista hallintomenettelyä.

Valitusoikeudesta viranomaisten päätöksistä ja valitusmenettelyistä on kansallisesti säädetty yleisesti laissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019, jäljempänä *HOL*). Viranomaisten toimintaa säätelee puolestaan yleisesti hallintolaki. Kun datasäädöksen perusteella säädetään

kansallinen voimaanpanolaki, tässä laissa on tarpeen ottaa huomioon muutoksenhakusääntely eli säätää muutoksenhausta nimenomaisesti. Datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta annettavaan lakiin säädettävän muutoksenhaun osalta yleisviittaus HOL:iin johtaisi tällöin viranomaisten päätöksistä tehtävien valitusten ohjautumiseen hallinto-oikeuksiin. HOL:n mukaan valittamisesta muihin hallintotuomioistuimiin voidaan kuitenkin säätää erikseen. Koska HOL:n mukaan valittamisesta muihin hallintotuomioistuimiin voidaan säätää erikseen, muun hallintotuomioistuimen toimivaltaisuudesta voitaisiin säätää nimenomaisesti. HOL tulee sovellettavaksi esimerkiksi markkinaoikeudessa silloin, kun se käsittelee sen toimivaltaan säädettyä hallintolainkäyttöasiaa. Tällöin markkinaoikeus toimii HOL:n tarkoittamana hallintotuomioistuintena.

Ehdotettavan lain osalta muutoksenhausta on siten mahdollisuus valita, ohjataanko lain perusteella määräytyvät valitukset kaikkiin hallinto-oikeuksiin, joihinkin niistä tai vain yhteen hallinto-oikeuteen vai pelkästään markkinaoikeuteen. Sellaista vaihtoehtoa, että ehdotettavan lain perusteella valitukset ohjautuisivat sekä hallinto-oikeuteen että markkinaoikeuteen, ei ole lainvalmistelun yhteydessä katsottu tarkoituksenmukaiseksi lähteä lainsäädännöllisesti toteuttamaan. Yleisten hallintotuomioistuinten ja erityistuomioistuimen toimivaltoja ei ole syytä lähteä tekemään rinnakkaisiksi hallinnollisissa asioissa ja aiheuttamaan epäselvyyksiä. Tilanne voi olla eri yksityisoikeudellisissa asioissa, ja erityisesti silloin, jos hallinnolliset valitusasiat keskistettäisiin markkinaoikeuteen. Tällöin rinnakkainen toimivalta käräjäoikeuksien kanssa voisi olla perusteltua vastaavasti kuin liikesalaisuuksia koskevissa asioissa tällä hetkellä on. Lainvalmistelun yhteydessä on tunnistettu, että datasäädöksen perusteella yksityisoikeudelliset kysymykset voivat liittyä nimenomaan liikesalaisuuksiin. Markkinaoikeus onkin erityistuomioistuintena tietyissä asioissa perinteisesti toimivaltainen myös yksityisoikeudellisissa asioissa soveltaen siviiliprosessuaalisia menettelyjä. Lainvalmistelun yhteydessä on tunnistettu, että sekä yksityisoikeudellisissa asioissa että hallintoprosessuaalisissa asioissa voi tulla eteen hyvin samantyyppisiä kysymyksiä. Tämä näkökulma juontuu myös suoraan datasäädöksestä, jossa yksityisoikeudellisista ja hallinto-oikeudellisista oikeussuojakeinoista säädetään osin vaihtoehtoisina.

a) Hallinto-oikeudet toimivaltaisia

Mikäli päädyttäisiin siihen, että ehdotettavaan lakiin tehtäisiin ainoastaan yleissäännös muutoksenhausta viittaamalla HOL:iin, kaikki Suomen hallinto-oikeudet olisivat toimivaltaisia laissa erikseen säädetyin toimivallanjakoja koskevan alueellisen jaon mukaisesti. Datasäädös sisältää uudenlaista EU-pohjaista erityissääntelyä. Tämän vuoksi lainvalmistelun yhteydessä on tullut arvioitavaksi, tulisiko datasäädöksen perusteella määräytyvät valitukset rajata käsiteltäväksi vain tietyissä hallinto-oikeuksissa tai vain yhdessä hallinto-oikeudessa. Keskittämällä voidaan lisätä tuomareiden erityisasiantuntemusta, vaikuttaa positiivisella tavalla oikeuskäytännön yhdenmukaisuuteen ja hallita paremmin käsittelyaikoja. Valitusasioiden keskittämällä tiettyihin tai tiettyyn tuomioistuimeen on saatavissa hyötyjä erityisissä asiaryhmissä, jollaiseksi datasäädöksen mukanaan tuovat asiat on lainvalmistelun yhteydessä tunnistettu.

Mahdollisessa keskittämisessä on otettava huomioon tietyt lakitekniset seikat. Keskittämistä ei voida säätää hallinto-oikeuksien alueellisesti määräytyvä yleistoimivalta huomioiden ehdotettavassa laissa säädettävien toimivaltaisten viranomaisten perusteella ("tässä laissa tarkoitettujen toimivaltaisten viranomaisen antamista päätöksistä haetaan muutosta"). Näin siksi, koska toimivaltaiset viranomaiset tekevät erilaisia hallinnollisia päätöksiä jo ennen datasäädöksen ja sen toimeenpanoa koskevan lain voimaantuloa ja niiden voimaantulon jälkeen, mitkä kuuluvat perinteisesti valitusasioina käsiteltäväksi hallinto-oikeuksissa. Keskittäminen pelkästään asian luonteen perusteella ("tämän lain nojalla annetuista päätöksistä") olisi

puolestaan säännöksenä suhteellisen avoin, mikä voisi herättää kysymyksiä sen osalta, milloin on kysymys uuden lain perusteella tehtävästä päätöksestä. Jotta luonnollisille henkilöille ja oikeushenkilöille sekä viranomaisille ja tuomioistuimille olisi mahdollisimman selvää, mihin voi valittaa, millainen valitusosoitus hallintopäätökseen tulee liittää ja mikä tuomioistuin on toimivaltainen, pelkkä asian luonne valitustien määräjänä ei ole välttämättä riittävän yksiselitteinen.

Ehdotettava uusi laki datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta voidaan viranomaistoiminnassa ottaa huomioon muun lain perusteella tehtävässä päätöksenteossa tai siten, että päätös tehdään yksiselitteisesti datasäädöksen perusteella. Tällöin se, onko kysymys lain perusteella määräytyvästä asiasta vai muusta asiasta, ei ole yksiselitteinen. On otettava huomioon, että asioiden keskittämisisä ei aina voida päästä täysin yksiselitteisiin lopputulemiin, mutta niitä kuitenkin aika ajoin tehdään, jotta voidaan tavoitella keskittämisestä saatavia hyötyjä.

Mikäli säädettäisiinkin valitustien määräytyminen molempien eli sekä toimivaltaisen viranomaisen että asian luonteen perusteella, valitustien määräytyminen tarkentuisi. Kilpailu- ja kuluttajaviranomainen ja Liikenne- ja viestintävirasto tekevät päätöksiä ehdotettavan uuden lain ja datasäädöksen perusteella, jolloin ehdotettavaan lakiin mahdollisesti sisällytettävä säännös valitusasioiden keskittämisestä soveltuisi niiden toimintaan. Näin erityisesti silloin, kun ne päätöksenteossaan liittävät päätöksen yhteyteen asianmukaisen valitusosoituksen toimivaltaiseen tuomioistuimeen siltä varalta, että päätöksen tehnyt asianosainen haluaa hakea muutosta päätökseen. Tällöin olisi tärkeää, että lakiin säädettävät toimivaltaiset viranomaiset kykenisivät itse tunnistamaan sen, milloin kysymys on ehdotettavan uuden lain perusteella tehtävästä päätöksestä, jonka valitusosoitus määräytyisi kyseisen lain perusteella, ja milloin muusta päätöksestä, jonka perusteella valitusosoitus määräytyisi voimassa olevan sääntelyn perusteella. Kun otetaan huomioon, että viranomaiset voivat voimassa olevan hallintolain perusteella tarvittaessa muun muassa siirtää asioita toisiin viranomaisiin ja pyytää lausuntoja toisilta viranomaisilta, toimivaltaiten viranomaisten kannalta olisi tärkeää kiinnittää huomiota niiden väliseen yhteistyöhön.

Koska laissa on mahdollisuus rajata käsiteltäväksi valitusasioita tiettyihin hallinto-oikeuksiin tai keskittää tiettyjen asioiden käsittelyä vain yhteen hallinto-oikeuteen, tätä mahdollisuutta on arvioitu osana lainvalmistelua. Hallinto-oikeuksien osalta on viime vuosien suuntauksena ollut, että niitä kehitetään yhdenmukaisemmiksi niiden käsittelemien asiaryhmien osalta. Asiaryhmiä ei tällöin ole katsottu perustelluksi keskittää johonkin tai joihinkin hallinto-oikeuksiin. Viime vuosina onkin pyritty siihen, että asioiden käsittelyjen rajaaminen vain tiettyihin hallinto-oikeuksiin tai yhteen hallinto-oikeuteen olisi poikkeuksellista. Jos tästä hallinto-oikeuksien yhdenmukaisen kehittämisen suuntauksesta haluttaisiin pitää kiinni, datasäädöksen perusteella aiheutuvien valitusten käsittelyä ei olisi perusteltua keskittää hallinto-oikeuksien välillä, vaan keskittämisvaihtoehdoksi jäisi markkinaoikeus.

b) Markkinaoikeus toimivaltainen

Valmistelussa toinen esillä ollut vaihtoehto keskittämistä harkittaessa on ollut, että valitus datan hallinnan ja jaksamisen valvonnasta annettavan lain mukaisten toimivaltaiten viranomaisten päätöksistä ohjautuisi keskitetysti markkinaoikeuteen. Markkinaoikeus on erityistuomioistuin, johon hallintoprosessissa on keskitetty käsiteltäväksi erityisiä hallintoasioita tuomioistuimessa. Erityisiä markkinaoikeudessa käsiteltäviä asiaryhmiä ovat muun muassa kilpailuasiat, teollis- ja tekijänoikeudelliset asiat, julkiset hankinnat, sähkömarkkina-asiat ja tietyt viestintämarkkina-asiat. Markkinaoikeudelle on tyypillistä, että sillä voi tällöin olla käsiteltävänä asiaryhmiä, joissa esiintyy vahva liityntä sekä yksityisoikeudellisiin asioihin että hallinto-oikeudellisiin asioihin. Tämän vuoksi markkinaoikeudessa voidaankin soveltaa yksityisoikeudellisissa

asioissa oikeudenkäymiskaarta vastaavasti kuin kärjäoikeuksissa ja hallinto-oikeudellisissa asioissa HOL:ia kuten hallinto-oikeuksissa. Usein markkinaoikeuteen keskitetyissä asiaryhmissä on tiivis yhteys EU-oikeuteen, ja ne sisältävät asiaryhminä erityissääntelyä asioihin liittyvien ja niissä esiin nousevien teknisempien erityisasiantuntemusta vaativien kysymysten osalta. Asiaryhminä ne ovat myös yleisesti oikeudelliselta luonteeltaan omanlaatuisia selkeitä asiakokonaisuuksia, kuten datasäädöksen osalta on arvioitu sen johdosta aiheutuvien muutoksenhakuasioiden olevan.

Valmistelun yhteydessä on arvioitu, että markkinaoikeudella voisi sinänsä olla hyvät valmiudet datasäädöksen perusteella tehtävien valitusasioiden käsittelyyn tuomioistuinmenettelyssä tällaisessa asiaryhmässä, jossa sääntely perustuu uudelleen EU-oikeudelliseen sääntelyyn ja jossa tekniset seikat asiaa arvioitaessa ja lainsäädäntöä tulkittaessa korostuvat. Vastaavasti valmistelun yhteydessä on arvioitu, että tuomioistuimeen ohjautuvien valitusasioiden määrä ei välttämättä olisi kuitenkaan kovinkaan suuri, joten keskittäminen yhteen tuomioistuimeen ei olisi siinä mielessä tarpeen. Tämä arvio perustuu muun muassa siihen, että laajasti yhteiskuntaan vaikuttavissa tietosuoja-asioissakaan valitusmäärät hallinto-oikeuksiin eivät ole isossa kuvassa olleet määrältään suuria, vaikkakin yksittäisinä tulkinnallisina asioina voivatkin olla aikaa vieviä.

Valmistelussa on päädytty tältä osin lähtemään nykytilan pohjalta ja esittämään, että hallinto-oikeudellisissa riita-asioissa kaikki hallintotuomioistuimet ovat toimivaltaisia. Tilannetta tulisi kuitenkin seurata, sillä vielä ei pystytä täysin arvioimaan, millaisia valitusasioita viranomaisten päätöksistä datasäädöksen perusteella on aineelliselta sisällöltään aiheutumassa.

Oikeussuojakeinot

Oikeussuojakeinoista säädetään datasäädöksen 39 artiklassa. Säädöksen mukaan kaikista hallinnollisista tai muista kuin oikeudellisista muutoksenhakuaineista riippumatta kaikilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, joita asia koskee, on oltava oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin toimivaltaisten viranomaisten tekemien oikeudellisesti sitovien päätösten osalta. Jos luonnollisilla henkilöillä tai oikeushenkilöillä on perusteita katsoa, että asetuksen säännöksiä on rikottu, niillä on 39 artiklan mukaan oikeus tehdä valituksia asianomaiselle toimivaltaiselle viranomaiselle. Tämän artiklan mukaiset kanteet on nostettava yksityisesti taikka tarvittaessa kollektiivisesti yhden tai useamman luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön edustajien toimesta sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, jossa kanteen kohteena oleva toimivaltainen viranomainen sijaitsee.

Esityksessä ei esitettäisi erillisen passiivisuusvalituksen käyttöönottoa. Oikeusministeriön arviomuistiota koskevassa lausunnossa on todettu, että passiivisuusvalitus eli viranomaisen passiivisuustilanteita koskeva oikeussuojakeino hallintotuomioistuimessa on Suomen oikeusjärjestelmässä poikkeuksellinen, vaikka sellaisesta onkin erityislainsäädännössä joissakin yhteyksissä säädetty (ks. myös LaVL 15/2023 vp). Ministeriö on kiinnittänyt lausunnossaan huomiota myös siihen, että eduskunnan lakivaliokunta on katsonut, ettei asemaltaan itsenäisen valvontaviranomaisen toiminnan valvonta asetuksen tarkoittamalla tavalla kuulu luontevasti tuomioistuimille ja että jo nykyinen kantelumahdollisuus laillisuusvalvojille on tehokas oikeussuojakeino, sillä niiden tehtävänä on ryhtyä kantelun johdosta tarvittaviin toimenpiteisiin (LaVL 5/2018 vp).

Suomessa passiivisuusvalitus on sisällytetty tietosuojalakiin (21 §) saatettaessa kansallisesti voimaan EU:n tietosuoja-asetusta. Tähän liittyen oikeusministeriön lausunnossa on kuitenkin todettu, että datasäädöksen 39 artiklan 2 kohdan sanamuoto ("oltava joko oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin tai mahdollisuus hakea muutosta puolueettomalta elimeltä, jolla on

asianmukainen asiantuntemus”) luettuna yhdessä saman artiklan 3 kohdan sanamuodon (”Tämän artiklan mukaiset kanteet on nostettava - - sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, jossa kanteen kohteena oleva toimivaltainen viranomainen sijaitsee”) kanssa ei kuitenkaan näyttäisi asettavan yhtä vahvaa velvoitetta viivästys-/passiivisuustilanteiden käsittelyyn nimenomaan tuomioistuimessa kuin tietosuojasetuksen 78 artiklan 2 kohta (”Jokaisella rekisteröidyllä on oikeus tehokkaihin oikeussuojakeinoihin - -”) ja 3 kohta (”Oikeudellinen menettely valvontaviranomaista vastaan on pantava vireille sen jäsenvaltion tuomioistuimissa, johon valvontaviranomainen on sijoittautunut”).

Edelleen oikeusministeriön lausunnon mukaan datasäädöksen 39 artiklan 2 kohdan sanamuotoon nähden ainakin ylimmän laillisuusvalvonnan (eduskunnan oikeusasiamies, oikeuskansleri) voitaisiin arvioida täyttävän vaatimukset ”puolueettomasta elimestä, jolla on asianmukainen asiantuntemus”. Toisaalta 39 artiklan 2 kohdassa edellytetään ”mahdollisuutta hakea muutosta”, joka viittaisi enemmän hallintoprosessiin kuin laillisuusvalvontaan oikeussuojakeinona. Kuitenkin datasäädöksen 39 artiklan 2 kohdan englanninkielinen asetusteksti (”*access to review*”) ja ruotsinkielinen asetusteksti (”*tillgång till omprövning*”) viittaavat enemmän mahdollisuuteen hakea uudelleenarviointia (myös puolueettomalta elimeltä) kuin mahdollisuuteen hakea muutosta (vain tuomioistuimelta). Asetusta on mahdollista tulkita englannin- ja ruotsinkielisten termien valossa suomen kieliversiota selkeämmin niin, että toimivaltaisen viranomaisen passiivisuustilanteissa riittävänä oikeussuojakeinona olisi vakiintuneen kotimaisen näkemyksen mukaisesti (ylin) laillisuusvalvonta.

Lisäksi on huomioitava, että Suomeen ei olla tässä esityksessä perustamassa datasäädöksen mukaista riidanratkaisuelintä.

Edellä mainitut seikat huomioiden uuteen lakiin ei esitetä sisällytettävän passiivisuusvalitusta erillisenä oikeussuojakeinona, sillä käytössä olevan kansallisen kantelumahdollisuuden ylimmälle laillisuusvalvonnalle voidaan katsoa jo täyttävän se suojan tarve, jota datasäädös edellyttää. Lisäksi oikeussuojaa täydentää osaltaan datakoordinaattori, jonka tehtävänä on sujuvoittaa asioiden viranomaismenettelyitä.

5.2 Muiden jäsenvaltioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot

Ruotsi

Ruotsissa ei ole hallituksen esityksen laatimisen hetkellä annettu lainsäädäntöehdotusta datasäädöksen kansalliseksi implementoinniksi. Muista ns. ”big five” lakihankkeista on kuitenkin annettu täydentäviä määräyksiä kansallisesti.¹² On pidetty mahdollisena, että posti- ja televiestintävirasto (*Post- och telestyrelsen PTS*) ja tietosuojaviranomainen (*Integritetskyddsmyndigheten IMY*), nimettäisiin datasäädöksen noudattamisen valvontaviranomaisiksi. Rikkomuksista määrättäisiin seuraamuksia, jotka voivat olla GDPR:n

¹² Datahallinta-asetuksen osalta ks. [Kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning - Regeringen.se](#) ja digipalvelusäädöksen osalta ks. [Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om digitala tjänster](#)

mukaisia tai kansallisesti säädeltyjä¹³. Lisäksi kansallisesti voitaisiin säätää mahdollisista poikkeuksista erityisesti terveystietoon ja lääketieteellisiin tuotteisiin liittyen.¹⁴

Ranska

Ranskassa datasäädöksen kansallinen täytäntöönpano on edennyt osana laajempaa lakipakettia, jonka tavoitteena on kansallisen lainsäädännön saattaminen yhdenmukaiseksi EU-lainsäädännön kanssa useamman ns. big five asetuksen osalta (DSA, DMA, DGA ja datasäädös) yhdessä. Tavoitteina on turvallinen ja säädelty digitaalinen ympäristö. Lakihankkeessa on yritetty etenkin keskittyä laittoman ja vahingollisen sisällön vahvempaan sääntelyyn, sekä kilpailuoikeudelliseen sääntelyyn etenkin mitä tulee ulkomaisiin teknologiajätteihin. Datasäädöksen kannalta sääntely sisältää pilvipalveluihin liittyviä säännöksiä sekä artikloja yhteentoimivuudesta. ARCEP:sta tulisi Ranskan toimivaltainen viranomainen pilvipalveluihin. Lainsäädäntöpaketti hyväksyttiin toukokuussa 2024 mutta sen kansallinen käsittely on tätä esitystä laadittaessa yhä kesken.

Saksa

Saksassa ehdotus Datasäädöksen täytäntöönpanosta on Saksan liittopäivien digitaaliasioiden valiokunnan asialistalla 26.10.2024. Digitaalitoimikunnan (*Ausschuss für Digitales*) esityksessä esitettäisiin liittovaltion Network Agency (*Bundesnetzagentur*) datakoordinaattoriksi, kohdennettua tukea pk-yrityksille, sekä neuvottelukunnan (*Beirat*) perustamista, mitä kautta tulisi erilaisia näkökulmia ja asiantuntemusta mukaan. Esityksessä on näkökulmia myös mm. tarvittavien resurssien tarjoamisesta, minkä lisäksi siinä painotettaisiin eurooppalaista harmonisointia ja yhteentoimivuutta (standardeja).¹⁵ Saksa aikoo selvittää tietokantadirektiivin mukaista säännöstä tekijänoikeuslaissaan (*Urhebergesetz*).

Hollanti

Hollannissa datasäädöksen täytäntöönpano on edennyt erillisenä lainsäädäntöhankkeena. Luonnos datasäädöksen täytäntöönpanolaista julkaistiin 8.2.2024. Alankomaiden tietosuojaviranomainen (AP) on antanut ehdotuksesta arviointimuiston 5.7.2024. Ehdotetussa laissa määritellään, että datasäädöksen noudattamista valvoisivat Alankomaiden kuluttaja- ja markkinaviranomainen (*Autoriteit Consument en Markt*” ACM) sekä Alankomaiden tietosuojaviranomainen (*Autoriteit Persoonsgegevens*” AP). Nämä viranomaiset voisivat määrätä hallinnollisia sakkoja tai uhkasakkoja säännösten rikkojille, joissa sakko voi olla enintään 760 000 euroa tai 10 % yrityksen vuosiliikevaihdosta, riippuen siitä, kumpi on suurempi. Tavoitteena on tukea datan vapaata liikkuvuutta ja yhteentoimivuutta pilvi- ja ohjelmistopalvelujen tarjoajien välillä sekä selkeyttää datasäädöksen soveltamista. Täytäntöönpanolaissa ehdotetaan muutettavaksi tietokantalakia (*Databankenwet*), jotta oikeudenhaltijat eivät voisi vedota tietokantaoikeuksiin estääkseen tietojen jakamisen datasäädöksen nojalla. Hollannin tietosuojaviranomainen on vastustanut täytäntöönpanolain 5

¹³ Lähde. [Data Act, Data Governance Act och Open Data Directive – vad innebär de nya reglerna?](#) 01/2024.

¹⁴ Lähde. Sveriges Kommun och Regioner: Data Act, datalagen | SKR) 22.5.2024

¹⁵ <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2024/kw39-de-eu-data-act-1017692>

artikkelia, koska se ei riittävästi turvaa yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten välillä henkilötietojen käsittelyn yhteydessä.¹⁶

Tanska

Datasäädöksen osalta Tanskan täytäntöönpanovalmistelut ovat kesken. Muodollinen nimitys/vahvistus puuttuu, mutta on arvioitu, että maan ns. digihallinnon virasto ("Agency for digital government") tulisi toimivaltaiseksi viranomaiseksi datasäädöksen osalta. Virasto vastaa jo nykyisellään DGA:n, ODD:n ja HVD:n toteutuksesta ja osallistumisesta Euroopan datainnovaatiolautakuntaan.

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta

1 §. Lain tarkoitus. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta. Koska kyseessä on kokonaan uusi laki, sen 1 pykälään ehdotetaan selkeyden vuoksi otettavaksi lain tarkoitusta koskeva säännös. Lain tarkoitus on täydentää datan oikeudenmukaista saatavuutta ja käyttöä koskevista yhdenmukaisista säännöistä ja asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin (EU) 2020/1828 muuttamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2023/2854 (*datasäädös*).

Dataa koskevan sääntelykokonaisuuden yhdenmukaistamiseksi lain olisi tarkoitus jatkossa sisältää myös ne eurooppalaisen datan hallinnoinnista ja asetuksen (EU) 2018/1724 muuttamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2022/868 (datanhallinta-asetus) täydentävää sääntelyä edellyttävät säännökset, jotka on jo aiemmin säädetty osaksi sähköisen viestinnän palveluista annettua lakia (HE 50/2023 vp). Kyseiset säännökset siirrettäisiin sähköisen viestinnän palveluista annetusta laista lähtökohtaisesti sellaisenaan nyt ehdotettavaan uuteen lakiin. Datanhallinta-asetuksen 7 ja 8 artiklassa mainitut toimivaltaiset viranomaiset on puolestaan nimetty eräiden hallinnon yhteisten sähköisen asioinnin tukipalveluiden tuottamisesta annetulla valtiovarainministeriön asetuksella (900/2023), johon ei ehdoteta tässä yhteydessä muutosta.

Pykälän 2 momenttiin sisällytettäisiin selkeyden vuoksi informatiivinen viittaus liikesalaisuuksia koskevaan lainsäädäntöön, koska liikesalaisuuksiin liittyvät kysymykset ovat datasäädöksen kannalta relevantteja usealla tapaa. Sääntelyjen suhdetta on selvennetty jo datasäädöksessä, joten tähän lakiin on katsottu tarpeelliseksi sisällyttää ainoastaan informatiivinen viittaus. Datasäädöksen mukaan "vaikka tässä asetuksessa edellytetään, että datan haltijat luovuttavat tiettyä dataa käyttäjille tai käyttäjän valitsemille kolmansille osapuolille, vaikka tällaista dataa voidaan suojata liikesalaisuuksina, sitä olisi tulkittava sellaisella tavalla, että liikesalaisuuksille direktiivin (EU) 2016/943 nojalla annettu suoja

¹⁶ Lähteet: [Overheid.nl | Consultation on the Data Act Implementation Act \(internetconsultatie.nl\)](https://www.internetconsultatie.nl/)

Sekä Täytäntöönpanolain luonnos: [Wetsvoorstel tot uitvoering van de dataverordening \(108 kB\)PDF](#)

Artikkeli: [Dutch Data Act proposals underline impact on cloud software services \(pinsentmasons.com\)](#)

säilytetään”. Datasäädöksen nojalla jaettava data voi siten sisältää liikesalaisuuksiksi katsottavaa dataa, mutta tällaisen datan luottamuksellisuutta on kunnioitettava.

Lisäksi pykälän *3 momentti* sisältäisi informatiivisen viittauksen todistelun turvaamisesta annettuun lainsäädäntöön.

2 §. *Datakoordinaattori ja muut toimivaltaiset viranomaiset.* Pykälässä säädettäisiin datasäädöksen osalta toimivaltaisista viranomaisista Suomessa. Datasäädös edellyttää, että jos toimivaltaisia viranomaisia on useampi kuin yksi, niiden joukosta yksi on nimettävä datakoordinaattoriksi helpottamaan toimivaltaisten viranomaisten välistä yhteistyötä ja avustamaan asetukseen liittyvissä asioissa.

Pykälän *1 momentissa* nimettäisiin Liikenne- ja viestintävirasto datasäädöksen 37 artiklan mukaiseksi datakoordinaattori-viranomaiseksi. Virasto vastaisi artikkelissa koordinaattoriviranomaisille säädettyistä tehtävistä Suomessa. Viraston olisi sen perusteella muun muassa toimittava keskitettynä yhteyspisteenä kaikissa asetuksen soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä.

Pykälän *2 momentin* mukaan Liikenne- ja viestintävirasto vastaisi asetuksen valvonnasta Suomessa, jollei kyseessä olisi kuluttaja-asiamiehen toimivaltaan kuuluva tehtävä. Nimenomaisten valvontatehtävien lisäksi 3 §:ssä säädettäisiin, että Kilpailu- ja kuluttajavirasto edistää datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan a alakohdan tarkoittamaa kuluttajien datalukutaitoa. Mainitut neljä viranomaista olisivat asetuksen osalta toimivaltaisia viranomaisia Suomessa.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin jatkossa jo nyt Liikenne- ja viestintävirastolle kuuluvista datanhallinta-asetuksen 3 ja 4 luvun mukaisista toimivaltaisen viranomaisen tehtävistä. Liikenne- ja viestintävirasto olisi jatkossakin asetuksen 13 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu viranomainen, jolla on toimivalta toteuttaa datan välityspalvelujen ilmoitusmenettelyyn liittyvät tehtävät, sekä 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu toimivaltainen viranomainen, joka vastaa tunnustettujen data-altruismipohjaisten organisaatioiden julkisesta kansallisesta rekisteristä. Pykälällä pantaisiin jatkossa täytäntöön edellä mainitut artikkelit.

Henkilötietojen suojan osalta lähtökohtana on, että datasäädöksen puitteissa tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan yleistä tietosuojaa-asetusta (ks. datasäädöksen artikla 1(5)).

Datasäädös kunnioittaa tietosuojaviranomaisten toimivaltaa valvoa sääntöjä henkilötietojen suojasta, ja tarjoaa yhtenäisen täytäntöönpano- ja yhteistyömekanismin tietosuojaviranomaisten ja muiden toimivaltaisten viranomaisten välillä. Tietosuojaviranomaiset ovat toimivaltaisia panemaan täytäntöön ne velvollisuudet, jotka johtuvat suoraan yleisestä tietosuojaa-asetuksesta (ks. datasäädöksen artikla 37(3)).

Suomessa tietosuojavaltuutettu tulee olemaan vastuussa asetuksen soveltamisen valvonnasta henkilötietojen suojan osalta (37(3) art.) ja tietosuojavaltuutettu voi toimivaltansa puitteissa (henkilötietojen suoja) määrätä tietosuojaa-asetuksen mukaisia hallinnollisia seuraamusmaksuja datasäädöksen II, III ja V lukujen rikkomisesta (40(4) art.). Tietosuojavaltuutettu ratkaisisi asiat edelleenkin yleisen tietosuojaa-asetuksen ja tietosuojalain nojalla. Tietosuojavaltuutettu valvoo ainoastaan henkilötietojen suojaa, ja määrää tietosuojaa-asetuksen mukaisia hallinnollisia seuraamusmaksuja ainoastaan tietosuojaa-asetuksen rikkomisesta. Datasäädöksen II, III ja V lukujen rikkominen ei välttämättä itsessään liity henkilötietojen suojaan eikä tarkoita tietosuojaa-asetuksen rikkomista.

Näin ollen tietosuojaviranomaisille ei esitettäisi toimivaltuuksia tähän lakiin, eikä tässä ehdotuksessa esitettäisi myöskään muutoksia henkilötietolainsäädäntöön.

Todettakoon, että datasäädöksen artikla 4(12), artikla 5(8), artikla 6(1) sekä 6(2)(b) ovat katsottavissa sellaisiksi, jota tietosuojavaltuutettu voi valvoa tietosuoja-asetuksen mukaisten rekisterinpitäjän velvollisuuksien, rekisteröidyn oikeuksien ja tietosuoja-asetuksen 20 artiklan toteutumista suoraan tietosuoja-asetuksen perusteella ja määrätä seuraamusmaksun tietosuoja-asetuksen perusteella.

3 §. Kuluttaja-asiamiehen ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivalta. Pykälässä säädettäisiin kuluttaja-asiamiehen ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivallasta. Vaikka kuluttaja-asiamies toimii Kilpailu- ja kuluttajavirastossa, on sillä kuitenkin itsenäinen toimivalta viranomaisena, ja Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain 2 §:n mukaan kuluttaja-asiamiehelle kuuluvista lainsäädännön valvontatehtävistä säädetään erikseen.

Pykälän *1 momentin* mukaan datasäädöksen 37 artiklan mukainen valvonnasta vastaava toimivaltainen viranomainen on kuluttaja-asiamies datasäädöksen 3 artiklan 2 ja 3 kohtien osalta silloin, kun kyse on elinkeinoharjoittajan ja kuluttajan välisistä tilanteista. Datasäädöksen 1 artiklan 9 kohdan mukaan datasäädöksellä täydennetään muuta EU-säätelyä, jonka tarkoituksena on varmistaa kuluttajansuojan korkea taso unionissa. Kuluttaja-asiamies valvoo yleistoimivaltansa puitteissa myös suoraan sovellettavaa Euroopan unionin kuluttajansuojaa koskevaa säätelyä. Ehdotettavan 3 §:n mukainen toimivalta täydentää kuluttaja-asiamiehen yleistoimivaltaa.

Pykälän *2 momentin* mukaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto edistää datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan a alakohdan tarkoittamaa kuluttajien datalukutaitoa. Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain (661/2012) 2 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston tehtäviin kuuluu myös huolehtia muista sille säädetyistä tai määrätyistä tehtävistä. Näin ollen kuluttajien datalukutaidon edistämistehtävästä ei ole datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta annetun lain 3 §:n lisäksi tarpeen säätää erikseen Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetusta laissa.

Pykälän *3 momentti* sisältäisi informatiivisen viittauksen, jonka mukaan kuluttaja-asiamiehen toimivaltuuksista säädetään laissa kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista (566/2020). Näin ollen esimerkiksi mahdollisissa seuraamusmaksumenettelyissä noudatettaisiin kuluttaja-asiamiehen valvonnassa sitä, mitä asiasta on säädetty kyseisessä laissa. Esimerkiksi seuraamusmaksun suuruudesta säädetään yksityiskohtaisesti lain 18 §:ssä. Kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annettuun lakiin esitettäisiin lisäksi tehtäväksi täsmennyksiä, joilla datasäädös tulee huomioitua myös kyseisen lain soveltamisalassa olevana säädöksenä.

Pykälän 3 momentti sisältäisi myös toisen informatiivisen viittauksen, jonka mukaan kuluttaja-asiamiehen tehtävien tärkeysjärjestyksestä säädetään Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetussa laissa. Lain 7 §:n mukaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston kuluttaja-asioissa ja kuluttaja-asiamiehen on erityisesti toimittava aloilla, joilla on kuluttajien kannalta huomattavaa merkitystä tai joilla voidaan olettaa yleisimmin esiintyvän ongelmia kuluttajan asemassa.

4 §. Yhteistyö viranomaisten välillä. Pykälässä säädettäisiin sekä datasäädöstä että tätä lakia koskevasta kansallisesta viranomaisyhteistyöstä. Yhteistyövelvoite tulee sinänsä jo suoraan datasäädöksen 37 artiklan 2 kohdasta toimivaltaisten viranomaisten osalta. Datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan (erityisesti g ja h alakohtien) mukaan jäsenvaltioiden on lisäksi varmistettava, että toimivaltaiset viranomaiset tekevät tiivistä ja tehokasta yhteistyötä muidenkin

asiaankuuluvien viranomaisten kanssa datasäädöksen johdonmukaisen ja tehokkaan soveltamisen varmistamiseksi.

Datanhallinta-asetuksen sisältämä viranomaisten välinen yhteistyövelvoite on sanamuodoltaan datasäädöstä suoraviivaisempi. Velvoitteen piirissä on Suomessa tietosuojavaltuutettu, Liikenne- ja viestintävirasto, Kilpailu- ja kuluttajavirasto sekä kuluttaja-asiamies. Tämän yhteistyön osalta kansallisesti sovellettavaksi tulee tällä hetkellä sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 308 §. Tässä esityksessä esitettäisiin, että datanhallinta-asetus poistettaisiin ko. 308 §:n soveltamisalasta.

Datasäädöksen ja datanhallinta-asetuksen osalta kansallisen liikkumavaran piiriin kuitenkin jää, miten yhteistyö viranomaisten kesken järjestetään kansallisesti.¹⁷ Jokaisen jäsenvaltion tulee jo muutenkin taata EU-lainsäädännön tehokas täytäntöönpano.¹⁸

Pykälän 1 momentin mukaan toimivaltaisten viranomaisten on datasäädöksen, ja tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan toimittava yhteistyössä tietosuojavaltuutetun ja muiden asianomaisten viranomaisten kanssa. Momentin mukaan toimivaltaisten viranomaisten on datasäädöksen, datanhallinta-asetuksen ja tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan toimittava yhteistyössä tietosuojavaltuutetun ja muiden asianomaisten viranomaisten kanssa. Tietosuojavaltuutetun osalta nimenomainen maininta on tarpeen, sillä datasäädöksen nojalla yhteistyövelvoite kattaa myös yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisesta vastaavat viranomaiset. Lisäksi tietosuojavaltuutettu tulee olemaan keskeinen toimija kansallisesti datasäädöksen soveltamisen yhteydessä tapahtuvan henkilötietojen käsittelyn yhteydessä. Sen sijaan muita asianomaisia viranomaisia, joiden kanssa toimivaltaisten viranomaisten olisi tehtävä yhteistyötä, ei ole tarkoituksenmukaista luetella niiden potentiaalisesti suuren lukumäärän vuoksi. Tässä huomioitavaksi tulevat etenkin sektori- ja alakohtaiset viranomaiset.

Momentissa yhteistyövelvoite laajennettaisiin nimenomaisesti koskemaan muitakin kuin varsinaisia toimivaltaisia viranomaisia eli myös sisäministeriötä, ulkoministeriötä ja Pääesikuntaa silloin, kun on kyse lain 25 §:ssä tarkoitettusta lausuntomenettelystä, joka koskee kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen liittyviä etuja. Momentti on tarpeen datasäädöksen 32 artiklan täytäntöönpanemiseksi Suomessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kuluttaja-asiamiehen velvollisuudesta ilmoittaa vireille tulleesta asiasta Liikenne- ja viestintävirastolle. Ilmoitusvelvollisuus koskisi sellaisia datasäädöksessä säädettyihin velvollisuuksiin liittyviä asioita, jotka edellyttävät viranomaiselta tutkintaa. Ilmoitusvelvollisuus ei koskisi sellaisia viranomaiselle lähetettyjä yhteydenottoja, jotka viranomaisen päättää ohjauksella tai neuvonnalla. Ilmoitusvelvollisuus on tarpeen, jotta datakoordinaattori voi täyttää datasäädöksessä asetetun raportointivelvollisuuden.

Kilpailu- ja kuluttajavirastoon kuluttaja-asiamiehelle tehtyt ilmoitukset eivät tule automaattisesti vireille. Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetun lain 7 §:n mukaan Kilpailu- ja kuluttajaviraston kuluttaja-asioissa ja kuluttaja-asiamiehen on erityisesti toimittava aloilla, joilla on kuluttajien kannalta huomattavaa merkitystä tai joilla voidaan olettaa yleisimmin esiintyvän ongelmia kuluttajan asemassa (nk. priorisointivelvoite). Pääsääntöisesti kuluttaja-asiamiehelle tehtyihin ilmoituksiin vastataan vakiovastauksella, eikä ilmoittaja saa yhteydenoton tekemällä asianosaisasemaa.¹⁹ Ilmoitukset ovat valvonnan impulsseja, joita

¹⁷ Ks. myös asia C 5/22 Green Network SpA, 26 kohta.

¹⁸ Perustamissopimuksen 4 artikla 3 kohta. Ks. asia 14/83 von Colson and Kamann kohta. 28

¹⁹ Ks. mm. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisu Dnro 3616/4/15.

kuluttaja-asiamies hyödyntää valitessaan priorisointivelvoitteensa mukaisesti valvonnan kohteita. Näin ollen kuluttaja-asiamiehen ei tarvitsisi ilmoittaa Liikenne- ja viestintävirastolle datasäädöstä koskevan ilmoituksen vastaanottamisesta, vaan ilmoitus tulisi tehdä vasta, jos kuluttaja-asiamies katsoo tarpeelliseksi ottaa ilmoituksessa kuvatun asian vireille.

Pykälän 3 momentti sisältäisi määräyksenantovaltuuden Liikenne- ja viestintävirastolle. Valtuus koskisi 2 momentissa tarkoitettua ilmoitusmenettelyä. Valtuus mahdollistaisi menettelyllisten määräysten antamisen yhteistyön tarkemmasta sisällöstä.

Viranomaisten väliseen yhteistyöhön sovelletaan lisäksi hallintolain 10 §:ää, jonka mukaan viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tähän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään yhteistyötä.

2 luku Viranomaisten tutkintamenettely ja valvontatoimenpiteet

5 §. *Viranomaisten tiedonsaantioikeus* Datasäädöksen 37 artiklan 14 kohdan mukaan toimivaltaisilla viranomaisilla on oltava valtuudet pyytää käyttäjiltä, datan haltijoilta tai datan vastaanottajilta tai niiden laillisilta edustajilta, jotka kuuluvat niiden jäsenvaltion toimivaltaan, kaikki tiedot, jotka ovat tarpeen tämän asetuksen noudattamisen todentamiseksi. Tietopyynnön on oltava oikeassa suhteessa lähtökohtaisten tehtävien suorittamiseen nähden, ja se on perusteltava. Sääädöksen 'on oltava' sanamuoto viittaa siihen, että kansallisesti on tarpeen vielä säätää toimivaltaisille viranomaisille tarvittavista toimivaltuuksista. Vastaavasti datanhallinta-asetuksen 14 artiklan 2 kohdan mukaan datan välityspalvelujen suhteen toimivaltaisella viranomaisella on oltava valtuudet vaatia datan välityspalvelujen tarjoajilta tai niiden laillisilta edustajilta kaikki tiedot, jotka ovat tarpeen tämän luvun vaatimusten noudattamisen todentamiseksi. Tietopyynnön on oltava oikeassa suhteessa tehtävien suorittamiseen nähden, ja se on perusteltava.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin toimivaltaiten viranomaisten tiedonsaantioikeudesta suhteessa datasäädöksen, datanhallinta-asetuksen sekä tämän lain soveltamisalaan kuuluviin toimijoihin. Tiedonsaantioikeus voi kohdistua sekä luonnolliseen henkilöön että oikeushenkilöön. Sääntely perustuu datasäädöksen 37 artiklan 14 kohtaan ja datanhallinta-asetuksen 14 artiklan 2 kohtaan. Toimivaltaisella viranomaisella olisi oikeus saada tiedot salassapitosäännösten estämättä. Tiedonsaantioikeus siis lähtökohtaisesti murtaa salassapidon. Tietojen pyytämisen on oltava, kuten säädösten sanamuodossa jo todetaan, oikeasuhtainen. Toimijoiden olisi luovutettava tiedot ilman aiheutonta viivytystä, viranomaisen pyytämässä muodossa ja maksutta. Edellyttämällä tietojen luovuttamista viranomaisen pyytämässä muodossa pyritään varmistamaan tietojen sähköisen käsittelyn mahdollisuus. Tietoja pyydetäisiin pääsääntöisesti sähköisesti, jolloin tiedot voidaan toimittaa esimerkiksi sähköpostitse. Viranomaisen on pyynnössään noudatettava kohtuullisuutta eli viranomaisen ei voi esimerkiksi pyytää tietojen toimittamista avoimien rajapintojen yli koneluettavassa muodossa, ellei tietojen toimittajalla ole valmiina tällaista mahdollisuutta.

Pyyntö voi kohdistua erilaisiin tietoihin, joita ei kaikkia pystytä etukäteen luettelemaan, joten valmistelussa on katsottu perustelluksi säätää tarpeellisuuskriteeriä korkeammasta välttämättömyysperusteesta. Tietojensaannin välttämättömyyskriteeriä on arvioitu perustuslain kannalta hallituksen esityksen jaksossa 12.2.2.

Datanhallinta-asetuksen osalta viranomaisten tiedonsaantioikeuteen soveltuu tällä hetkellä sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 315 §. Koska datanhallinta-asetusta koskevat säännökset kumotaan ko. laista, on tiedonsaantioikeudesta tarpeen säätää nyt ehdotettavassa

laissa nimenomaisesti. Lisäksi datanhallinta-asetuksen 14 ja 24 artiklassa säädetään tietyistä menettelysäännöistä tiedonsaantioikeuden osalta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin Liikenne- ja viestintävirastolla olevan tämän pykälän mukaiset tiedonsaantioikeudet, kun virasto pyytää tietoja toisen jäsenvaltion koordinaattoriviranomaisen pyynnöstä datasäädöksen 37 artiklan 14 kohdan perusteella datasäädöksen noudattamisen todentamiseksi.

6 §. Tiedonvaihto viranomaisten välillä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin toimivaltaisten viranomaisten oikeudesta vaihtaa salassa pidettävää tietoa, jos se on näille datasäädöksessä, datanhallinta-asetuksessa tai ehdotetussa laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi välttämätöntä. Tiedonvaihdon edellytyksenä olisi näin ollen välttämättömyys.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin 2 §:n mukaisten toimivaltaisten viranomaisten mahdollisuudesta pyytää muilta viranomaisilta lausuntoa käsiteltävään asiaan ja luovuttaa näille lausunnon antamisen kannalta välttämättömät asiakirjat ja tiedot salassapitosäännösten ja muiden tietojen luovuttamista koskevien rajoitusten estämättä, jos se on näille datasäädöksessä tai tässä laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi välttämätöntä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin 2 §:n mukaisten toimivaltaisten viranomaisten velvollisuudesta huomioida kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen liittävät näkökohdat ja olla yhteydessä 25 §:n 2 momentissa määritettyihin viranomaisiin, jos on syytä epäillä, että toimivaltaisten viranomaisten tietoon tai käsiteltäväksi on tullut asia, jossa dataan pääsyllä tai siirrolla on yhteys kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen. Kyseisellä säännöksellä varmistetaan kansallisen turvallisuuden tai puolustuksen toteutuminen niissä tilanteissa, joissa käsiteltävällä asialla saattaisi olla merkitystä tai vaikutusta kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen.

Nyt ehdotettavalla 6 §:llä laitetaan osaltaan kansallisesti täytäntöön datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan g alakohdan mukainen yhteistyövelvoite.

Lisäksi datasäädöksen nojalla jäsenvaltioiden on toimitettava 49 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen kertomusten laatimiseen tarvittavat tiedot komissiolle. Asetuksen toimeenpanosta on siten kansallisesti kerättävä tietoa viimeistään raportointia varten. Tiedot saataisiin pääasiassa Liikenne- ja viestintävirastolta, joka pyytää tarvittaessa vaadittavia tietoja muilta toimivaltaisilta viranomaisilta viranomaisten yhteistyön puitteissa. Rajat ylittävissä tietopyynnöissä koordinaation ja koordinaattorin merkitys korostuu muutenkin.

7 §. Tarkastusoikeus. Pykälässä säädettäisiin viranomaisen tarkastusoikeudesta. Datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan b alakohdassa säädetään valitusten käsittelemisestä ja tutkimusten tekemisestä. Lisäksi sen mukaan viranomaisen tulee ilmoittaa säännöllisesti ja tarvittaessa kansallisen lainsäädännön mukaisesti valituksen tekijöille tutkinnan etenemisestä sekä tutkinnan tuloksista kohtuullisen ajan kuluessa, erityisesti jos asia edellyttää lisätutkimuksia tai koordinointia toisen toimivaltaisen viranomaisen kanssa. Datasäädöksessä säädetään myös viranomaisille oikeudesta suorittaa tutkimuksia (37 artiklan 5 kohdan c alakohta). Tältä osin Suomessa täytäntöönpanolain mukainen oikeus suorittaa tutkimuksia käsittäisi toimivaltaisen viranomaisen toimivallan tehdä tarkastuksia sekä lisäksi ehdotetun 6 §:n mukaisen tiedonsaantioikeuden.

Pykälän 1 momentin mukaan toimivaltaisilla viranomaisilla olisi datasäädökseen perustuvien velvoitteiden epäiltyyn rikkomiseen liittyvää valvontaa varten oikeus päästä tilaan, jota datasäädöksen mukainen toimija käyttää elinkeino- tai ammattitoimintaansa liittyviin

tarkoituksiin, ja tehdä valvonnassa tarvittavia tarkastuksia suoritettavaan tutkimukseen liittyen. Säännös perustuu datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan c alakohtaan kyseisessä kohdassa määritetyn tutkinnan varmistamiseksi ja suorittamiseksi.

Datasäädöksen johdanto-osan 107 kohdan mukaan käyttäessään tutkintavaltuuksiaan toimivaltaisten viranomaisten olisi voitava etsiä ja hankkia tietoja, erityisesti yhteisöjen sellaisen toiminnan osalta, joka liittyy niiden toimivaltaan. Viranomaistarkastuksen tarkoituksena on tyypillisesti hankkia tietoa, selvittää pitävätkö viranomaiselle annetut tiedot paikkansa tai täyttääkö toimijan toiminta tai menettely sille asetetut edellytykset ja hankkia näyttöä mahdollisesta rikkomuksesta. Toimivaltaisilla viranomaisilla olisi I momentin mukaan oikeus suorittaa tarkastus, kun on syytä epäillä, että datasäädöksen tai tämän lain mukaista velvoitetta on rikottu. Kynnyksen ei olisi tarkoitus olla erityisen korkea, mutta tarkastuksen aloittaminen edellyttäisi kuitenkin jonkinlaista konkreettista perustetta. Tarkastus voisi pykälän I momentin mukaan kohdistua datasäädöksessä määriteltyjen toimijoiden elinkeino- ja ammattitoimintaan liittyviin tarkoituksiin käyttämiin tiloihin.

Datanhallinta-asetuksen osalta vastaavaa tarkastusoikeutta ei ehdoteta, eikä asetus sitä suoraan edellytä. Ko. asetuksella sanktioitava toiminta on pääasiassa oikeushenkilön ilmoitusvelvollisuuden ja elinkeinonharjoittamista koskevan sääntelyn rikkomista, joten rikkomusten laatu ei edellyttäisi tällaisen oikeuden säätämistä. Kyseessä oleva elinkeinonharjoittamista koskevan sääntelyn rikkominen voi olla datanhallinta-asetuksen mukaisesti muiden kuin henkilötietojen siirto kolmansiin maihin vastoin asetuksessa säädettyjä edellytyksiä (5 artiklan 14 kohta ja 31 artikla), datan välityspalveluiden tarjoajan osalta ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti (11 artikla) ja palvelujen tarjoamisen edellytysten rikkominen (12 artikla), sekä tunnustettujen data-altruismiorganisaatioiden osalta rekisteröintiä koskevien edellytysten rikkominen (18, 20, 21 ja 22 artikla).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tarkastusvaltuuksien laajuudesta. Toimivaltaisella viranomaisella olisi tarkastuksissa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tutkittavakseen, jäljentää ja takavarikoida jäljennösten ottamista varten epäiltyyn rikkomukseen liittyvän valvontatehtävän kannalta tarpeellinen liikekirjeenvaihto, kirjanpito, muut asiakirjat ja tiedot missä tahansa muodossa tallennusvälineestä riippumatta. Datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan c alakohtaan mukaisen tutkimuksen osana suoritettavaan tarkastukseen liittyvä takavarikointioikeus liittyisi viranomaisten oikeuteen ottaa tarkastuksen aikana haltuun tarkastukseen liittyviä tietoja tai asiakirjoja jäljennösten ottamista varten. Tilapäinen haltuun ottaminen voi olla tarpeen tietojen tai asiakirjojen hävittämisen estämiseksi. Tarpeelliset tiedot ja asiakirjat tulisi jäljentää ilman aiheetonta viivytystä ja palauttaa niiden hallinta sille, jolta ne on otettu haltuun.

Datasäädöksen velvoitteet ovat suurelta osin erilaisia toimijoille asetettuja menettely- tai toiminnallisuusvaatimuksia, jotka voivat osaltansa liittyä toimijoiden sisäisiin järjestelmiin. Tästä syystä tarkastuksen piiriin kuuluvilla asiakirjoilla ja tiedoilla tarkoitetaan myös erilaista sähköistä aineistoa, joka on luettavissa tai muutoin ymmärrettävissä vain teknisen apuvälineen avulla, mukaan lukien yrityksen sähköisiin järjestelmiin sisältyvät digipalveluasetuksen velvoitteiden noudattamiseen liittyvät tiedot ja toiminnallisuudet. Toimivaltaisella viranomaisella ei olisi oikeutta käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä koskevia tai näihin yksityiselämän suojan näkökulmasta rinnastuvia tietoja tarkastuksella muuta tiedonsaantioikeutta laajemmin eli tällaisten tietojen käsittelyn tulisi olla välttämätöntä tarkastuksen perusteena olevan rikkomuksen selvittämiseksi. Tarkastusvaltuuksien käytössä olisi huomioitava myös asiakkaan ja asianajan tai muun oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan välisen tiedonvaihdon luottamuksellisuutta suojaava ehdotuksen 8 §.

Pykälän 2 *momentin* mukaan tarkastusta toimittava virkamies voisi lisäksi pyytää toimijoilta tarkastuksen kohteeseen ja tarkoitukseen liittyviä selvityksiä tosiseikoista ja asiakirjoista ja tallentaa saamansa vastaukset. Viranomaistarkastuksella pyritään valvonta-asian yksityiskohtaiseen ja totuudenmukaiseen selvittämiseen. Tarkastuksen tavoitteen asianmukaiseksi toteutumiseksi on tärkeää, että viranomaiset voivat tarvittaessa jo tarkastuksen yhteydessä pyytää suullisesti täsmennyksiä tai selvityksiä tarkastuksen kohteeseen tai tarkastettaviin tietoihin liittyvistä tosiseikoista.

Pykälän 3 *momentissa* säädettäisiin, että tarkastuksessa noudatetaan myös hallintolain (434/2003) 39 §:ssä säädettyjä tarkastuksen menettelytapasäännöksiä. Tarkastusmenettely käynnistyy viranomaisen päätöksellä tarkastuksen tekemisestä. Hallintolain mukaan asianosaiselle tulee muun muassa ilmoittaa tarkastuksen aloittamisajankohdasta, ellei ilmoittaminen vaaranna tarkastuksen tarkoituksen toteuttamista. Tarkastus voitaisiin siis tarvittaessa tehdä myös ennalta ilmoittamatta. Tarkastuksen kuluessa asianosaiselle olisi kerrottava tarkastuksen tavoitteista, sen suorittamisesta ja jatkotoimenpiteistä, mikäli tämä on mahdollista. Tarkastus olisi myös suoritettava aiheuttamatta tarkastuksen kohteelle tai sen haltijalle kohtuutonta haittaa.

Tarkastukseen sovellettaisiin myös hallintolaista ilmeneviä hyvän hallinnon periaatteita. Niiden mukaan tarkastettavien asiakirjojen ja muiden tietojen tulisi olla tarpeen valvonta-asian kannalta ja tutkittavaksi pyydetyn aineiston laajuuden tarpeellisia ja oikeassa suhteessa tavoiteltavaan päämäärään nähden. Suhteellisuusedellytys ei välttämättä täyty, jos tarkastusoikeutta haluttaisiin käyttää esimerkiksi sellaisen näytön hankkimiseksi, joka on saatavissa yrityksen julkiselta verkkosivustolta. Tarkastusoikeuden käyttäminen olisi yleensä perustellumpaa tilanteessa, jossa tutkinnan tai valvonta-asian kannalta tarpeelliset tiedot ovat yrityksen sisäisissä järjestelmissä. Tarkastus voi olla tarpeen myös siksi, että on pelättävissä, että tarpeellisia tietoja ei luovuteta pyydettyä tai niiden luovuttamiseen liittyy erityisiä teknisiä haasteita.

Tarkastuspäätökseen ei saisi erikseen hakea muutosta. Tarkastuspäätös ei ole oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 6 §:ssä tarkoitettu päätös hallintoasian ratkaisemisesta tai tutkimatta jättämisestä.

Pykälän 4 *momentissa* säädettäisiin, että tarkastus voidaan toimittaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa vain, jos se on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja kyseessä olevassa tapauksessa on olemassa perusteltu ja yksilöity syy epäillä digipalveluasetusta tai tähän lakiin perustuvia velvoitteita rikotun tai rikottavan tavalla, josta voisi olla seuraamuksena tässä laissa säädetty hallinnollinen seuraamusmaksu.

Pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitettujen tilojen tarkastaminen edellyttäisi, että kyse on pykälän 1 *momentissa* tarkoitettusta tilasta, jossa harjoitetaan elinkeino- tai ammattitoimintaa. Tarkastusta ei siten saisi suorittaa tiloissa, joita käytetään yksinomaan pysyväisluonteiseen asumiseen. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettyyn tilaan tehtävän tarkastuksen olisi oltava välttämätön tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Tällainen välttämättömyys voisi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun välityspalvelun tarjoamisessa käytettävät laitteet sijaitsevat pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa ja näiden laitteiden fyysinen tarkastaminen olisi välttämätöntä datasäädöksen ja tämän lain säännösten noudattamisen selvittämiseksi. Välttämättömyyden lisäksi edellytettäisiin, että on olemassa perusteltu ja yksilöity syy epäillä, että datasäädöksen tai tämän lain säännöksiä on rikottu tai niitä rikotaan ja että kyseisestä rikkomuksesta voi olla seuraamuksena hallinnollinen seuraamusmaksu.

Pykälän 5 momentin mukaan toimivaltaisilla viranomaisilla olisi tässä pykälässä säädetyt tarkastusoikeudet, kun viranomainen toimittaa Suomessa tarkastuksen toisen jäsenvaltion toimivaltaiselta viranomaiselta saatujen tietojen perusteella tai toimittaa tarkastuksen avustukseen toisen jäsenvaltion toimivaltaista viranomaista yhteisessä tutkimuksessa datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan c alakohdan perusteella.

8 §. *Asianajajia ja muita oikeudenkäyntiasiamiehiä ja oikeudenkäyntiavustajia koskeva poikkeus tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudesta.* Pykälässä rajattaisiin oikeudenkäyntiasiamies tai -avustajatehtävien yhteydessä asiakkaan kanssa vaihdettu luottamuksellinen tieto toimivaltaisten viranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksien ulkopuolelle oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan ja tämän asiakkaan välisen luottamussuhteen turvaamiseksi.

Pykälän 1 momentin mukaan toimivaltaisilla viranomaisilla ei olisi oikeutta saada tai tarkastaa asianajajista annetussa laissa (496/1958) tarkoitettua asianajajalta tai muulta ulkopuoliselta oikeudenkäyntiasiamieheltä tai -avustajalta tai näiden apulaiselta, taikka henkilöltä, jonka hyväksi oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan salassapitovelvollisuus on säädetty, oikeudenkäyntiasiamiestehtävien hoitamisen yhteydessä vaihdettuja luottamuksellisia tietoja ja asiakirjoja.

Oikeudenkäyntiasiamiehiä koskevasta salassapitovelvoitteesta säädetään muun muassa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13 §:n 3 momentissa, oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 34 §:ssä, asianajajista annetun lain 5 c §:ssä ja lain luvansaaneista oikeudenkäyntiavustajista (715/2011) 8 §:n 1 momentin 4-5 kohdissa.

Asianajosalaisuutta koskevaa poikkeusta sovellettaisiin sekä asianajajista annetussa laissa tarkoitettuihin asianajajiin että muihin ulkopuolisiin oikeudenkäyntiasiamiehiin ja -avustajiin ja näiden apulaisiin, jotka hoitavat oikeudenkäyntiasiamiestehtäviä ja joihin sovelletaan edellä tarkoitettuja ammatillisia salassapitosääntöksiä. Salassapidon piiriin kuuluviksi oikeudenkäyntiasiamies ja -avustajatehtäviksi luettaisiin varsinaisten oikeudenkäyntiin liittyvien tehtävien lisäksi oikeudellinen neuvonta, joka koskee asiakkaan oikeudellista asemaa esitutkinnassa rikoksen johdosta tai asian muussa oikeudenkäyntiä edeltävässä käsittelyvaiheessa taikka oikeudenkäynnin käynnistämistä tai sen välttämistä.

Poikkeus koskisi vain ulkopuolisia oikeudenkäyntiasiamiehiä tai -avustajia, ei esimerkiksi elinkeinonharjoittajaan työsuhteessa olevan lakimiehen antamaa neuvonantoa, vaikka lakimiehellä olisi oikeus toimia työnantajansa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana.

Tavoitteena olisi sulkea toimivaltaisten viranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuden ulkopuolelle tieto tai aineisto, jonka sisällön voidaan olettaa olevan sellainen, josta asianajaja tai muu oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja ei saisi oikeudenkäynnissä todistaa ja joka kuuluu oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan ammatillisen salassapidon piiriin. Luottamuksellisilla tiedoilla ja asiakirjoilla tarkoitettaisiin erityisesti oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan asiakkaan kanssa käymiä keskusteluja ja kirjeenvaihtoa. Poikkeuksen piiriin kuuluvilla asiakirjoilla ja tiedoilla tarkoitettaisiin myös erilaista sähköistä aineistoa, joka on luettavissa tai muutoin ymmärrettävissä vain teknisen apuvälineen avulla.

9 §. *Virka-apu.* Pykälässä säädettäisiin tarpeellisen virka-avun myöntämisestä. Pykälän mukaan toimivaltaisella viranomaisella olisi oikeus lakiehdotuksessa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi saada pyynnöstä poliisilta virka-apua. Poliisilain (872/2011) 9 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan poliisin on annettava pyynnöstä muulle viranomaiselle virka-apua, jos niin

erikseen säädetään. Tarve poliisin antamaan virka-apuun voisi tulla datasäädöksen valvonnassa kyseeseen etenkin tarkastusten toimittamisen yhteydessä.

10 §. Valvontapäätös. Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin toimivaltaisten viranomaisten datasäädöksen ja datanhallinta-asetuksen valvontaan liittyvästä valvontapäätöksestä, jossa viranomaisen voi velvoittaa toimijan, joka rikkoo datasäädöstä, lopettamaan asetuksen rikkominen ja velvoittaa tämän korjaamaan virheensä tai laiminlyöntinsä asettaen tarvittaessa kohtuullisen määräajan tähän. Ehdotettu viranomaisen toimivaltuus perustuu datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan b alakohtaan ja datanhallinta-asetuksen 34 artiklaan. Koska huomautus on lievempiä valvontakeinoja, sitä voitaisiin käyttää ensisijaisena keinona valvoa toimijoita – neuvonnan ja ohjauksen jälkeen. Mikäli huomautusta ei pidettäisi tekoon nähden riittävänä tai jos laiminlyönti huomautuksesta huolimatta jatkuisi, siirryttäisiin ankarampiin keinoihin.

Datanhallinta-asetuksen osalta Liikenne- ja viestintävirasto voi antaa huomautuksen sille, joka rikkoo datanhallinta-asetuksen 11 artiklassa säädettyä datan välityspalvelun tarjoajan ilmoitusvelvollisuutta, 12 artiklassa säädettyjä datan välityspalvelun tarjoamisen edellytyksiä, 18 tai 20–22 artiklassa säädettyjä tunnustetuksi data-altruismipohjaiseksi organisaatioksi rekisteröintiä koskevia edellytyksiä taikka 31 artiklassa säädettyjä muiden tietojen kuin henkilötietojen siirtoa kolmansiin maihin koskevia edellytyksiä. Voimassa olevasta sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 330 §:n 3 momentista poiketen virastolla ei olisi velvollisuutta asettaa kohtuullista määräaika, vaan se voisi tehdä sen tarvittaessa.

Viranomaisen voisi tämän pykälän 1 ja 2 momentin mukaisen veloitteen tehosteeksi asettaa 11 §:n mukaisesti uhkasakon taikka keskeyttämis- tai teettämisuhan. Viranomaisen määräisi tarvittaessa kohtuullisen ajan korjaaville toimenpiteille. Se riippuisi muun muassa rikkomuksen vakavuudesta ja luonteesta.

11 §. Uhkasakko, keskeyttämisuhka ja teettämisuhka. Pykälän mukaan toimivaltainen viranomaisen voisi asettaa toimijalle tähän lakiin perustuvan veloitteen tehosteeksi uhkasakon teettämisuhan tai keskeyttämisuhan. Tällaisen asettaminen perustuisi datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan d alakohtaan ja datanhallintasäädöksen 34 artiklaan.

12 §. Valvonta-asioiden käsittely Liikenne- ja viestintävirastossa. Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin Liikenne- ja viestintäviraston mahdollisuudesta asettaa valvontatehtävänsä tärkeysjärjestykseen. Kyseessä olisi menettelysäännös, jonka mukaan asioiden tärkeysjärjestys määräytyisi asioiden merkittävyyden perusteella.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin Liikenne- ja viestintäviraston toimivallasta jättää asia tutkimatta, jos asialla on epäilystä virheestä tai laiminlyönnistä asian kannalta vain vähäinen merkitys datasäädöksen tai datanhallinta-asetuksen mukaisten veloitteiden noudattamisen kannalta. Liikenne- ja viestintäviraston tulisi kuitenkin hallintolain mukaisten periaatteiden mukaisesti ratkaista asia neuvonnalla.

Säännöksen 1 ja 2 momenttien tavoitteena on, että Liikenne- ja viestintävirasto käyttää toimivaltaansa niin, että datasäädöksen tai datanhallinta-asetuksen tavoitteen toteutumisen kannalta virasto suuntaa voimavaroja erityisesti merkittävien asioiden selvittämiseen. Vastaavia säännöksiä on myös sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 313 §:ssä sekä kilpailu- ja kuluttajaviranomaisia koskevan lain (661/2012) 7 §:ssä.

Säännöksen *3 momentissa* säädettäisiin tutkimatta jättämistä koskevan päätöksen käsittelystä. Liikenne- ja viestintäviraston olisi tehtävä päätös tutkimatta jättämisestä heti, kun se on mahdollista. Useissa tapauksissa arvio voidaan tehdä pian asian vireille tulon jälkeen. Päätös

tutkimatta jättämisestä voidaan kuitenkin tehdä myös silloin, kun asiaa on selvitetty pidempään, mutta asiassa ei ole enää tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin.

3 luku Hallinnolliset seuraamusmaksut.

Luvussa säädettäisiin datasäädöksen noudattamatta jättämisestä määrättävistä seuraamuksista ja säädettäisiin rikkomuksesta määrättävästä seuraamusmaksusta. Säännöksillä pyritään ennaltaehkäisevään vaikutukseen. Seuraamusmaksulla olisi sanktioitu datasäädöksen noudattamisen rikkomisen lisäksi joitakin vaatimustenmukaisuuden ja säädettyjen velvollisuuksien laiminlyöntejä. Tällaisia velvollisuuksia liittyy ennen sopimuksen tekemistä esimerkiksi informaation antamiseen. Luvussa säädettäisiin myös toimivallasta määrätä seuraamusmaksu, maksujen rahamäärästä ja maksua koskevan päätöksen määräämismenettelystä ja täytäntöönpanosta, sekä myös siitä, milloin maksua ei saa määrätä. Seuraamusmaksupykäliin on valittu datasäädöksen artikkelit, joiden osalta on arvioitu, että säädöksen sanamuoto on riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen, jolloin on katsottavissa, että ne voidaan rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen nojalla sanktioida. Seuraamusmaksun määrääminen edellyttäisi tahallisuutta tai huolimattomuutta. Ehdotettaviin sanktiointien hyväksyttävyyttä, oikeasuhtaisuutta ja liikkumavaaraa, kuten muitakin säätämisyjärjestykseen liittyviä edellytyksiä, käsitellään jäljempänä esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa.

13 §. *Valmistajalle, myyjälle, vuokraajalle, liisaaajalle tai palveluntarjoajalle määrättävä seuraamusmaksu.* Pykälässä säädettäisiin valmistajalle tai palveluntarjoajalle määrättävästä seuraamusmaksusta datasäädöksen 3 artiklan 1 kohdan rikkomista koskevista tilanteista. Lisäksi myyjälle, vuokraajalle ja liisaaajalle voitaisiin määrätä seuraamusmaksu silloin, kun ne tahallaan tai tuottamuksesta rikkovat tai laiminlyövät datasäädöksen 3 artiklan 2 kohdassa säädettyä tiedonantovelvollisuutta, jossa on kyse muille käyttäjille kuin kuluttajille annettavista tiedoista. Pykälässä säädettäisiin lisäksi palveluntarjoajalle määrättävästä seuraamusmaksusta 3 artiklan 3 kohdan rikkomista koskevista tilanteista. Datasäädöksen 3 artiklan 2 tai 3 kohdan nojalla kuluttajille annettavien tietojen antamisen laiminlyönnistä määrättävästä seuraamusmaksusta eli niistä tilanteista, jolloin 3 artiklan 2 ja 3 kohtien valvonta kuuluu kuluttaja-asiamiehen toimivallan piiriin, säädettäisiin laissa kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista. Näin ollen lain 15 §:n tarkoittama seuraamusmaksu koskisi vain tilanteita, joissa datasäädöksen 3 artiklan 2 ja 3 kohtien valvonta kuuluisi Liikenne- ja viestintäviraston piiriin (muille kuin kuluttajakäyttäjille annettavat tiedot).

14 §. *Datanhaltijalle määrättävä seuraamusmaksu.* Pykälässä säädettäisiin datanhaltijalle määrättävästä seuraamusmaksusta, joka voisi seurata useasta laissa yksilöidyn datasäädöksen artiklan rikkomisesta. Maksun määrääminen edellyttäisi tahallisuutta tai huolimattomuutta.

Osa näistä rikkomuksista voi liittyä liikesalaisuuksiin. Liikesalaisuuslaki sisältää siviilioikeudelliset oikeussuojakeinot liikesalaisuuden loukkaustilanteissa. Tuomioistuin voi liikesalaisuuden haltijan vaatimuksesta määrätä kielloista ja korjaavista toimenpiteistä (8 ja 9 §). Korjaavien toimenpiteiden sijaan tuomioistuin voi tietyin edellytyksin määrätä vastaajan maksamaan käyttökorvauksen (10 §). Lisäksi liikesalaisuuslaissa säädetään velvollisuudesta maksaa vahingonkorvausta liikesalaisuuden haltijalle (11 §). Liikesalaisuuslaissa ei säädetä seuraamusmaksuista, joten päällekkäisyyttä ei ainakaan siltä osin ole.

Yrityssalaisuuden rikkomisesta, yritysvakoilusta ym. liikesalaisuuksiin liittyvistä rikoksista (ja niiden rangaistuksista) säädetään rikoslaissa. Esitykseen sisältyvässä uudessa ehdotettavassa laissakin säädettäisiin vain siviilioikeudellisista oikeussuojakeinoista, joten päällekkäisyyttä tuskin on myöskään rikoslain ao. seuraamusten kanssa.

15 §. *Käyttäjälle määrättävä seuraamusmaksu.* Pykälässä säädettäisiin käyttäjälle määrättävästä seuraamusmaksusta datasäädöksen 4 artiklan 6 kohdan, 4 artiklan 7 kohdan, 4 artiklan 10 kohdan sekä 4 artiklan 11 kohdan rikkomisesta. Maksun määrääminen edellyttäisi tahallisuutta tai huolimattomuutta.

16 §. *Portinvartijayritykselle määrättävä seuraamusmaksu.* Pykälässä säädettäisiin portinvartijayritykselle määrättävästä seuraamusmaksusta datasäädöksen 5 artiklan 3 kohdan rikkomisesta. Maksun määrääminen edellyttäisi tahallisuutta tai huolimattomuutta.

Datasäädöksen johdanto-osan 116 kappaleessa todetaan myös nimenomaisesti, että ”Tämä asetus ei saisi vaikuttaa kilpailusääntöjen eikä varsinkaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 101 ja 102 artiklan soveltamiseen. Tässä asetuksessa säädettyjä toimenpiteitä ei saisi käyttää kilpailun rajoittamiseen Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen vastaisella tavalla.” Näin ollen kilpailuoikeudelliset sanktiot ja datasäädöksen rikkomiseen perustuvat sanktiot vaikuttaisivat olevan erilliset kokonaisuudet.

17 §. *Kolmannelle osapuolelle määrättävä seuraamusmaksu.* Pykälässä säädettäisiin seuraamusmaksusta datasäädöksen 5 artiklan 5 kohdan, tai 6 artiklan 2 kohdan rikkomisesta. Maksun määrääminen edellyttäisi tahallisuutta tai huolimattomuutta.

Datasäädöksen johdanto-osan 33 kappaleen mukaan kolmannella osapuolella tarkoitetaan tahoa, joka voi olla luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, kuten kuluttaja, yritys, tutkimusorganisaatio, voittoa tavoittelematon järjestö tai ammattitoimintaa harjoittava yksikkö.

18 §. *Datan vastaanottajalle tai kolmannelle osapuolelle määrättävä seuraamusmaksu.* Pykälässä säädettäisiin seuraamusmaksusta datasäädöksen 11 artiklan 2 kohdan rikkomisesta. Maksun määrääminen edellyttäisi tahallisuutta tai huolimattomuutta

Datasäädöksen mukaan datan vastaanottajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka toimii omaan elinkeino-, liike-, käsiteollisuus- tai ammattitoimintaansa liittyvässä tarkoituksessa ja joka ei ole verkkoon liitetyn tuotteen tai siihen liittyvän palvelun käyttäjä ja jonka saataville datan haltija asettaa dataa, myös kolmatta osapuolta käyttäjän datan haltijalle esittämän pyynnön perusteella tai unionin oikeuden mukaisesti annetun kansallisen lainsäädännön mukaisen oikeudellisen velvoitteen mukaisesti (2 artiklan 14 kohta).

Datasäädöksen mukaan kolmannella osapuolella tarkoitetaan tahoa, joka voi olla luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, kuten kuluttaja, yritys, tutkimusorganisaatio, voittoa tavoittelematon järjestö tai ammattitoimintaa harjoittava yksikkö (johdanto-osan perustelukappale 33).

19 §. *Datan käsittelypalvelujentarjoajalle määrättävä seuraamusmaksu.* Pykälässä säädettäisiin seuraamusmaksusta datasäädöksen 25 artiklan 2 kohdan, 3 kohdan, 26 artiklan tai 29 artiklan 4 kohdan, 27 artiklan tai 28 artiklan, 29 artiklan 1 kohdan rikkomisesta. Maksun määrääminen edellyttäisi tahallisuutta tai huolimattomuutta.

20 §. *Data-avaruuksiin osallistuvalla määrättävä seuraamusmaksu.* Pykälässä säädettäisiin seuraamusmaksusta datasäädöksen 33 artiklan 1 kohdan rikkomisesta. Maksun määrääminen edellyttäisi tahallisuutta tai huolimattomuutta.

Data-avaruuksiin osallistuvalla tarkoitetaan toimijoita, jotka ovat osallisina datan jakamiseen ja hyödyntämiseen perustuvissa ekosysteemeissä. Tällaisia ovat tahot, jotka tarjoavat dataa tai datapalveluja muille osallistujille, sekä tahot jotka ovat datan jakamista helpottavia tai siihen osallistuvia tahoja, mukaan lukien datan haltijat, ’datankäsittelypalvelulla’ tarkoitetaan

datasäädöksessä 'asiakkaalle tarjottavaa digitaalista palvelua, joka mahdollistaa kaikkialla käytössä olevaan ja tarveperusteiseen verkkokäyttöön jaetun joukon konfiguroitavissa olevia, skaalattavia ja joustavia, luonteeltaan keskitettyjä, hajautettuja tai pitkälle hajautettuja tietoteknisiä resursseja niin, että se voidaan ottaa käyttöön ja poistaa käytöstä nopeasti siten, että hallinnointivaiva tai palveluntarjoajan vuorovaikutus on minimaalinen'. (datasäädöksen artikla. 2, kohta 8). Määritelmä heijastaa yleisiä pilvipalveluiden määritelmiä, kuten NIS2-direktiivin 6 artiklan 30 kohdassa ja kyberturvallisuuslain esitöissä (HE 57(2024) esitettyä. Tämä käsite on suunniteltu kattamaan suosittu toimitusmallit – *Infrastructure as a Service (IaaS)*, *Platform as a Service (PaaS)* ja *Software as a Service (SaaS)* – samalla kun se pysyy avoimena teknologisille innovaatioille.

21 §. *Sovellustoimittajalle määrättävä seuraamusmaksu.* Pykälässä säädettäisiin seuraamusmaksusta datasäädöksen 36 artiklan 1 tai 2 kohdan rikkomisesta. Maksun määrääminen edellyttäisi tahallisuutta tai huolimattomuutta.

Pykälässä sovellustoimittajilla tarkoitetaan älysovimuksia käyttävän sovelluksen toimittajan, tai jos sellaista ei ole, henkilön, jonka elinkeino-, liike- tai ammattitoimintaan liittyy älysovimusten käyttöönottoa toisten lukuun datan saataville asettamista koskevan sopimuksen tai sen osan toimeenpanon yhteydessä harjoittavaa tahoja. Älysovimusten olennaiset vaatimukset on lueteltu datasäädöksen 36 artiklassa eikä niitä ole tarvetta tai liikkumavaraa täydentää kansallisen sääntelyn yhteydessä. Lisäksi vaatimuksia tulee datasäädöksen nojalla annetuista yhdenmukaistetuista standardeista ja teknisistä eritelmistä.

Datasäädöksen 36 artiklan sääntely on samantapaista kuin markkinavalvontasääntely: tuotteeseen kohdistuu erilaisia olennaisia vaatimuksia, osin perustuen standardeihin, ja tuotteen valmistajan vastuulla on varmistaa, että markkinoille tuotava tuote vastaa vaatimuksia. Tietojärjestelmien osalta samantyyppistä sääntelyä edustaa tuore tekoälysäädös (EU) 2024/1689. Valvontaviranomainen valvoo älysovimusten vaatimustenmukaisuuden noudattamista riskiperustaisesti ja 2 luvun toimivaltuuksia hyödyntäen.

22 §. *Datasäädöstä koskevan seuraamusmaksun määrääminen ja suuruus.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin seuraamusmaksun määräävästä tahosta sekä seuraamusmaksun suuruudesta. Datasäädöksen noudattamista pääosin valvova Liikenne- ja viestintävirasto määräisi seuraamusmaksun lain 13–21 §:ssä sanktoiduista teoista. Kuluttaja-asiamiehen toimivaltaan kuuluvien datasäädösten säännösten rikkomisesta määrättävästä seuraamusmaksusta säädettäisiin kuluttajasuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 16 §:ssä.

Seuraamusmaksusääntelyn tarkoituksena on varmistaa, että toimijat noudattavat asetuksen säännöksiä. Sääntelyllä on yleisestävä vaikutus. Seuraamusten on datasäädöksen mukaan oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Valvonnan tehokkuuden ja toimivuuden kannalta lievempiä seuraamuksia tai niiden uhkaa ei ole asetuksessa pidetty riittävänä, ja asetus edellyttää, että toimivaltaisten viranomaisten on voitava määrätä nimenomaan taloudellisia seuraamuksia (37 artiklan 5 kohdan d alakohta). Datasäädöksen rikkomisen johdosta määrättävän seuraamusmaksun suuruus kuuluu kuitenkin kansallisen liikkumavaran alaan, koska asetus ei sisällä säännöksiä seuraamusmaksujen suuruudesta (toisin kuin esimerkiksi yleinen tietosuoja-asetus tai digipalvelusäädös sisältävät). Seuraamusmaksun suuruuden säätämisessä on huomioitava myös datasäädöksen merkittävyys EU:n datastrategian toimeenpanossa. Datan liikkuvuuden ja hyödynnettävyyden tulisi kasvaa huomattavasti, jotta datasäädöksen tavoitteet voidaan saavuttaa. Tilannetta voi jossain määrin verrata yleisen tietosuoja-asetuksen voimaantuloon. Tietosuoja-asetuksessa yritysten näkökulmasta merkittävä muutos olivat sanktiot. Liian alhaiset sanktiot eivät toimi ennaltaehkäisevästi ja riittävänä

kannustimena noudattaa asetuksen velvoitteita, etenkin suurissa yrityksissä. Vastaavalla tavalla riittävän suuri seuraamusmaksu edistäisi datasäädöksen tavoitteiden toteutumista. Lähtökohtana seuraamusmaksusta säättämisessä on riittävän yleis- ja myös erityisestävän vaikutuksen lisäksi maksun oikeasuhtaisuus.

Oikeushenkilölle määrättävän seuraamusmaksun suuruus olisi enintään neljä prosenttia oikeushenkilön seuraamusmaksupäätöstä edeltävän tilikauden vuotuisesta EU:n laajuisesta liikevaihdosta. Liikevaihdolla tarkoitetaan kirjanpitolain 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettua liikevaihtoa tai sitä vastaavaa liikevaihtoa. Jos tilinpäätös ei ole seuraamusmaksua määrättäessä vielä valmistunut tai jos liiketoiminta on vasta aloitettu eikä tilinpäätöstä ole saatavissa, liikevaihto voidaan arvioida muun saatavan selvityksen perusteella. Vaatimus nimenomaan EU:n laajuisesta liikevaihdosta johtuu suoraan datasäädöksen 40 artiklan 3 kohdan f alakohdasta. Neljässä prosentissa olisi kyse enimmäismäärästä, mikä jättää viranomaiselle harkintavaltaa yksittäisen maksun suuruudesta päättämiseen. Liikevaihtoon suhteutettu määrä takaisi myös osaltaan sen, että maksu olisi oikeasuhtainen. Seuraamusmaksun oikeasuhtaisuus ei kuitenkaan toteudu yksinomaan tämän säännöksen kautta, vaan huomioon on otettava myös 2 momentissa ehdotettu sääntely.

Neljän prosentin suuruinen maksu olisi linjassa muun voimassa olevan seuraamusmaksusääntelyn kanssa. Se vastaisi esimerkiksi tietosuoja-asetuksessa ja kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetussa laissa säädettyä tasoa. Yhdenmukaisuus näiden säädösten kanssa on keskeistä siksi, että kuluttajansuojaviranomaiset voisivat jatkossa määrätä seuraamuksia myös datasäädöksen tiettyjen säännösten rikkomisesta siten kuin kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetussa laissa säädetään. Tietosuojalainsäädännön mukaisesti seuraamusmaksun määrääminen tulisi käsiteltäväksi puolestaan silloin, kun kyse on datasäädöksen soveltamisen yhteydessä tapahtuvasta henkilötietosäännösten rikkomisesta tai laiminlyönnistä. Neljää prosenttia pienempi maksu ei välttämättä olisi riittävän varoittava erityisesti suurien yritysten kohdalla, kun taas sitä suurempi maksu voisi muodostua kohtuuttomaksi eikä olisi linjassa edellä mainittujen muiden keskeisten säädösten kanssa.

Luonnolliselle henkilölle määrättävä seuraamusmaksu voisi puolestaan olla enintään 1 000 euroa tai yksi prosentti hänelle viimeksi toimitetun verotuksen mukaisista tuloistaan, sen mukaan kumpi näistä on suurempi.

Voimassa olevan Liikenne- ja viestintävirastosta annetun lain 7 a §:n mukaan Liikenne- ja viestintäviraston seuraamuskollegion tehtävänä on määrätä viraston toimivaltaan kuuluva seuraamusmaksu silloin, kun se on suuruudeltaan yli 100 000 euroa. Näin ollen kollegio määräisi seuraamusmaksun myös datasäädöksen rikkomisesta silloin, kun maksu on yli 100 000 euroa. Momentissa säädettäisiin myös siitä, että seuraamusmaksu määrätään maksettavaksi valtiolle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin seuraamusmaksun kokonaisarvioinnista ja siinä huomioonotettavista seikoista. Seuraamusmaksun suuruuden määrittäminen tulisi oikeasuhtaisuusvaatimuksen mukaisesti perustua kokonaisarviointiin. Datasäädöksen 40 artiklan 3 kohdassa säädetään jäsenvaltion velvollisuudesta ottaa huomioon Euroopan datainnovaatiolautakunnan suositukset sekä tietyt, ei-tyhjentävästi luetellut perusteet seuraamuksia määrättäessä. Nämä asetuksen mukaiset perusteet säädettäisiin huomioon otettaviksi. Seuraamusmaksun suuruudessa olisi siten otettava huomioon: a) rikkomisen luonne, vakavuus, laajuus ja kesto, b) rikkojan toteuttamat mahdolliset toimet rikkomisen aiheuttaman vahingon lieventämiseksi tai korjaamiseksi, c) rikkojan mahdolliset aiemmat rikkomiset, d) rikkojan rikkomisen johdosta saamat taloudelliset edut tai sen välttämät tappiot, jos tällaiset

voitot tai tappiot voidaan luotettavasti osoittaa sekä e) mahdollinen muu tapauksen olosuhteisiin sovellettava raskauttava tai lieventävä tekijä.

Seuraamusmaksun määrääminen on luonteeltaan merkittävä hallintotoimi, ja sitä on tarkoitus käyttää vain vakavammissa asetuksen rikkomistilanteissa. Seuraamusmaksun määräämisessä yksittäisessä tapauksessa on valvovan viranomaisen harkintavallasta, jota on käytettävä hallintolaissa säädetyn hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. Viranomaisen valvontatoiminnassa lähtökohtana on, että kun viranomainen harkitsee käytettävissä olevia toimivaltuuksiaan asetuksen rikkomistilanteessa, käytettävän toimivaltuuden tulee olla oikeasuhtainen rikkomiseen nähden. Jos rikkominen jatkuu yhä, viranomainen voisi rikkomuksen luonteesta ja vakavuudesta riippuen ensivaiheessa esimerkiksi velvoittaa päätöksellään palveluntarjoajan korjaamaan toimintansa ja mahdollisesti tehostaa päätöstään uhkasakolla ennen seuraamusmaksun antamista. Datasäädös tai nyt ehdotettava laki ei kuitenkaan edellytä, että lievempiä keinoja olisi aina käytettävä ennen seuraamusmaksumenettelyyn ryhtymistä. Kuitenkin selvää on, että viranomaisten valvontatyön lähtökohtana olisi ohjaus ja neuvonta, etenkin kun datasäädös sisältää täysin uudenlaista sääntelyä, josta ei ole aiempaa soveltamiskokemusta.

Momentin mukaan seuraamusmaksu jätettäisiin kokonaan määräämättä, jos veloitteen rikkomista on pidettävä vähäisenä tai ilmeisen kohtuuttomana. Seuraamusmaksusääntelyn tulee lähtökohtaisesti mahdollistaa perimättä jättäminen tällaisissa tilanteissa. Perustuslakivaliokunta on käytännössään edellyttänyt, että viranomaisen harkinnan sanktion määräämättä jättämisestä tulee olla sidottua harkintaa siten, että seuraamusmaksu on jätettävä määräämättä laissa säädettyjen edellytysten täytyessä (ks esim. PeVL 49/2017 vp). Veloitteen rikkomista voitaisiin pitää vähäisenä esimerkiksi, jos toimija on oma-aloitteisesti ja välittömästi rikkomuksensa havaittuaan ryhtynyt menettelynsä vaikutukset oikaiseviin toimenpiteisiin ja lopulliset vaikutukset muihin tahoihin ovat siten jääneet vähäisiksi. Ilmeisen kohtuuttomuuden tilanteissa kyse olisi kokonaisarviointista, jossa voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi virheellisen menettelyn syyt ja seuraukset sekä tekijän yksilölliset olosuhteet.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta määrätä seuraamusmaksu yrityskaupan seurauksena. Säännös olisi tarpeen tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa asetuksen rikkominen täyttäisi samalla myös rikoksen tunnusmerkistön. Tällöin olisi tarpeen säätää, että seuraamusmaksua ei voida määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jolle on samasta teosta jo annettu lainvoimainen tuomio. Säännös vastaa niin sanottua *ne bis in idem* -periaatetta, kieltoa syyttää ja tuomita kahdesti samasta asiasta.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin seuraamusmaksun määräämisoikeuden vanhentumisesta. Toimivaltainen viranomainen ei saisi määrätä seuraamusmaksua, jos sitä ei ole tehty viiden vuoden kuluessa siitä päivästä, jona asetuksen rikkominen tai asetuksen veloitteen laiminlyönti tapahtui, tai jatkettun asetuksen rikkomisen tai laiminlyönnin osalta viiden vuoden kuluessa siitä päivästä, jona rikkominen tai laiminlyönti päättyi.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin seuraamusmaksun täytäntöönpanoon liittyvistä asioista. Momentissa säädettäisiin ensinnäkin seuraamusmaksun vanhentumisesta. Toiseksi momentissa säädettäisiin siitä, että seuraamusmaksu pannaan täytäntöön siinä järjestyksessä kuin sakon täytäntöönpanosta annettussa laissa säädetään. Seuraamusmaksun täytäntöönpanosta huolehtisi Oikeusrekisterikeskus. Tämän johdosta esitykseen sisältyy muutosehdotus myös sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin.

23 §. *Datan välityspalvelujen tarjoajalle määrättävä seuraamusmaksu.* Pykälässä säädettäisiin seuraamusmaksusta, jonka Liikenne- ja viestintävirasto voisi määrätä datanhallinta-asetuksen 10 artiklassa tarkoitetun datan välityspalvelun tarjoajalle, jos se rikkoo tai laiminlyö asetuksessa säädettyä ilmoitusvelvollisuutta, palvelun tarjoamisen edellytyksiä tai muiden kuin henkilötietojen siirtoa kolmansiin maihin koskevia edellytyksiä. Pykälä ei sisältäisi uutta sääntelyä, vaan vastaavat säännökset sisältyvät voimassa olevaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 334 a §:ään, joka ehdotetaan kumottavaksi. Säännökset ehdotetaan siirrettäväksi uuteen lakiin asiallisesti muuttumattomina. Pykälällä on osaltaan pantu täytäntöön asetuksen 34 artikla.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin, mistä datanhallinta-asetuksen loukkauksista Liikenne- ja viestintävirasto voisi määrätä seuraamusmaksun. Seuraamusmaksu voitaisiin määrätä vain datan välityspalveluiden tarjoajalle. Seuraamusmaksu edellyttäisi syyksiluettavuutta eli tahallisuutta tai huolimattomuutta.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin seuraamusmaksun suuruudesta. Se olisi vähintään 1000 euroa ja enintään 100 000 euroa. Jotta seuraamuksella olisi riittävä ennalta estävä vaikutus, tulisi maksun suuruuden olla riittävä. Liikenne- ja viestintäviraston tulisi varmistaa, että sanktio ja sen määrä ovat suhteessa tekoon nähden. Esimerkiksi 11 artiklan ilmoitusvelvollisuuden vähäisestä rikkomisesta asetettavan maksun olisi oltava pienempi sanktio kuin 12 artiklan velvoitteiden rikkomisen osalta asetettavan maksun. Niin ikään 12 artiklan mukaiset velvoitteet eivät ole keskenään rinnasteisia. Asetuksen ratiota vasten esimerkiksi välitettävän datan käyttäminen välityspalvelun tarjoajan omiin tarkoituksiin olisi huomattavasti moitittavampi teko kuin laiminlyönnit välitystoiminnasta ylläpidettävässä selosteessa, jos toiminta on muutoin asianmukaista. Seuraamusmaksun suuruus ehdotetaan pidettäväksi ennallaan. Datanhallinta-asetuksen säännösten rikkomisessa on kyse erilaisista tilanteista kuin datasäädöksen velvoitteiden rikkomisessa. Myös tahot, joihin seuraamusmaksusääntely voi kohdistua, ovat erityyppisiä. Perusteltua on, että datanhallinta-asetusta ja datasäädöstä koskevat seuraamusmaksut ovat eri suuruisia.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin seuraamusmaksun kokonaisarvioinnista ja siinä huomioon otettavista seikoista. Seuraamusmaksun suuruuden määrittäminen tulisi oikeasuhtaisuusvaatimuksen mukaisesti perustua kokonaisarviointiin. Datanhallinta-asetuksen 34 artiklan 2 kohdassa säädetään ohjeellisesti niistä kriteereistä, jotka voidaan huomioida viranomaisen määrittäessä seuraamuksen tyyppiä ja tasoa. Nämä seikat säädettäisiin huomioon otettaviksi. Seuraamusmaksun suuruudessa olisi siten otettava huomioon: a) rikkomisen luonne, vakavuus, laajuus ja kesto, b) datan välityspalvelujen tarjoajan toteuttamat toimet rikkomisen aiheuttaman vahingon lieventämiseksi tai korjaamiseksi, c) datan välityspalvelujen tarjoajan mahdolliset aiemmat rikkomiset, d) datan välityspalvelujen tarjoajan rikkomisen johdosta saamat taloudelliset edut tai niiden välttämät tappiot, jos tällaiset voitot tai tappiot voidaan luotettavasti osoittaa sekä e) mahdolliset muut tapauksen olosuhteisiin sovellettavat raskauttavat tai lieventävät tekijät.

Koska rangaistusluontoiset seuraamusmaksut rinnastuvat ankaruudeltaan sakkorangaistukseen, ei niille ehdoteta perittävän viivästyskorkoa tai muuta viivästysseuraamusta.

Asetuksen ja tämän pykälän mukaan tehtäviin viranomaispäätöksiin haetaan muutosta siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään. Muutoksenhausta on informatiivinen säännös lain 29 §:n 1 momentissa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin seuraamusmaksun määräämättä jättämisestä. Mainitut kolme kriteeriä olisivat toisilleen vaihtoehtoisia. Seuraamuksen sijasta voitaisiin antaa esimerkiksi 10 §:ssä säädetty huomautus.

Momentissa säädetyn lisäksi seuraamusmaksua ei saisi määrätä, jos se johtaisi kaksoisrangaistavuuden kiellon loukkaamiseen. Kaksoisrangaistavuuden kiellosta määrätään Euroopan unionin perusoikeuskirjan 50 artiklassa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklassa. Kaksoisrangaistavuuden kiello on voimassa yleisenä oikeusperiaatteena.

Näin ollen seuraamusmaksua ei voitaisi määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa. Seuraamusmaksua ei voitaisi määrätä myöskään sille, jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio. Datan välityspalveluiden toimintamallit ja välitettävä data vaihtelevat, mutta mahdollisesti huomioon otettavaksi tulisivat esimerkiksi rikoslain (39/1889) 30 luvun 6 §:ssä säädetty yrityssalaisuuden väärinkäyttö sekä 38 luvun 3 §:ssä säädetty viestintäsalaisuuden loukkaus ja 4 §:ssä säädetty törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus. Rikosoikeudellisia seuraamuksia keskeisempiä kaksoisrangaistavuuden arvioinnissa olisivat kuitenkin muut hallinnolliset seuraamusmaksut.²⁰

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin seuraamusmaksun määräämisoikeuden vanhentumisesta. Liikenne- ja viestintävirasto ei saisi määrätä seuraamusmaksua, jos päätöstä ei ole tehty viiden vuoden kuluessa siitä päivästä, jona rikkomus tai laiminlyönti tapahtui, tai jatkettun rikkomuksen tai laiminlyönnin osalta viiden vuoden kuluessa siitä päivästä, jona rikkomus tai laiminlyönti päättyi.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin siitä, että seuraamusmaksu määrättäisiin maksettavaksi valtiolle. Seuraamusmaksu pantaisiin täytäntöön siinä järjestyksessä kuin sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetään. Momentissa olisi informatiivinen viittaus sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin (672/2002).

4 luku Yhteistyö komission ja muiden jäsenvaltioiden kanssa

24 §. *Euroopan datainnovaatiolautakunta.* Pykälässä säädettäisiin EU-yhteistyöstä ja osallistumisesta Euroopan datainnovaatiolautakunnan työhön. Esityksen mukaan Liikenne- ja viestintävirasto toimisi yhteistyössä muiden jäsenvaltioiden datakoordinaattorien, muiden jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten, Euroopan komission ja Euroopan datainnovaatiolautakunnan kanssa. Liikenne- ja viestintävirasto voisi käytännössä osallistua esimerkiksi Euroopan datainnovaatiolautakunnan kokouksiin datasäädöksen 42 artiklan mukaisesti. Euroopan datainnovaatiolautakunta on datanhallinta-asetuksen 29 artiklan mukaisesti perustettu asiantuntijaryhmä, jossa toimivaltaiset viranomaiset ovat edustettuina. Sen tehtävänä on muun ohella neuvoa ja avustaa komissiota toimivaltaisten viranomaisten johdonmukaisten käytäntöjen kehittämisessä, datasäädöksen täytäntöönpanossa, helpottaa toimivaltaisten viranomaisten välistä yhteistyötä ja neuvoa ja avustaa komissiota erikseen datasäädöksen 42 artiklassa luetelluissa asioissa. Datasäädöksessä todetaan, että lautakunnassa

²⁰ Kahden hallinnollisen seuraamusmaksun määräämistä samojen tosiseikkojen perusteella on käsitelty etenkin unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä (asiat C-117/20 bpost sekä C-151/20 Nordzucker). Ratkaisut koskevat kilpailuoikeutta, mutta niillä voi olla laajempaa merkitystä (ks. asia C-117/20 bpost, 35 kohta).

edustettuina ovat toimivaltaiset viranomaiset, joten myös kuluttaja-asiamies ja Kilpailu- ja kuluttajavirasto voisivat tarvittaessa osallistua kokouksiin.

Liikenne- ja viestintävirasto osallistuu jo Euroopan datainnovaatiolautakunnan toimintaan datanhallinta-asetuksen 29 artiklan 1 ja 2 kohtien perusteella. Lautakunnassa virasto osallistuu toimivaltaisten viranomaisten alatyöryhmän työskentelyyn ja tekee yhteistyötä sekä muiden jäsenmaiden viranomaisten että Euroopan komission kanssa. Euroopan datainnovaatiolautakunnan työ datasäädöksen suhteen on vasta muotoutumassa, ja Liikenne- ja viestintävirasto on osallistunut aktiivisesti tulevan yhteistyön kehittämiseen.

25 §. *Asiakirjan luovuttaminen toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle tai Euroopan komissiolle.* Pykälässä säädettäisiin oikeudesta luovuttaa salassa pidettäviä asiakirjoja sekä ilmaista salassa pidettäviä tietoja toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle tai Euroopan komissiolle, jos se on valvonnan kannalta välttämätöntä.

5 luku Erinäiset säännökset

26 §. *Eriytynen lausuntomenettely.* Pykälässä säädettäisiin datasäädöksen 32 artiklan edellyttämistä erityistä lausuntomenettelyä koskevista tarkentavista säännöksistä. Datasäädöksen 32 artiklan 3 kohdan mukaan datankäsittelypalvelujen tarjoaja, joka on vastaanottanut kolmannen maan tuomioistuimen päätöksen tai tuomion tai kolmannen maan hallintoviranomaisen päätöksen, jossa vaaditaan datankäsittelypalvelujen tarjoajaa siirtämään unionissa olevaa tämän asetuksen soveltamisalaan kuuluvaa muuta dataa kuin henkilötietoja tai antamaan pääsy tällaiseen dataan, voi pyytää asianomaisen kansallisen elimen tai kansainvälisen oikeusavun alalla toimivaltaisen viranomaisen lausuntoa määrittääkseen täytyvätkö datasäädöksen 32 artiklan 3 kohdan ensimmäisessä alakohdassa vahvistetut edellytykset. Vastaanottaja on velvollinen pyytämään lausuntoa asianomaisilta tahoilta, kun kyse on kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen liittyvistä eduista datasäädöksen 32 artiklan 3 kohdan toisen alakohdan nojalla.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin datasäädöksen 32 artiklan mukaisen päätöksen vastaanottajan velvollisuudesta pyytää tarvittavat lausunnot momentissa säädetyiltä viranomaisilta, kun kyseessä on kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen liittyvät edut. Kansallisena toimivaltaisena viranomaisena toimisi kansallisen turvallisuuden osalta sisäministeriö ja puolustuksen osalta Pääesikunta. Tältä osin lausuntomenettely olisi pakollinen.

Momentissa säädettäisiin myös sisäministeriön ja Pääesikunnan velvollisuudesta pyytää lausuntoa ulkoministeriöltä, mikäli kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen liittyvät edut koskevat lisäksi ulkoministeriön toimialaan kuuluvaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Sisäministeriön toimialaan kuuluvat muun ohella yleinen järjestys ja turvallisuus, siviilitiedustelu sekä aluehallinnon yhteinen varautuminen poikkeusoloihin ja häiriötilanteisiin. Puolustusministeriön toimialaan kuuluvat muun muassa sotilaallinen maanpuolustus ja kokonaisuomaanpuolustuksen yhteensovittaminen. Puolustusvoimien toimialaan kuuluu sotilaallisen maanpuolustuksen osana kyberpuolustus. Ulkoministeriön toimivaltaan kuuluvat esimerkiksi kansainvälinen vientivalvontayhteistyö ja kaksikäyttötuotteiden vientivalvonta sekä kansainvälisten tietoturvallisuusveloitteiden toteuttaminen. Sisäministeriöllä ja Pääesikunnalla on parhaimmat edellytykset arvioida lausuntopyynnön yhteyttä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan, jonka vuoksi vastuu ulkoministeriölle esitettävistä lausuntopyynnöistä säädettäisiin näille viranomaisille.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin datasäädöksen 32 artiklan mukaisen päätöksen vastaanottajan mahdollisuudesta pyytää lausuntoa asianomaiselta viranomaiselta sen

määrittämiseksi, täyttyvätkö datasäädöksen 32 artiklan 3 kohdan ensimmäisessä alakohdassa vahvistetut edellytykset, jos päätöksen vastaanottaja katsoo, että päätös saattaa koskea liikesalaisuuksia ja muuta arkaluonteista dataa taikka teollis- ja tekijänoikeuksilla suojattua sisältöä tai että siirto voi johtaa uudelleentunnustamiseen. Lausuntopyyntöön vastaanottaneen asianomaisen viranomaisen velvollisuutena on arvioida ja esittää tarvittaessa lausuntopyyntö datasäädöksessä tarkoitettujen etujen suojelua hoitavalle viranomaiselle sen määrittämiseksi täyttyvätkö 32 artiklan 3 kohdan ensimmäisessä alakohdassa vahvistetut edellytykset. Asianomainen viranomainen voi tarvittaessa pyytää lausuntoa useammalta viranomaiselta samanaikaisesti tapauksissa, joissa asiaan liittyvät edut koskettavat useampaa tahoja. Lausuntomenettelyihin sovelletaan myös hallintolain (434/2003) mukaisia hallintomenettelyitä, esimerkiksi asian siirtoa koskien. Jos dataan pääsillä tai siirrolla epäillään olevan yhteys kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen, viranomaisen olisi oltava yhteydessä sisäministeriöön tai Pääesikuntaan vastaavasti kuin 1 momentin tilanteissa.

Pykälässä suojeltavia etuja ovat erityisesti henkilön perusoikeuksien suoja, kuten oikeus turvallisuuteen ja oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin, tai kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen liittyvistä jäsenvaltion perusedut, myös kaupallisesti arkaluonteisen datan, kuten liikesalaisuuksien suojaaminen sekä teollis- ja tekijänoikeuksien suojaaminen, mukaan lukien kyseisen oikeuden mukaiset luottamuksellisuutta koskevat sopimusvelvoitteet (asetuksen johdanto-osan perustelukappale 101).

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta antaa tarkempia määräyksiä erityisesti lausuntomenettelystä valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa säännöksiä esimerkiksi lausuntomenettelyyn osallistuvien asiantuntijoiden nimeämisestä. Lausuvana viranomaisena voisi toimia esimerkiksi datasäädöksen tekijänoikeuksiin ja sen lähioikeuksiin liittyvissä eduissa opetus- ja kulttuuriministeriö. Suomessa ei nykyisin ole viranomaista, joka voisi toimia toimivaltaisen viranomaisen tukena datasäädöksen soveltamisessa tekijänoikeuksiin liittyvissä kysymyksissä.

Datasäädöksen toimeenpanon valmistelussa on ollut haastavaa arvioida, tarvitaanko ja missä laajuudessa viranomaista valvomaan datasäädöksen soveltamista erityisesti sen 32 artiklassa tarkoitettujen datan kansainvälisten siirtojen osalta. Siten on perusteltua, että artiklassa mainitun lausunnon ja datasäädöksen soveltamiseen muutoin liittyvän lausunnon antamisesta ja siihen osallistuvien asiantuntijoiden nimeämisestä säädettäisiin tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella. Kyseisellä valtuussäännöksellä mahdollistetaan joustavuus ja nopeus lausuntojen antamisessa sekä asiantuntijoiden nimeämisessä, jos kyse on säännöksen täytäntöönpanon kannalta välttämättömistä seikoista. Valtuus ehdotetaan lisättäväksi varmuuden vuoksi, jotta lausuntomenettelyä on mahdollista tämentää sen mukaan miten soveltamiskäytännössä osoittautuu tarpeelliseksi.

27 §. *Korvaus datan saataville asettamisesta poikkeuksellisen tarpeen tapauksissa.* Datasäädöksen 20 artiklan mukaan, jos julkisen sektorin elin on pyytänyt dataa datan haltijalta 15 artiklan 1 kohdan nojalla, on datan haltija oikeutettu korvaukseen tietyin edellytyksin. Jos dataa on pyydetty 15 artiklan 1 kohdan a alakohdan nojalla, ovat vain mikroyritykset ja pienet yritykset oikeutettuja korvaukseen. Jos dataa on pyydetty 15 artiklan 1 kohdan b alakohdan nojalla, ovat kaikki datan haltijat oikeutettuja korvaukseen. Asetuksen 20 artikla sisältää myös tarkempaa sääntelyä korvauksen määräytymisestä, esimerkiksi artiklan 2 kohdassa säädetään korvauksen laskennan perusteista. Kansallisesti on tarve säätää täydentävästi korvauksen suorittamisessa käytettävästä menettelystä.

Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin informatiivisesta ja selkeyttävästä viittauksesta, jonka mukaan datan haltijan oikeudesta korvaukseen, kun dataa on pyydetty 15 artiklan 1 alakohdan nojalla, säädetään datasäädöksen 20 artiklassa.

Pykälän *2 momentin* mukaan datan haltijan olisi esitettävä viranomaiselle kirjallisessa muodossa datan saataville asettamisesta maksettavan korvauksen määrä. Datan haltijan vastuulla olisi laskea korvauksen määrä käyttäen datasäädöksen 20 artiklan 2 kohdassa mainittuja perusteita. Datasäädös nimenomaisesti antaa tämän datan haltijan omaksi tehtäväksi, mikä on sinänsä perusteltua, koska datan haltijalla itsellään on parhaiten määrän laskemisen edellyttämät tiedot. Momentissa viitattaisiin informatiivisesti viranomaisen oikeuteen pyytää datan haltijaa esittämään kirjallisesti laskennan perusteet. Tämä perustuu sellaisenaan datasäädöksen sääntelyyn eikä siitä voisi kansallisesti poiketa.

Pykälän *3 momentin* mukaan viranomaisen olisi suoritettava korvaus datan haltijalle viimeistään kahden kuukauden kuluessa siitä, kun datan haltija on toimittanut sille 2 momentissa tarkoitetut tiedot ja viranomaisen mahdollisesti 20 artiklan 2 kohdan nojalla pyytämät perusteet. Edellytyksenä maksun suorittamiselle olisi se, että datan haltija on todella asettanut dataa saataville kyseisen viranomaisen pyynnöstä ja että datan haltija on datasäädöksen nojalla oikeutettu korvaukseen, ja että datan asettamisesta saataville on aiheutunut sellaisia kustannuksia, joihin 20 artiklan 2 kohdassa viitataan. Viranomainen, joka on pyytänyt dataa saataville 15 artiklan 1 kohdan nojalla, olisi tarkoituksenmukaisin toimija myös maksamaan korvaus. Viranomainen voi olla valtion viranomaisen lisäksi esimerkiksi kunta tai hyvinvointialue, joten korvauksen maksamista ei olisi perusteltua keskittää valtionhallinnon toimijalle. Datasäädös ei sisällä sääntelyä korvauksen suorittamisen määräajasta, joten menettelyn selkeyttämiseksi säädettäisiin kansallisesti kahden kuukauden määräajasta. Määräaika ei kuitenkaan sovellettaisi, jos viranomainen valittaa korvauksen suuruudesta Liikenne- ja viestintävirastolle datasäädöksen 20 artiklan 5 kohtaan perustuen. Siinä tapauksessa korvaus tulisi maksettavaksi käytännössä heti, kun korvausta koskevasta valituksesta tehty Liikenne- ja viestintäviraston päätös on saanut lainvoiman.

Pykälän *4 momentissa* säädettäisiin datasäädöksen 20 artiklan 5 kohdassa tarkoitetun valituksen käsittelystä ja vaikutuksesta korvauksen suorittamisvelvollisuuteen. Datasäädöksen mukaan valitus on tehtävä 37 artiklan mukaiselle toimivaltaiselle viranomaiselle, joten valitus tehtäisiin Liikenne- ja viestintävirastolle, joka olisi 2 §:n nojalla 37 artiklassa tarkoitettu viranomainen eli datakoordinaattori. Valituksen käsittely olisi tässä yhteydessä hallinnollinen menettely eikä hallinnollista muutoksenhakua, koska valitus kohdistuisi yksityisen datan haltijan menettelyyn eikä viranomaisen päätökseen tai muuhun toimeen. Datasäädöksessä tästä toimesta käytetään kuitenkin termiä ”valitus”. Datasäädös jättää avoimeksi, mitä datakoordinaattori voi valituksen johdosta tehdä, joten selkeyden ja hallinnon lainalaisuuden varmistamiseksi momentissa säädettäisiin, että valituksen johdosta Liikenne- ja viestintävirasto voisi muuttaa korvauksen määrää. Tämän on katsottava olevan datasäädöksen 20 artiklan 5 kohdassa säädetyn valitusmahdollisuuden tarkoitus. Oikeusturvan varmistamiseksi valituksen tehneen viranomaisen sekä asianosaisena olevan datanhaltijan olisi mahdollista hakea muutosta Liikenne- ja viestintäviraston valitusta koskevaan päätökseen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) mukaisesti. Myös datasäädöksen 39 artiklan mukaan asianosaisilla oikeushenkilöillä on oltava oikeus tehokkaihin oikeussuojakeinoihin.

28 §. *Oikaisuvaatimus.* Pykälässä säädettäisiin päätösryhmästä, johon sovellettaisiin oikaisumenettelyä muutoksenhaun ensimmäisenä vaiheena.

Pykälän *1 momentin* mukaan oikaisua haettaisiin datanhallinta-asetuksen 19 artiklan 5 kohdan mukaiseen päätökseen. Kyseisen kohdan nojalla Liikenne- ja viestintäviraston on rekisteröitävä

yhteisö tunnustettujen data-altruismipohjaisten organisaatioiden julkiseen kansalliseen rekisteriin kahdentoista viikon kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta, jos yhteisö on toimittanut vaaditut tiedot ja täyttää säädetyt edellytykset. Oikaisumenettelyn käyttö on tarkoituksenmukaista, koska rekisteröinti edellyttää harkintavallan käyttöä sen suhteen, täyttääkö organisaatio datanhallinta-asetuksen asettamat edellytykset. Ehdotettu muutos ei suoraan perustu datanhallinta-asetukseen, vaan kansallisiin linjauksiin oikaisumenettelyn käyttöalasta. Ehdotus on yhteensopiva asetuksen 28 artiklan 1 kohdan vaatimusten kanssa (oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin), koska oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen voi hakea muutosta (hallintolaki 49 b §:n 3 momentti sekä laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 7 §:n 2 momentti).

Pykälän 2 momentissa olisi viittaus oikaisuvaatimusmenettelystä säädettyyn hallintolain (434/2003) 7 a lukuun.

29 §. Muutoksenhaku viranomaisen päätöksestä. Pykälän 1 momentissa esitettäisiin muutoksenhaun osalta, että tässä laissa tarkoitettun toimivaltaisen viranomaisen antamista päätöksistä haetaan muutosta sen mukaisesti mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään. Tietosuojalaissa on jo omat muutoksenhakusäännöksensä tietosuoja-asioihin (25 §).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin uhkasakkolain soveltumisesta uhkasakon asettamista ja määräämistä koskevissa asioissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että toimivaltaisen viranomaisen muussa kuin seuraamusmaksun määräämistä koskevassa päätöksessä voidaan määrätä, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Datasäädöksen 39 artiklan mukaan kaikilla luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä, joita asia koskee, on oltava oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin toimivaltaisten viranomaisten tekemien oikeudellisesti sitovien päätösten osalta.

30 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta.

7.2 Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Lain soveltamisala. Pykälän 2 momentin 28 kohtaa muutettaisiin siten, että tässä esityksessä ehdotettavan datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta annettavan lain 13–21 ja 23 §:ssä tarkoitettut seuraamusmaksut pannaan täytäntöön siten kuin tässä laissa säädetään.

7.3 Laki sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta

304 §. Liikenne- ja viestintäviraston erityiset tehtävät. Pykälän 1 momentin 19 kohta kumottaisiin. Liikenne- ja viestintäviraston datanhallinta-asetukseen perustuvat tehtävät siirrettäisiin sisällöllisesti muuttumattomana nyt ehdotettavan uuden lain datan hallinnasta ja valvonnasta 2 §:ään.

330 §. Valvontapäätös. Pykälän 3 momentti kumottaisiin. Liikenne- ja viestintäviraston valvontapäätöstä koskeva tehtävä siirrettäisiin nyt ehdotettavaan uuteen lakiin. Näin ollen valvontapäätöksestä säädettäisiin datan hallinnasta ja valvonnasta annetussa laissa.

334 a §. *Datan välityspalvelujen tarjoajan seuraamusmaksu.* Pykälä on siirretty sisällöllisesti muuttumattomana esityksessä ehdotettavaan uuteen lakiin datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta.

335 §. *Seuraamusmaksun täytäntöönpano.* Pykälän 2 momentti kumottaisiin tarpeettomana. Momentissa tarkoitettu seuraamusmaksu siirrettäisiin nyt ehdotettavaan uutteen lakiin datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta.

342 §. *Oikaisuvaatimus.* Pykälän 2 momenttia muutettaisiin niin, että siitä poistettaisiin datanhallinta-asetuksen 19 artiklan 5 kohdan mukainen päätösr ryhmä. Muilta osin momentti säilyisi ennallaan. Jatkossa edellä tarkoitettuun päätökseen voisi hakea oikaisua tässä esityksessä ehdotettavan uuden lain datan hallinnasta ja valvonnasta 28 §:n mukaisesti.

7.4 Laki kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 2 ja 16 §:n muuttamisesta

Annettujen lausuntojen pohjalta hallituksen esityksessä esitetään, että kuluttaja-asiamiehen tehtäväksi esitetään datasäädöksen 3 artiklan 2 ja 3 kohtien valvontaa silloin, kun kyse on tiedoista, jotka elinkeinonharjoittajien on annettava kuluttajille ennen sopimuksen tekemistä. Kuluttaja-asiamiehen toimivalta samoin kuin kuluttajansuojalain sekä muun kuluttajia suojaavan sääntelyn soveltamisala rajautuu elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisiin suhteisiin, eikä tätä ole tarkoituksenmukaista muuttaa. Hallituksen esityksessä ei esitetä kuluttaja-asiamiehen valvottavaksi artiklaa 23 miltään osin, vaan sen valvojaksi esitetään Liikenne- ja viestintävirastoa. Lisäksi hallituksen esityksessä esitetään, että KKV:n tehtäväksi datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan a alakohdan tarkoittaman kuluttajien datalukutaidon edistämistä. Datasäädöksellä muutetaan asetusta (EU) 2017/2392 kuluttajansuojalainsäädännön täytäntöönpanosta vastaavien kansallisten viranomaisten yhteistyöstä ja asetuksen (EY) N:o 2006/2004 kumoamisesta (CPC-asetus). CPC-asetusta sovelletaan vain asetuksen liitteessä lueteltujen Euroopan unionin säädösten rajat ylittäviin rikkomuksiin jäsenvaltioissa. Datasäädös lisätään CPC-asetuksen liitteeseen, jossa on luettelo niistä kuluttajien etuja suojaavista unionin säädöksistä, joiden valvontaan sovelletaan CPC-asetusta. CPC-asetus on Suomessa toimeenpantu kuluttajaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetulla lailla (566/2020).

Datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta annetun lain 3 §:ssä säädettäisiin, että kuluttaja-asiamiehen toimivaltuuksista säädetään laissa kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista (566/2020). Lain 566/2020 2 §:n 1 momentin mukaan CPC-asetuksen mukaisena toimivaltaisena viranomaisena toimii kuluttaja-asiamies, jollei 3 momentista muuta johdu. Saman lain 3 §:n 1 momentin mukaan kuluttaja-asiamiehellä on laissa 566/2020 säädetyt toimivaltuudet CPC-asetuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa sen ollessa lain 2 §:n 1 momentin mukaan toimivaltainen viranomainen. Lain 566/2020 4 §:n 1 momentin mukaan kuluttaja-asiamiehellä on laissa 566/2020 säädetyt sekä CPC-asetuksen 9 artiklan 4 kohdan b–d alakohdassa ja 7 kohdassa tarkoitetut toimivaltuudet myös silloin, kun kyse on muusta kuin CPC-asetuksen soveltamisalaan kuuluvasta kuluttajan suojaksi säädetyin lainsäädännön noudattamisen valvontaan liittyvästä asiasta. Lain 566/2020 4 §:n 2 momentin mukaan, mitä laissa 566/2020 säädetään yhteistyöasetuksen soveltamisalaan kuuluvasta sääntelystä ja sen rikkomisesta, koskee tällöin myös muuta kuin yhteistyöasetuksen soveltamisalaan kuuluvaa kuluttajan suojaksi säädettyä lainsäädäntöä ja sen rikkomista.

Näin ollen, koska datasäädös kuuluu CPC-asetuksen soveltamisalaan, kuluttaja-asiamiehellä on lain 566/2020 mukaiset toimivaltuudet datasäädöksen valvontaan siltä osin, kuin datasäädöksen valvonta on säädetty kuluttaja-asiamiehelle.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta annettavan lain (1. lakiehdotus) 26 §:ään sisältyy valtuussäännös, jonka mukaan pykälässä tarkoitettusta lausuntomenettelystä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Datasäädöksen 97 artiklassa määritellään edellytykset siirretyn säädösvallan käyttämiselle. Komissiolle siirretään 11.1.2024 lähtien määräämättömäksi ajaksi 29 artiklan 7 kohdassa ja 33 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu valta antaa delegoituja säädöksiä. Euroopan parlamentti tai neuvosto voi milloin tahansa peruuttaa 29 artiklan 7 kohdassa ja 33 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua säädösvallan siirtoa.

Lisäksi tulossa on datasäädöksen liittyen esimerkiksi datainnovaatiolautakunnan ohjeistusta mm. seuraamuksista sekä komission mallipohja luvun V pyyntöihin. Lisäksi erillinen EU-tasoinen komission asiantuntijaryhmä on työstämässä mallisopimusehtoja datasäädöksen liittyen (asetuksen 41 artikla).

9 Voimaantulo

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 12.9.2025, jolloin datasäädöksen pääasiallinen soveltaminen alkaa.

10 Toimeenpano ja seuranta

Datasäädöksen sisältyy niin sanottu uudelleentarkastelulauseke. Komission tulee asetuksen 49 artiklassa säädetyn mukaan arvioida asetusta viimeistään 12.9.2028 ja esittää Euroopan parlamentille, neuvostolle ja Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle kertomus tärkeimmistä havainnoistaan.

Euroopan datainnovaatiolautakunnan, joka on datanhallinta-asetuksen 29 artiklan mukaisesti perustettu asiantuntijaryhmä, jossa toimivaltaiset viranomaiset ovat edustettuina, on tuettava datasäädöksen johdonmukaista soveltamista. Käytännössä Liikenne- ja viestintävirasto osallistuu Euroopan datainnovaatiolautakunnan kokouksiin ja sen mahdollisiin alatyöryhmiin pyrkien näin vaikuttamaan yhtenäisten soveltamiskäytäntöjen muotoutumiseen. Myös tietosuojavaltuutettu voi tarvittaessa osallistua lautakunnan ja sen alatyöryhmien kokouksiin. Liikenne- ja viestintävirasto osallistuu myös sääntelyviranomaisten yhteistyöelin BEREC:n jäsenenä sen datasäädöksen toimeenpanoa koskevaan työhön.

11 Suhde muihin esityksiin

11.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

12.1 Johdanto

EU-tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallista sääntelyä ei saa antaa asetuksen soveltamisalalla, ellei asetus nimenomaisesti velvoita tai valtuuta täydentävään kansalliseen sääntelyyn tai muuhun päätöksentekoon (tuomio 10.10.1973, Variola, 34/73; tuomio 2.2.1977, Amsterdam Bulb, 50/76). Perustuslakivaliokunta on todennut, että siltä osin

kuin EU:n lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (PeVL 25/2005 vp ja PeVL 1/2018 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 1/2018 vp, PeVL 26/2017 vp, PeVL 2/2017 vp ja PeVL 44/2016 vp).

Datasäädöksestä tulee viranomaisille suoraan tiettyjä toimivaltuuksia ja siinä on myös säännöksiä sovellettavasta menettelystä (viranomaisen tiedonsaantioikeudet, kuulemis- ja perusteluvollisuus). Kansallisen liikkumavaran piiriin jää toimivaltaisten viranomaisten määrittely, kuinka seuraamusjärjestelmä toteutetaan asetuksen säännösten puitteissa sisältäen täydentävän menettelysääntelyn sekä taloudellisten seuraamusten tarkemman määrittelyn.

12.2 Toimivaltaisten viranomaisten tiedonsaantioikeus

Kansallinen liikkumavara

Datasäädöksen 37 artiklan 14 kohdan mukaan toimivaltaisilla viranomaisilla on oltava valtuudet pyytää käyttäjiltä, datan haltijoilta tai datan vastaanottajilta tai niiden laillisilta edustajilta, jotka kuuluvat niiden jäsenvaltion toimivaltaan, kaikki tiedot, jotka ovat tarpeen asetuksen noudattamisen todentamiseksi. Tietopyynnön on oltava oikeassa suhteessa lähtökohtaisten tehtävien suorittamiseen nähden, ja se on perusteltava. Sädöksen 'on oltava' sanamuoto viittaa siihen, että kansallisesti on tarpeen vielä säätää toimivaltaisille viranomaisille tarvittavista toimivaltuuksista.

Vastaavasti datanhallinta-asetuksen 14 artiklan 2 kohdan mukaan datan välityspalvelujen suhteen toimivaltaisella viranomaisella on oltava valtuudet vaatia datan välityspalvelujen tarjoajilta tai niiden laillisilta edustajilta kaikki tiedot, jotka ovat tarpeen tämän luvun vaatimusten noudattamisen todentamiseksi. Tietopyynnön on oltava oikeassa suhteessa tehtävien suorittamiseen nähden, ja se on perusteltava. Tämän osalta suhdetta perustuslakiin on arvioitu hallituksen esityksessä HE 50/2023 vp jaksossa 11.

Viranomaisten tiedonsaantioikeutta ei esitetä kansallisesti laajennettavaksi.

Datasäädöksen toimivaltaisia viranomaisia koskeva sääntely on merkityksellistä perustuslain 2 §:n viranomaistoiminnan lakisidonnaisuuden, perustuslain 21 §:n hyvän hallinnon näkökulmasta sekä perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän, kotirauhan ja henkilötietojen suojan kannalta.

Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Toimivaltaisilla viranomaisilla olisi lakiesityksen 5 §:n mukaan oikeus salassapitosäännösten ja muiden tietojen luovuttamista koskevien rajoitusten estämättä oikeus saada haltuunsa valvontatehtävän kannalta tarpeelliset tiedot. Esityksen 6 §:n mukaan toimivaltaisilla viranomaisilla olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus luovuttaa tehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamansa tiedot toisilleen, jos se on välttämätöntä tehtävän hoitamiseksi. Esityksen 25 §:n mukaan Liikenne- ja viestintävirastolla olisi oikeus luovuttaa salassa pidettävä asiakirja tai tieto Euroopan Unionin tai Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion toimivaltaiselle viranomaiselle tai Euroopan komissiolle, jos se on valvontatehtävän kannalta välttämätöntä.

Tiedonsaantioikeutta on tarkasteltava perustuslain 10 §:ssä turvatus yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen

suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa tämän säännöksen lisäksi myös se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatus yksityiselämän suojan piiriin. Kysymys on kaiken kaikkiaan siitä, että lainsäätäjän tulee turvata tämä oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa (ks. esim. PeVL 11/2018 vp, PeVL 13/2016 vp).

Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneessa käytännössään katsonut, että viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin, jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus tietojen välttämättömyydestä jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2-3 ja siinä viitatus lausunnot). Tiedonsaantioikeus voi koskea myös henkilötietoja ja nämä voivat sisältää erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja. Perustuslakivaliokunta on EU-sääntelyn täytäntöönpanoon liittyvässä lausuntokäytännössään pitänyt EU:n sekundäärioikeuden etusijan vuoksi selvänä, että asetuksessa säädettyjen tiedonsaantioikeuksien asianmukaista soveltamista on pidettävä perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaan sääntelyyn liittyvässä vakiintuneessa käytännössä tarkoitetulla tavalla välttämättömänä. Perustuslakivaliokunta on myös arvioinut pyynnön perustelemisen merkitystä sääntelyn hyväksyttävyydelle todeten sen mahdollistavan pyynnön lainmukaisuuden arvioimisen ja saattamisen ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi, mikä ehkäisee yleisluontoisen sääntelyn lisäämää vaaraa salassapitointressien melko automaattisesta syrjäytymisestä.²¹

5 §:ssä ehdotetun tiedonsaantioikeuden osalta pyyntö voi kohdistua sekä luonnolliseen henkilöön että oikeushenkilöön. Pyyntö voi kohdistua erilaisiin tietoihin, joita kaikkia ei pystytä etukäteen luettelemaan. Näin ollen valmistelussa on katsottu perustelluksi säätää tarpeellisuuskriteeriä korkeammasta välttämättömyysperusteesta. Viranomaisten tiedonsaantioikeuden käyttämisen edellytyksenä olisi se, että pyydettävät tiedot ovat välttämättömiä tiettyjen asetusten mukaisten viranomaistehtävien hoitamista varten. Tiedonsaannin välttämättömyyden edellyttäminen turvaisi sen, että tietoja pyytävälle viranomaisille annetaan tiedot oikeasuhtaisesti vain välttämättömään tarpeeseen.

6 ja 25 §:ssä tarkoitetun tiedonvaihdon ja tietojen luovuttamisen edellytyksenä olisi myös välttämättömyys. Lisäksi 6 §:n mukainen tiedonvaihto ja -luovuttaminen liittyy asetuksen 37 artiklan 5 kohdan g alakohdassa säädetyn yhteistyövelvoitteen toteuttamiseen. Viranomaistehtävän hoitaminen ei siis onnistuisi tiedon luottamuksellisuutta vähemmän loukkaavalla tavalla. Erityisten henkilötietoryhmien osalta viranomaisilla olisi oikeus saada ainoastaan välttämättömät tiedot. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että tällaisten arkaluontoisten tietojen käsittely on rajattava vain välttämättömään.²² Viranomaisen hallussa olevan tiedon julkisuuteen sovelletaan julkisuuslakia, jonka 24 §:ssä säädetään salassa pidettävistä viranomaisen asiakirjoista.

²¹ PeVL 17/2016 vp, s. 6.

²² Ks. esim. PeVL 15/2018 vp, s. 39-40.

Esitettävän sääntelyn arvioidaan tältä osin olevan perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaista ja asetuksen tehokkaan toimeenpanon kannalta välttämätöntä.

12.3 Toimivaltaisten viranomaisten tarkastusoikeus

Kansallinen liikkumavara

Datasäädöksen artiklan 37 mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että artiklan mukaiset toimivaltaiset viranomaisten tehtävät ja valtuudet määritellään selkeästi. Artiklan 5 kohdan b alakohdan mukaan toimivaltaiset viranomaiset käsittelevät valituksia, jotka koskevat tämän asetuksen väitettyä rikkomista, myös liikesalaisuuksiin liittyviltä osin, ja tutkivat siinä määrin, kuin se on asianmukaista, valitusten kohdetta ja ilmoittavat säännöllisesti ja tarvittaessa kansallisen lainsäädännön mukaisesti valituksen tekijöille tutkinnan etenemisestä sekä tutkinnan tuloksista kohtuullisen ajan kuluessa, erityisesti jos asia edellyttää lisätutkimuksia tai koordinoitua toisen toimivaltaisen viranomaisen kanssa. Artiklan c alakohdassa säädetään toimivaltaisille viranomaisille oikeudesta suorittaa tutkimuksia asetuksen soveltamista koskevista asioista, myös toiselta toimivaltaiselta tai muulta viranomaiselta saatujen tietojen perusteella.

Asetuksen johdanto-osan 107 kohdan mukaan käyttäessään tutkintavaltuuksiaan sovellettavien kansallisten menettelyjen mukaisesti toimivaltaisten viranomaisten olisi voitava etsiä ja hankkia tietoja, erityisesti yhteisöjen sellaisen toiminnan osalta, joka liittyy niiden toimivaltaan, sekä myös yhteisten tutkimusten yhteydessä, ottaen asianmukaisesti huomioon, että toisen jäsenvaltion toimivallan alaista yhteisöä koskeva valvonta ja lainvalvontatoimet edellyttävät kyseisen toisen jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntää tarvittaessa rajatylittävään yhteistyöhön liittyvien menettelyjen mukaisesti. Kohdan mukaan toimivaltaisten viranomaisten olisi avustettava toisiaan oikea-aikaisesti erityisesti silloin, kun jäsenvaltion toimivaltaisella viranomaisella on hallussaan merkityksellisiä tietoja sellaista tutkimusta varten, jonka suorittavat muiden jäsenvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset, tai se pystyy keräämään sellaisia tietoja, joihin yhteisön sijoittautumisjäsenvaltion toimivaltaisilla viranomaisilla ei ole pääsyä.

Asetus määrittelee viranomaisten muun tiedonsaantioikeuden tapaan tarkastuksen piiriin kuuluvat tiedot laajasti asetuksen epäiltyyn rikkomiseen ja viranomaisten toimivaltaan liittyviksi tiedoiksi.

Asetus jättää siis jonkin verran kansallista liikkumavaraa sen suhteen, miten tehtävät ja valtuudet järjestetään. Asetuksesta ei myöskään suoraan ilmene, onko tarkastusvaltuudet tarkoitettu ulottumaan myös tarkastuksen kohteena olevien henkilöiden kotirauhan piiriin.

Suomessa täytäntöönpanolain mukainen oikeus suorittaa tutkimuksia käsittäisi toimivaltaisen viranomaisen toimivallan tehdä tarkastuksia sekä lisäksi ehdotetun 6 §:n mukaisen tiedonsaantioikeuden. Viranomaisten tiedonsaantioikeuden kannalta kansallista liikkumavaraa on tarkasteltu aiemmin jaksossa 12.2.1.

Yksityiselämän suoja ja kotirauha

Ehdotetun 7 §:n mukaiset, asetukseen perustuvat, tarkastusvaltuudet ulottuisivat perustuslain 10 §:ssä turvatuun kotirauhan suojan piiriin. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen kotirauha on turvattu. Pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimista.

Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan katsonut, että kotirauhan piiri kattaa lähtökohtaisesti kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyt tilat²³ eli siten myös esimerkiksi sellaiset elinkeinonharjoittajan toimitilat, jotka sijaitsevat hänen asunnossaan. Valiokunta on katsonut, ettei kotirauhan piiriin ulottuvat tarkastukset kuitenkaan välttämättä vaaranna kotirauhan suojan varsinaista ydintä silloin, kun tarkastukset kohdistuvat tiloihin, joissa harjoitetaan elinkeino- tai ammattitoimintaa.²⁴

Perustuslakivaliokunta on usein painottanut, että perustuslain 10 §:n 3 momentin sanamuoto on siinä mielessä ehdoton, että kotirauhan piiriin ulottuva tarkastus on sidottu välttämättömyysvaatimukseen, ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö on tämän mukaisesti vakiintunutta.²⁵ Valiokunnan mielestä kotirauhan suojaa rajoittavalla toimenpiteellä tulee olla selvä ja riittävän läheinen yhteys johonkin perustuslaissa turvattuun perusoikeussääntöön, jotta tällainen toimenpide olisi välttämätön perusoikeuksien turvaamiseksi. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että tarkastusoikeus on tavallisella lailla voitu kytkeä myös rangaistusluonteisella maksulla sanktioituun käyttäytymiseen²⁶.

Arkaluonteisen datan käsittelyä on arvioitava perusoikeuksien rajoitusedellytysten, erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden kannalta (esim. PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp ja PeVL 14/2009 vp).

Perustuslakivaliokunta on toistuvasti edellyttänyt toimenpidevaltuuksia koskeviin säännöksiin kirjattavaksi, että esimerkiksi tarkastus asunnossa voidaan toimittaa vain, jos se on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi.²⁷

12.4 Hallinnolliset seuraamusmaksut

Seuraamussääntely on merkityksellistä perustuslain 21 §:ssä, perusoikeuskirjan 47 § artiklan ja ihmisoikeussopimuksen 13 artiklassa turvatun oikeusturvan kannalta. Se on lisäksi merkityksellistä rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ja kaksoisrangaistavuuden kiellon kannalta. Niiltä osin merkityksellisiä ovat perustuslain 8 §, perusoikeuskirjan 49 ja 50 artikla sekä ihmisoikeussopimuksen 7 artikla ja 7. lisäpöytäkirjan 4 artikla. Mahdollisella seuraamusmaksulla puututtaisiin omaisuuden suojaan. Itsekriminointisuoja puolestaan ilmenee nimenomaisesti kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklan 3 kappaleen g kohdasta, ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan suoja liittyy myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaisiin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksiin. Itsekriminointisuoja on merkityksellinen myös oikeusturvaa koskevan perustuslain 21 §:n kannalta.

Esityksessä esitetään säädettäväksi hallinnollista seuraamusmaksua, joka määrättäisiin toimijalle, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlöisi datasäädöksen mukaisia velvoitteitaan. Kysymys olisi lainvastaisesta teosta määrättävästä sanktioluonteisesta hallinnollisesta seuraamuksesta, joka voisi olla määrällisesti huomattava. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään vakiintuneesti rinnastanut tällaisen

²³ PeVL 49/2005 vp, s. 3/II, PeVL 40/2010 vp, s. 4/I ja PeVL 43/2010 vp, s. 2/I.

²⁴ PeVL 17/2018 vp, s. 5, PeVL 54/2014 vp, s. 2/II ja PeVL 21/2010 vp.

²⁵ PeVL 54/2014 vp, s. 3/I—II ja siinä viitatu lausunnot.

²⁶ PeVL 54/2014 vp, s. 2/II, PeVL 7/2004 vp, s. 2/II ja kokoavasti PeVL 39/2005 vp.

²⁷ PeVL 54/2014 vp, s. 3/I—II ja siinä viitatu lausunnot.

rangaistusluonteisen taloudellisen seuraamuksen rikosoikeudelliseen seuraamukseen.²⁸ Vaikka perustuslain 8 §:n rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen täsmällisyysvaatimus ei sellaisenaan kohdistu hallinnollisten seuraamusten sääntelyyn, ei tarkkuuden yleistä vaatimusta kuitenkaan voida tällaisen sääntelyn yhteydessä sivuuttaa. Laissa on tarkkarajaisesti, täsmällisesti ja selkeästi säädettävä maksuvelvollisuuden ja maksun suuruuden perusteista sekä maksuvelvollisen oikeusturvasta samoin kuin lain täytäntöönpanon perusteista.²⁹ Esityksen 22 §:ssä ehdotetaan säädettävän laillisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla menettelystä, jonka myötä seuraamusmaksu voidaan määrätä.

Oikeusturvan osalta perustuslakivaliokunta on lausunut yleistä tietosuoja-asetusta koskevassa arvioinnissaan, että oikeusturvaintressi hallinnollisissa seuraamusmaksuissa on korostunut, kun otetaan huomioon seuraamusmaksun sanktioluonne ja ankaruus. Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että menettelyn asianmukaisuuden, riippumattomuuden ja puolueettomuuden varmistamiseksi perustuslain 21 §:n edellyttämällä tavalla, seuraamismaksun päättämisen tulee kuulua monijäsenisen elimen toimivaltaan, jotta ehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Seuraamusmaksun määräämistä edeltävä asian selvittäminen ja muu valmistelu sekä esittely voitiin osoittaa tietosuojavaluuttetun tehtäväksi.³⁰

Seuraamusmaksun määräämistä koskevan asian selvittämisestä vastaisi se valvova viranomainen, jonka valvontatoimialaa koskevasta asiasta olisi kyse. Seuraamusmaksun määrä perustuisi 22 §:n mukaiseen kokonaisarviointiin. Seuraamusmaksua koskevaan päätökseen haettaisiin muutosta valittamalla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa säädetyssä järjestyksessä.

Hallinnollisen sanktioimisen yleiset edellytykset

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 3 luvussa säädettäisiin lain noudattamatta jättämisen seuraamuksena määrättävästä hallinnollisesta maksusanktioista, seuraamusmaksusta. Lisäksi on säädetty sanktioiden määräämismenettelystä, rahamäärästä sekä täytäntöönpanosta sekä maksua koskevien päätösten oikeusturvasta.

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneessa lausuntokäytännössä on katsottu, että perustuslain 8 §:ssä tarkoitettu rikosoikeudellinen laillisuusperiaate ei ulota vaikutustaan suoraan hallinnollisiin seuraamuksiin. Alun perin asiaan on kiinnitetty huomiota täsmällisyysvaatimuksen kannalta (PeVL 74/2002 vp, s. 5/I). Sittenmin valiokunta on säännönmukaisesti toistanut tämän tarkkuuden yleistä vaatimusta koskevan maininnan hallinnollisia seuraamusmaksuja koskevia ehdotuksia tarkastellessaan (esim. PeVL 57/2010 vp, s. 2/II, PeVL 9/2012 vp, s. 2/I, PeVL 17/2012 vp, s. 6/I, PeVL 15/2014 vp, s. 2/I, PeVL 28/2014 vp, s. 2/II, PeVL 10/2016 vp, s. 7, PeVL 15/2016 vp, s. 4–5, PeVL 2/2017 vp, s. 5, PeVL 39/2017 vp, s. 3, PeVL 9/2018 vp, s. 3, PeVL 12/2019 vp, s. 8, 13/2019 vp, s. 8, PeVL 21/2020 vp, s. 2 ja PeVL 46/2021 vp, 13 kohta.)

Seuraamussääntely datasäädöksessä ja kansallinen liikkumavara

Datasäädös jättää jäsenvaltiolle jonkin verran harkintavaltaa arvioida kansallisen oikeusjärjestelmän puitteissa, mihin säädöksen velvoitteisiin tulee liittää seuraamus ja millaiset

²⁸ PeVL 2/2017 vp, s. 5; PeVL 14/2013 vp, s.2; PeVL 17/2012 vp, s.6; PeVL 9/2012 vp, s. 2.

²⁹ PeVL 14/2013 vp, s.2; PeVL 17/2012 vp, s. 6; PeVL 9/2012 vp, s. 2.

³⁰ PeVL 14/2018 vp, s. 18.

seuraamukset ovat aiheellisia. Seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia. Säättäessään seuraamuksia jäsenvaltioiden on kuitenkin noudatettava vastaavuusperiaatetta, minkä lisäksi, kun jäsenvaltiot käyttävät tätä toimivaltaansa, niiden on noudattava unionin oikeutta ja sen yleisiä periaatteita, kuten suhteellisuusperiaatetta (Asia C-382/09 kohta 44 ja 45).

Seuraamuksia määrättäessä on huomioitava ilman erillistä EU-tasoista tai kansallista sääntelyä kaksoisrangaistavuuden kielto (ns. *ne bis in idem periaate*). Myös EU:n perusoikeuskirjan 50 artiklassa on määrätty, että ”ketään ei saa panna syytteeseen tai rangaista rikoksesta, josta hänet on jo unionissa lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi lain mukaisesti”. Kaksoisrangaistavuuden kielto koskee päällekkäisten rikosoikeudellisen rangaistuksen ja seuraamusmaksun lisäksi myös päällekkäisiä seuraamusmaksuja.³¹

Perustuslakivaliokunta on kuitenkin myös katsonut, että hallinnollisia seuraamusmaksuja koskevan sääntelyn on täytettävä riittävät sääntelyn täsmällisyyttä ja selkeyttä koskevat vaatimukset. Vaikka valiokunta on nimenomaisesti tässä suhteessa katsonut, että rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen täsmällisyysvaatimus ei sellaisenaan kohdistu hallinnollisten seuraamusten sääntelyyn, se on kuitenkin myös katsonut, että tarkkuuden yleistä vaatimusta ei hallinnollisen seuraamussääntelyn suhteen ole mahdollista sivuuttaa (esim. PeVL 74/2002 vp, s. 2/I). Täsmällisemmin valiokunta on katsonut, että laissa on täsmällisesti säädettävä seuraamuksen ja sen suuruuden perusteista sekä maksuvelvollisen oikeusturvasta samoin kuin lain täytäntöönpanon perusteista (esim. PeVL 32/2005 vp, s. 2–5, PeVL 55/2005 vp, s. 2/I, PeVL 57/2010 vp, s. 2/II, PeVL 10/2016 vp, s. 7, PeVL 12/2019 vp, s. 8 ja PeVL 46/2021 vp, 12 kohta).

Perustuslakivaliokunnan mukaan rikosoikeudellisen lainsäädännön yhteydessä kehitettyä niin sanottua avointa eli blankorangaistussääntelyä koskevat edellytykset koskevat myös hallinnollisia seuraamusmaksuja (PeVM 25/1994 vp, s. 8/I). Valiokunta on pitänyt sääntelyn tällaista täsmentämistä edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 10/2016 vp, s. 7–8).

Esityksen 1. lakiehdotuksessa säädettäisiin laillisuusperiaatteen edellyttämällä riittävän tarkkarajaisesti ja täsmällisesti niistä datasäädöksen ja datanhallintasäädöksen mukaisista teko- ja laiminlyöntityypeistä, jotka olisi sanktioitu seuraamusmaksulla. Tunnuksimerkit olisi jaoteltu tekijän mukaan eli sen mukaan, kuka lainvastaisesti voisi toimia.

Datasäädös edellyttää taloudellisista seuraamuksista säätämistä, mutta jättää seuraamukset pääosin muilta osin, kuten seuraamusmaksujen suuruuden osalta, jäsenvaltioiden harkintavaltaan. Seuraamuksia koskeviin datasäädöksen säännöksiin ei sisälly jäsenvaltioille osoitettua mahdollisuutta harkita, voidaanko viranomaisille tai muille julkisen hallinnon elimille määrätä kansallisesti hallinnollisia seuraamusmaksuja ja missä määrin. Käytännössä on mahdollista, että sellaisia tilanteita, joissa viranomaiselle tai muulle julkisen sektorin toimijalle määrätään hallinnollinen seuraamusmaksu datasäädöksen rikkomisesta, voisi ilmetä. Vastaava harkintamahdollisuus viranomaisten poissulkemisesta seuraamusmaksujen soveltamisalasta sisältyy joihinkin muihin EU:n digi- tai datasäädöksiin (esim. tietosuoja-asetukseen). Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan hallituksen esitystä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi katsonut, ettei seuraamusmaksusääntelyn ulottaminen viranomaistoimintaan olisi ollut sanotussa sääntelykontekstissa valtiosääntöisesti ongelmatonta (PeVL 14/2018 vp, s. 20). Valiokunta viittasi tuolloisessa hallituksen esityksessä omaksuttuun kantaan, jonka mukaan

³¹ Oikeusministeriön muistio Seuraamussäännökset EU-säädösehdotuksissa muistio, s. 32.

viranomaiselle määrättävä hallinnollinen seuraamusmaksu on yleisen oikeusjärjestyksemme kannalta vieras menettely. Viranomaisia sitoo hallinnon lainmukaisuusperiaate, ja viranomaisten on noudatettava hallinnon yleislakeja. Virkamiehen asemaan kuuluu virkavastuu työssä tehdyistä virheistä. Viranomaisen toiminnasta voidaan tehdä myös hallintokantelu ylemmälle viranomaiselle. Viranomaisten toiminta on budjettisidonnaista, jolloin rahamääräisen seuraamuksen vaikutus ei ole samanlainen kuin yksityisellä sektorilla. Viranomaisen on kaikissa tilanteissa hoidettava lakisääteiset tehtävänsä (PeVL 14/2018 vp, s. 20). Digipalveluasetuksen täytäntöönpanoa koskevassa lausunnossaan perustuslakivaliokunta on toistanut tämän kannan, mutta kiinnittänyt harkinnassa huomiota siihen, jättääkö EU-asetus kansallista liikkumavaraa tämän suhteen (PeVL 13/2023 vp, s. 3). Koska datasäädös ei jätä kansallista liikkumavaraa sen suhteen, voiko jäsenvaltio päättää jättää viranomaiset seuraamusmaksusääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle, tässä esityksessä ei ole katsottu mahdolliseksi säätää vastaavaa viranomaispoikkeusta kuin esimerkiksi tietosuojalaisissa on.

Syyksiluettavuus

Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan syyksiluettavuuden edellytykseksi tahallisuutta tai tuottamusta. Sanktiomaksuja koskeva sääntelyä ei kuitenkaan olisi välttämätöntä sitoa tahalliseen tai huolimattomaan suhtautumiseen. Hallinnollisen seuraamusmaksun suhteen tuottamuksesta riippumaton vastuu eli niin sanottu ankara vastuu on myös katsottu mahdolliseksi. Ankaraa vastuuta ei kuitenkaan ehdoteta tässä esityksessä, vaan perustana on perustuslakivaliokunnan viime aikoina omaksuma kanta, jossa on korostettu sanktioidun käyttäytymisen kytkentää tahallisuuteen tai tuottamukseen (esim. PeVL 9/2018 vp).

Tämän vuoksi ehdotettavaa syyksiluettavuutta on tulkittava rikoslain 3 luvun 6 §:n tahallisuutta koskeva säännös ja 7 §:n tuottamusta koskeva säännös huomioon ottaen. Tätä puoltaa se, että perustuslakivaliokunta on asiallisesti rinnastanut rangaistusluonteisen taloudellisen seuraamuksen rikosoikeudelliseen seuraamukseen (esim. PeVL 46/2021 vp, 12 kohta, PeVL 21/2020 vp, s. 2, PeVL 9/2018 vp, s. 2–3, PeVL 2/2017 vp, s. 4–5 ja PeVL 14/2013 vp, s. 2/I).

Perustuslakivaliokunta on katsonut että esitettävän kaltaisten sanktioluontoisten seuraamusmaksujen on oltava oikeasuhtaisia.³² Tässä arvioinnissa olennaisia tekijöitä ovat sanktion suuruus ja sen määrittämisessä huomioitavat seikat sekä määräämättä jättämistä koskevat säännökset.³³ Perustuslakivaliokunta on edelleen lausuntokäytännössään edellyttänyt, että harkinta sanktion määräämättä jättämisestä tulee olla sidottua harkintaa siten, että seuraamusmaksu on jätettävä määräämättä laissa säädettyjen edellytysten täytyessä.³⁴ Ehdotetun seuraamussääntelyn oikeasuhtaisuutta tukee seuraamuksen enimmäismäärän sitominen yrityksen liikevaihtoon. Seuraamusmaksun määrän arvioiminen on kokonaisharkintaa, jossa huomioitavista seikoista säädettäisiin lain 22 §:ssä. Seuraamusmaksun määräämättä jättämistä koskevasta edellytyksistä säädettäisiin samassa pykälässä. Se mahdollistaa maksun määräämättä jättämisen rikkomuksen ollessa vähäinen tai seuraamusmaksun määräämisen ollessa kohtuutonta.

Kaksoisrangaistavuutta koskevan *ne bis in dem* –periaatteen mukaan samaa tekoa ei voida saman valtion tuomiovallan alla tutkia uudelleen tai rangaista teosta, josta toimijaa on jo

³² PeVL 39/2017 vp, s. 3; PeVL 2/2017 vp, s. 5; PeVL 15/2016 vp, s. 5.

³³ PeVL 12/2018 vp, s. 7.

³⁴ PeVL 49/2017 vp, s.5-6; PeVL 39/2017 vp, s.4; PeVL 46/2021 vp, kohta 17.

rangaistu.³⁵ Periaate on huomioitu 22 §:ssä, jonka mukaan seuraamusmaksua ei määrätä toimijalle, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jolla on lainvoimainen tuomio samasta asiasta tai jolle on samasta teosta määrätty yleisen tietosuoja-asetuksen nojalla seuraamusmaksu.

Lisäksi tietosuojalain osalta on huomioitava, että tietosuoja-asetuksen seuraamusmaksusäätelyssä on kansallista liikkumavaraa ainoastaan sen osalta, sovelletaanko seuraamusmaksuja viranomaisiin eivätkä jäsenvaltiot voi asettaa kansallisesti tietosuoja-asetuksen yli meneviä lisäedellytyksiä tietosuoja-asetuksen mukaisille hallinnollisille seuraamusmaksuille. Se, voitaisiinko molemmat seuraamusmaksut määrätä, ratkotaan lopun viimein tuomioistuimessa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklassa on määritelty kaksoisrangaistavuuden kieltö, jonka mukaan ketään ei saa saman valtion tuomiovallan nojalla tutkia uudelleen tai rangaista oikeudenkäynnissä rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi kyseisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti. Kiellosta syyttää ja rangaista oikeudenkäynnissä kahdesti samasta rikoksesta on myös säädetty EU:n perusoikeuskirjan 50 artiklassa. Unionin tuomioistuimen mukaan menettelyjen ja seuraamusten päällekkäisyyden mahdollisuus on perusoikeuskirjan 50 artiklan olennaisen sisällön mukainen edellyttäen, ettei kansallisessa säännöstössä sallita menettelyjen aloittamista ja seuraamusten määräämistä samoista teoista saman rikkomisen perusteella tai saman tavoitteen saavuttamiseksi, vaan siinä säädetään yksinomaan, että päällekkäiset menettelyt ja seuraamukset ovat mahdollisia eri säännösten nojalla³⁶. Kyseinen periaate on huomioitu ehdotettavassa lain 22 §:ssä siten, että hallinnollista seuraamusmaksua ei voitaisi määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa. Seuraamusmaksua ei voitaisi määrätä myöskään sille, jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio. Esityksen mukaan eräistä datasäädöksen rikkomuksista ei voitaisi määrätä ehdotettavan lain nojalla seuraamuksia, jos samasta teosta olisi jo määrätty seuraamusmaksu yleisen tietosuoja-asetuksen 83 artiklan mukaisesti. Kaksoisrangaistavuuden kieltö on voimassa myös yleisenä oikeusperiaatteena. Viranomaisten välillä tehtävällä yhteistyöllä voitaisiin myös pyrkiä estämään samasta teosta mahdollisesti määrättävät kaksinkertaiset rangaistukset.

Seuraamusmaksua ja sen määräämistä koskevassa ehdotuksessa on otettu huomioon edellä kuvattu perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö. Ehdotuksen arvioidaan vastaavan perustuslain reunaehdot.

Esitys olisi ongelmaton syyttömyysolettaman kannalta, koska siinä ei säädetä tuottamuksesta riippumattomasta vastuusta (ks. PeVL 9/2018 vp, s. 4). Ehdotettavassa laissa seuraamusmaksun määräämisen edellytyksenä olisi aina toimijan tahallisen tai huolimattoman toiminnan myötä aiheutunut datasäädöksen rikkominen.

Seuraamusmaksun määräämistä koskeva menettely

Koska seuraamusmaksut voivat olla suuruudeltaan niin huomattavia, että ne on katsottava rangaistusluonteisiksi, on valmistelussa myös arvioitu sitä, mikä tai mitkä elimet olisivat sopivia määräämään seuraamusmaksuja. Valmistelussa ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi tai

³⁵ Ks. mm. Euroopan ihmisoikeussopimus 7. lisäpöytäkirjan 4 artikla sekä sellaisena kuin se EUTIn ja EIT käytännössä kehittyi PeVL 49/2017 vp, s.5-6; PeVL 39/2017 vp, s. 4.

³⁶ Asia C-117/20 bpost, 43 kohta ja asia C 412/21 Dual Prod SRL, 63 kohta.

resurssitehokkaaksi perustaa uutta seuraamusmaksukollegiota, vaan käyttää tässä olemassa olevaa Liikenne- ja viestintäviraston kollegiota. Seuraamusmaksujen määräämisen määriä ja menettelyissä langetettavia summia tulee tarkastella uudelleen käytännön kehittyessä.

Valmistelun aikana on myös arvioitu sitä, kuinka suuret seuraamusmaksut olisi katsottava luonteeltaan rangaistusluonteisiksi, jolloin niiden määräämisen olisi kuuluttava seuraamusmaksulautakunnan tehtäväksi. Liikenne- ja viestintävirastosta annetun lain 7 a §:n mukaan Liikenne- ja viestintäviraston seuraamuskollegion tehtävänä on määrätä viraston toimivaltaan kuuluva seuraamusmaksu silloin, kun se on suuruudeltaan yli 100 000 euroa, eli tässä asiayhteydessä rajaksi on katsottu 100 000 euroa.

Datasäädöksen kansallisessa valmistelussa on katsottu, että asetuksen yhteydessä määrättävät seuraamusmaksut kohdistuvat lähtökohtaisesti oikeushenkilöihin ja näiden taloudellisen toiminnan yhteydessä tekemiin rikkomuksiin tai laiminlyönteihin. Tällaisten toimijoiden kohdalla seuraamusmaksun suhteellinen vaikutus toimijan taloudelliseen tilanteeseen on tyypillistä lievempi. Näin ollen valmistelussa on arvioitu tarkoituksenmukaiseksi, että monijäsenisen elimen olisi määrättävä seuraamusmaksu silloin, kun se on suuruudeltaan 100 000 euroa tai enemmän.

Oikeusturva

Perustuslakivaliokunta on katsonut perustuslain 21 §:ssä säädettyjen oikeusturvan ja asianmukaisen menettelyn takeiden merkityksen korostuvan sitä enemmän, mitä ankarammasta seuraamuksesta on kysymys (PeVL 14/2018 vp). Seuraamusmaksu voidaan kohdistaa luonnolliseen henkilöön tai oikeushenkilöön. EU-säädösten arvioinnissa tulee huomioida, että Suomessa ei voida määrätä hallinnollisia seuraamusmaksuja viranomaisille, sillä Suomessa viranomaisille voidaan määrätä ainoastaan rikosoikeudellisia seuraamuksia (PeVL 37/2021 vp, PeVL 14/2018 vp).

Syyttömyysoletama edellyttää, että hallinnollinen seuraamusmaksu tulisi kohdistaa nimenomaan rikkomuksen tekijään (PeVL 8/2021 vp). Lisäksi on syytä kiinnittää huomiota ns. sanktiokumulaation kieltoon.

Kansallisesti muita huomioon otettavia reunaehtoja seuraamuksien osalta

Kansallisesti seuraamusmaksujen määräämisessä on keskeistä etenkin laillisuusperiaate sekä sen myötä riittävä täsmällisyys ja yksiselitteisyys rangaistuksen määräämisessä. Ts. hallinnollisten seuraamusmaksujen tulee täyttää yleiset tarkkuuden ja oikeasuhtaisuuden vaatimukset. (PeVL 37/2021 vp)

Hallinnollisen seuraamuksen yleisistä perusteista on säädettävä perustuslain 2 §:n 3 momentin edellyttämällä tavalla lailla, koska sen määräämiseen sisältyy julkisen vallan käyttöä. Valiokunta on myös katsonut, että kyse on merkittävästä julkisen vallan käytöstä. Laissa on täsmällisesti ja selkeästi säädettävä maksuvelvollisuuden ja maksun suuruuden perusteista sekä maksuvelvollisen oikeusturvasta samoin kuin lain täytäntöönpanon perusteista (PeVL 37/2021 vp, PeVL 14/2013 vp, PeVL 17/2012 vp, PeVL 9/2012 vp, s. 2/I, PeVL 57/2010 vp, s. 2/II, PeVL 55/2005 vp, s. 2/I ja PeVL 32/2005 vp, s. 2—3).

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että määräämistoimivalta on aiheellista osoittaa kollegiaaliseen päätöksentekoon silloin, kun seuraamusmaksu on suuri ja sanktio siten ankara (PeVL 12/2019 vp, s. 7).

Sikäli kuin EU-säädökseen sisältyvä seuraamussäännös jättää jäsenvaltiolle harkintaa, kansallisen täytäntöönpanon osalta tulee arvioitavaksi, valitaanko seuraamukseksi rangaistusluonteinen hallinnollinen seuraamus eli yleensä seuraamusmaksu, muu hallinnollinen seuraamus vai rikosoikeudellinen seuraamus. Lähtökohtana tulee pitää rikosoikeudellisen seuraamuksen viimesijaisuutta.³⁷ Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että sanktioita koskevan sääntelyn tulee olla oikeasuhtaista (PeVL 37/2021 vp, kohta 39, PeVL 74/2002 vp, s. 5, PeVL 12/2006 vp, s. 2—3, PeVL 11/2009 vp, s. 7—8, PeVL 58/2010 vp, s. 6/I)

Prosenttiosuutena ilmaistavien seuraamusten osalta tulee kiinnittää erityistä huomiota aineelliseen velvoitteeseen, jonka rikkomisesta on kyse, ja varmistaa, että seuraamus on oikeasuhtainen rikkomuksen vakavuuteen nähden.³⁸

Jos kyse on enimmäistasoltaan suuresta ja ankaruudeltaan huomattavasta seuraamusmaksusta, määräämistoimivalta on aiheellista harkita osoitettavaksi kollegiaaliseen päätöksentekoon (PeVL 37/2021 vp, kohta 38, PeVL 9/2018 vp, HaVM 31/2022 vp). Seuraamustoimivallan osoittamista tuomioistuimelle ei voida pitää muutoksenhaun yksiasteisuuden vuoksi lähtökohtaisesti perusteltuna.³⁹

Perustuslakivaliokunta on katsonut yleistä tietosuoja-asetusta sekä digipalveluasetusta täydentävää lainsäädäntöä arvioidessaan, että seuraamusmaksujen määräämismenettelyn asianmukaisuutta, riippumattomuutta ja puolueettomuutta perustuslain 21 §:n edellyttämällä tavalla turvaa, että seuraamusmaksusta määrääminen kuuluu monijäsenisen elimen toimivaltaan ([PeVL 14/2018 vp](#), s. 19-20 ja [PeVL 13/2023 vp](#), s. 3-4).

Seuraamusmaksun määräämisessä huomioon otettavat seikat

Hallinnollisen sakon määräämisestä ja hallinnollisen sakon määrästä päätettäessä, kussakin yksittäisessä tapauksessa on otettava huomioon kaikki kyseisen tilanteen kannalta merkittävät olosuhteet ja seikat tapauksen mukaan rikkomisen luonne, vakavuus, laajuus ja kesto; rikkojan toteuttamat mahdolliset toimet rikkomisen aiheuttaman vahingon lieventämiseksi tai korjaamiseksi; rikkojan mahdolliset aiemmat rikkomiset; rikkojan rikkomisen johdosta saamat taloudelliset edut tai sen välttämät tappiot, jos tällaiset voitot tai tappiot voidaan luotettavasti osoittaa; mahdollinen muu tapauksen olosuhteisiin sovellettava raskauttava tai lieventävä tekijä; rikkomiseen syyllistyneen osapuolen edellisen tilikauden vuotuinen liikevaihto unionissa. (datasäädöksen 40 artikla 3 kohta a-j alakohdat). Ne säännökset, joiden rikkomisesta seuraamusmaksu voidaan määrätä, on lueteltu lain pykälissä.

Edellä esitetyillä perusteilla lakiehdotukset täyttävät perustuslain asettamat vaatimukset ja lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Koska datasäädöksessä on säännöksiä, joita ehdotetaan täydennettäväksi lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

³⁷ Oikeusministeriön muistio Seuraamussäännökset EU-säädösehdotuksissa, 2023 s. 18.

³⁸ Oikeusministeriön muistio Seuraamussäännökset EU-säädösehdotuksissa, 2023 s. 21.

³⁹ Oikeusministeriön muistio Seuraamussäännökset EU-säädösehdotuksissa, 2023 s. 29.

1.

Laki

datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus

Tällä lailla täydennetään datan oikeudenmukaista saatavuutta ja käyttöä koskevista yhdenmukaisista säännöistä ja asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin (EU) 2020/1828 muuttamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2023/2854 (*datasäädös*) ja eurooppalaisen datan hallinnoinnista ja asetuksen (EU) 2018/1724 muuttamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2022/868 (*datanhallinta-asetus*).

Elinkeinotoimintaan liittyvien liikesalaisuuksien sekä teknisten ohjeiden suojasta säädetään liikesalaisuuslaissa (595/2018).

Todistelun turvaamisesta liikesalaisuuslaissa tarkoitetun liikesalaisuuden tai teknisen ohjeen oikeudettomaan käyttöön tai ilmaisemiseen perustuvan vahingon korvaamista tai kiellon määräämistä koskevassa asiassa säädetään todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa annetussa laissa (344/2000).

2 §

Datakoordinaattori ja muut toimivaltaiset viranomaiset

Datasäädöksen 37 artiklassa tarkoitettuna datakoordinaattorina Suomessa toimii Liikenne- ja viestintävirasto.

Liikenne- ja viestintävirasto on datasäädöksen 37 artiklassa tarkoitettu valvonnasta vastaava toimivaltainen viranomainen, ellei 3 §:stä muuta johdu. Muita toimivaltaisia viranomaisia datasäädöksen valvonnassa ovat kuluttaja-asiamies sekä Kilpailu- ja kuluttajavirasto 3 §:n mukaisesti.

Liikenne- ja viestintävirasto toimii myös datanhallinta-asetuksen 13 ja 23 artiklassa tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena.

3 §

Kuluttaja-asiamiehen ja Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivalta

Datasäädöksen 37 artiklan mukainen valvonnasta vastaava toimivaltainen viranomainen on kuluttaja-asiamies datasäädöksen 3 artiklan 2 ja 3 kohtien osalta silloin, kun kyse on tietojen antamisesta elinkeinonharjoittajalta kuluttajalle.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto edistää datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan a alakohdan tarkoittamaa kuluttajien datalukutaitoa.

Kuluttaja-asiamiehen toimivaltuuksista säädetään kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetussa laissa (566/2020). Kuluttaja-asiamiehen tehtävien tärkeysjärjestyksestä säädetään Kilpailu- ja kuluttajavirastosta annetussa laissa (661/2012).

4 §

Yhteistyö viranomaisten välillä

Toimivaltaisten viranomaisten on datasäädöksen ja tämän lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan toimittava yhteistyössä tietosuojavaltuutetun ja muiden asianomaisten viranomaisten kanssa. Yhteistyövelvoite koskee myös sisäministeriötä, ulkoministeriötä ja Pääesikuntaa silloin, kun kyse on 25 §:n 1 momentissa tarkoitettua lausunnotmenettelyä.

Jos kuluttaja-asiamies vastaanottaa ilmoituksen, joka koskee datasäädöksessä säädettyjä velvollisuuksia, ja se katsoo tarpeelliseksi ottaa asian vireille, sen on ilmoitettava vireille tulleesta asiasta Liikenne- ja viestintävirastolle.

Liikenne- ja viestintävirasto voi antaa tarkempia määräyksiä edellä 2 momentissa tarkoitettuja asioita koskevasta ilmoitusmenettelyä.

2 luku

Viranomaisten tutkintamenettely ja valvontatoimenpiteet

5 §

Viranomaisten tiedonsaantioikeus

Toimivaltaisilla viranomaisilla on datasäädöksen, datanhallinta-asetuksen ja tämän lain mukaisia tehtäviä suorittaessaan oikeus salassapitosäännösten estämättä saada välttämättömät datasäädöksen, datanhallinta-asetuksen ja tähän lakiin perustuvien velvoitteiden valvontaan liittyvät tiedot, selvitykset ja asiakirjat käyttäjiltä, datan haltijoilta, datan vastaanottajilta tai muilta asetuksen soveltamisalaan kuuluvilta toimijoilta tai niiden laillisilta edustajilta. Tiedot on luovutettava ilman aiheetonta viivytystä, viranomaisen pyytämässä muodossa ja maksutta.

Liikenne- ja viestintävirastolla on tässä pykälässä säädetty tiedonsaantioikeudet, kun virasto pyytää tietoja toisen jäsenvaltion koordinaattoriviranomaisen pyynnöstä datasäädöksen 37 artiklan 14 kohdan perusteella.

6 §

Tiedonvaihto viranomaisten välillä

Toimivaltaisilla viranomaisilla on salassapitosäännösten estämättä oikeus luovuttaa datasäädöksessä, datanhallinta-asetuksessa ja tässä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamansa tiedot tai laatimansa asiakirjat sekä ilmaista salassa pidettävä tieto toisilleen, jos se on näille datasäädöksessä, datanhallinta-asetuksessa tai tässä laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi välttämätöntä.

Toimivaltaiset viranomaiset voivat pyytää muilta viranomaisilta lausuntoa käsiteltävään asiaan ja luovuttaa näille lausunnon antamisen kannalta välttämättömät asiakirjat ja tiedot salassapitosäännösten ja muiden tietojen luovuttamista koskevien rajoitusten estämättä, jos se

on näille datasäädöksessä, datanhallinta-asetuksessa tai tässä laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi välttämätöntä.

Toimivaltaisten viranomaisten tulee olla yhteydessä [25] §:n 1 momentissa mainittuihin viranomaisiin, jos on syytä epäillä, että toimivaltaisten viranomaisten tietoon tai käsiteltäväksi on tullut asia, jossa dataan pääsyllä tai siirrolla on yhteys kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen.

Liikenne- ja viestintävirastolla on salassapitosäännösten ja muiden tietojen luovuttamista koskevien rajoitusten estämättä oikeus luovuttaa tässä laissa säädettyjen tehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamansa tai laatimansa asiakirja sekä ilmaista salassa pidettävä tieto sisäministeriölle ja Pääesikunnalle, jos se on näille [25] §:n 1 momentissa tarkoitetun lausuntomenettelyn kannalta välttämätöntä.

7 §

Tarkastusoikeus

Toimivaltaisilla viranomaisilla on datasäädöksen perustuvien velvoitteiden epäiltyyn rikkomiseen liittyvää valvontaa varten oikeus päästä tilaan, jota toimija käyttää elinkeino- tai ammattitoimintaansa liittyviin tarkoituksiin, ja tehdä valvonnassa tarvittavia tarkastuksia viranomaisen tutkimuksiin liittyen.

Toimivaltaisilla viranomaisilla on tarkastuksissa oikeus salassapitosäännösten estämättä saada tutkittavakseen, jäljentää ja takavarikoida jäljennösten ottamista varten epäiltyyn rikkomukseen liittyvän valvontatehtävän kannalta tarpeellinen liikekirjeenvaihto, kirjanpito, muut asiakirjat ja tiedot missä tahansa muodossa tallennusvälineestä riippumatta. Tarkastusta toimittava virkamies voi pyytää toimijoilta tarkastuksen kohteeseen ja tarkoitukseen liittyviä selvityksiä tosiseikoista ja asiakirjoista sekä tallentaa saamansa vastaukset.

Tarkastukseen sovelletaan lisäksi hallintolain (434/2003) 39 §:ää.

Pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa tarkastuksen saa toimittaa vain, jos se on välttämätöntä epäillyn rikkomuksen selvittämiseksi ja kyseessä olevassa tapauksessa on olemassa perusteltu ja yksilöity syy epäillä datasäädöstä perustuvia velvoitteita rikotun tai rikkottavan tavalla, josta voi olla seuraamuksena tässä laissa tarkoitettu hallinnollinen seuraamusmaksu.

Toimivaltaisilla viranomaisilla on tässä pykälässä säädetyt tarkastusoikeudet, kun se Suomessa toimittaa tarkastuksen toisen jäsenvaltion toimivaltaiselta viranomaiselta saatujen tietojen perusteella tai toimittaa tarkastuksen avustukseen toisen jäsenvaltion toimivaltaista viranomaista yhteisessä tutkimuksessa datasäädöksen 37 artiklan 5 kohdan c alakohdan perusteella.

8 §

Asianajajia ja muita oikeudenkäyntiasiamiehiä ja oikeudenkäyntiavustajia koskeva poikkeus tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudesta

Poiketen siitä, mitä edellä tässä luvussa säädetään, toimivaltaisilla viranomaisilla ei ole oikeutta saada asianajajista annetussa laissa (496/1958) tarkoitettulta asianajajalta tai muulta ulkopuoliselta oikeudenkäyntiasiamieheltä tai -avustajalta tai näiden apulaiselta, taikka henkilöltä, jonka hyväksi oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan salassapitovelvollisuus on säädetty, oikeudenkäyntiasiamiestehtävien hoitamisen yhteydessä vaihdettuja luottamuksellisia tietoja ja asiakirjoja. Oikeudenkäyntiasiamies- ja oikeudenkäyntiavustajatehtäviksi luetaan varsinaisten oikeudenkäyntiin liittyvien tehtävien lisäksi oikeudellinen neuvonta, joka koskee asiakkaan oikeudellista asemaa esitutkinnassa rikoksen johdosta, hallinnollisessa menettelyssä

tai asian muussa oikeudenkäyntiä edeltävässä käsittelyvaiheessa taikka oikeudenkäynnin käynnistämistä tai sen välttämistä.

Poikkeusta sovelletaan kaikkiin toimivaltaisten viranomaisten datasäädöksen 37 artiklan ja tämän lain 5 ja 7§:n mukaisiin tutkintavaltuuksiin riippumatta siitä, käytetäänkö niitä toimivaltaisen viranomaisen omien tehtävien suorittamisessa vai toisen jäsenvaltion koordinaattoriviranomaisen pyynnöstä.

9 §

Virka-apu

Toimivaltaisella viranomaisella on oikeus datasäädöksessä ja tässä laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi saada pyynnöstä poliisilta virka-apua.

10 §

Valvontapäätös

Toimivaltainen viranomainen voi antaa huomautuksen tai varoituksen ja velvoittaa sen, joka rikkoo datasäädöksen tai datanhallinta-asetuksen velvollisuuksia, korjaamaan virheensä tai laiminlyöntinsä, taikka kieltää toimenpiteen, jos asianomainen toimii datasäädöksen tai datanhallinta-asetuksen vastaisesti.

Toimivaltainen viranomainen voi päätöksessään määrätä, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta.

Viranomainen voi asettaa kohtuullisen määräajan, jonka kuluessa rikkomus tai laiminlyönti on lopetettava.

11 §

Uhkasakko, keskeyttämisuhka ja teettämisuhka

Toimivaltainen viranomainen voi asettaa 11 §:n mukaan annetun päätöksen tehosteeksi uhkasakon, teettämisuhan tai keskeyttämisuhan, joista säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

12 §

Valvonta-asioiden käsittely Liikenne- ja viestintävirastossa

Liikenne- ja viestintävirasto voi asettaa tässä laissa säädetty valvontatehtävänsä tärkeysjärjestykseen.

Liikenne- ja viestintävirasto voi jättää asian tutkimatta, jos asialla on epäilystä virheestä tai laiminlyönnistä huolimatta datasäädöksen mukaisten velvoitteiden noudattamisen kannalta vain vähäinen merkitys. Liikenne- ja viestintäviraston on tehtävä päätös tutkimatta jättämisestä heti, kun se on mahdollista.

3 luku

Hallinnolliset seuraamusmaksut

13 §

Valmistajalle, myyjälle, vuokraajalle, liisaajalle tai palveluntarjoajalle määrättävä seuraamusmaksu

Seuraamusmaksu voidaan määrätä valmistajalle tai palveluntarjoajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö velvollisuuden suunnitella, valmistaa ja tarjota tuotteet ja niihin liittyvät palvelut datasäädöksen 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti

Seuraamusmaksu voidaan määrätä myyjälle, vuokraajalle tai liisaajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö datasäädöksen 3 artiklan 2 kohdassa säädettyä tiedonantovelvollisuutta silloin, kun kyse on muille käyttäjille kuin kuluttajille annettavista tiedoista.

Seuraamusmaksu voidaan määrätä palveluntarjoajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö datasäädöksen 3 artiklan 3 kohdassa säädettyä tiedonantovelvollisuutta silloin, kun kyse on muille käyttäjille kuin kuluttajille annettavista tiedoista.

14 §

Datan haltijalle määrättävä seuraamusmaksu

Seuraamusmaksu voidaan määrätä datan haltijalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö datasäädöksen

- 1) 4 artiklan 1 kohdassa säädettyä asettamisvelvollisuutta,
- 2) 4 artiklan 2, 7 tai 8 kohdassa säädettyä ilmoitusvelvollisuutta,
- 3) 4 artiklan 4 kohdassa säädettyä vaikeuttamiskieltoa,
- 4) 4 artiklan 5 tai 6 kohdassa tai 5 artiklan 9 kohdassa säädettyä säilyttämisrajoitusta,
- 5) 4 artiklan 6 kohdassa säädettyä ilmaisurajoitusta,
- 6) 4 artiklan 7 kohdassa säädettyjä perustelu- tai informointivelvollisuutta,
- 8) 4 artiklan 13 kohdassa säädettyä datan väärinkäytön kieltoa tai heikennyskieltoa,
- 9) 5 artiklan 1 kohdassa säädettyä velvollisuutta asettaa data saataville,
- 10) 5 artiklan 4 kohdassa säädettyä pyytämisen- tai säilyttämisrajoitusta,
- 11) 5 artiklan 6 kohdassa säädettyä päätelmien tekemisen kieltoa tai heikennyskieltoa,
- 12) 5 artiklan 10 tai 11 kohdassa säädettyä ilmoitusvelvollisuutta,
- 13) 8 artiklan 1 ja 3 kohdassa säädettyä syrjäntäkieltoa,
- 14) 8 artiklan 4 kohdassa säädettyä datan saataville laittokieltoa tai
- 15) 9 artiklan 7 kohdassa säädettyä tiedonantovelvollisuutta.

15 §

Käyttäjälle määrättävä seuraamusmaksu

Seuraamusmaksu voidaan määrätä datasäädöksen 2 artiklan 12 kohdassa tarkoitettulle käyttäjälle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö datasäädöksen:

- 1) 4 artiklan 6 kohdassa säädettyä säilyttämisvelvollisuutta tai ilmaisurajoitusta
- 2) 4 artiklan 7 kohdassa säädettyjä suojoitoimenpiteitä
- 3) 4 artiklan 10 kohdassa säädettyä käyttörajoitusta, kilpailevan tuotteen kehittämiskieltoa tai ilmaiskieltoa
- 4) 4 artiklan 11 kohdassa säädettyä puutteiden hyödyntämisen kieltoa.

16 §

Portinvartijayritykselle määrättävä seuraamusmaksu

Seuraamusmaksu voidaan määrätä kilpailullisista ja oikeudenmukaisista markkinoista digitaali-alalla ja direktiivien (EU) 2019/1937 ja (EU) 2020/1828 muuttamisesta annetun asetuksen (EU) 2022/1925 (digimarkkinasäädös) 3 artiklassa tarkoitetulle portinvartijayritykselle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö datasäädöksen 5 artiklan 3 kohdassa säädettyä datan pyytämistä tai vastaanottamiskieltoa.

17 §

Kolmannelle osapuolelle määrättävä seuraamusmaksu

Seuraamusmaksu voidaan määrätä kolmannelle osapuolelle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö datasäädöksen 5 artiklan 5 kohdassa säädettyä kieltoa tai 6 artiklan 2 kohdassa säädettyjä kieltoja, rajoituksia ja velvollisuuksia.

18 §

Datan vastaanottajalle tai kolmannelle osapuolelle määrättävä seuraamusmaksu

Seuraamusmaksu voidaan määrätä datasäädöksen 2 artiklan 14 kohdassa tarkoitetulle datan vastaanottajalle tai kolmannelle osapuolelle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö datasäädöksen 11 artiklan 2 kohdassa säädettyjä poistamis-, lopettamis-, ilmoitus- tai korvauksen maksamisvelvoitetta.

19 §

Datan käsittelypalvelujentarjoajalle määrättävä seuraamusmaksu

Seuraamusmaksu voidaan määrätä datan käsittelypalvelujen tarjoajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö datasäädöksen

- 1) 25 artiklan 2 kohdassa, 3 kohdassa, 26 artiklassa tai 29 artiklassa 4 kohdassa säädettyä tiedonantovelvollisuutta,
- 2) 28 artiklassa säädettyä avoimuusvelvoitetta tai
- 3) 29 artiklan 1 kohdassa säädettyä vaihtomaksujen perimiskieltoa.

20 §

Data-avaruuksiin osallistuvalla määrättävä seuraamusmaksu

Seuraamusmaksu voidaan määrätä data-avaruuksiin osallistuvalla, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö datasäädöksen 33 artiklan 1 kohdassa säädettyjä olennaisia vaatimuksia.

21 §

Sovellustoimittajalle määrättävä seuraamusmaksu

Seuraamusmaksu voidaan määrätä datasäädöksen 36 artiklassa tarkoitetulle sovelluksen toimittajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö datasäädöksen 36 artiklan 1 kohdassa säädettyjä olennaisia vaatimuksia tai 36 artiklan 2 kohdassa säädettyä velvoitetta antaa vaatimustenmukaisuusvakuutus.

Datasäädöstä koskevan seuraamusmaksun määrääminen ja suuruus

Liikenne- ja viestintävirasto määrää 13–21 §:ssä tarkoitetun seuraamusmaksun. Jos seuraamusmaksu määrätään oikeushenkilölle, seuraamusmaksu saa olla enintään neljä prosenttia oikeushenkilön seuraamusmaksupäätöstä edeltävän tilikauden vuotuisesta Euroopan unionin laajuisesta liikevaihdosta. Jos seuraamusmaksu määrätään luonnolliselle henkilölle, seuraamusmaksu voi olla enintään 1 000 euroa, tai yksi prosentti hänelle viimeksi toimitetun verotuksen mukaisista tuloistaan, sen mukaan kumpi näistä on suurempi. Seuraamusmaksu määrätään maksettavaksi valtiolle.

Seuraamusmaksun suuruus perustuu kokonaisarviointiin. Seuraamusmaksua määrättäessä on otettava huomioon, mitä datasäädöksen 40 artiklan 3 kohdassa säädetään. Seuraamusmaksua ei määrätä, jos velvoitteen rikkomista on pidettävä vähäisenä tai ilmeisen kohtuuttomana.

Seuraamusmaksu saadaan määrätä myös sellaiselle elinkeinonharjoittajalle, jolle elinkeinotoiminta, jossa laiminlyönti tai rikkomus on tapahtunut, on siirtynyt yrityskaupan tai muun yritysjärjestelyn seurauksena.

Seuraamusmaksua ei voida määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa. Seuraamusmaksua ei voida määrätä myöskään sille, jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio.

Seuraamusmaksua ei saa määrätä, jos on kulunut yli viisi vuotta siitä, kun rikkomus tai laiminlyönti on tapahtunut. Jos rikkomus tai laiminlyönti on ollut luonteeltaan jatkuvaa, viiden vuoden määräaika lasketaan siitä, kun rikkomus tai laiminlyönti on päättynyt.

Seuraamusmaksu vanhenee viiden vuoden kuluttua lainvoiman saaneen ratkaisun antamisesta. Seuraamusmaksun täytäntöönpanosta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002). Seuraamusmaksu raukeaa, kun maksuvelvollinen luonnollinen henkilö kuolee.

Datan välityspalvelujen tarjoajalle määrättävä seuraamusmaksu

Liikenne- ja viestintävirasto voi määrätä seuraamusmaksun datanhallinta-asetuksen 10 artiklassa tarkoitetun datan välityspalvelun tarjoajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö velvoitetta, joka koskee mainitun asetuksen:

- 1) 11 artiklassa säädettyä datan välityspalvelun tarjoajan ilmoitusvelvollisuutta;
- 2) 12 artiklassa säädettyjä datan välityspalvelun tarjoamisen edellytyksiä; tai
- 3) 31 artiklassa säädettyjä muiden tietojen kuin henkilötietojen siirtoa kolmansiin maihin koskevia edellytyksiä.

Seuraamusmaksu on vähintään 1 000 euroa ja enintään 100 000 euroa.

Seuraamusmaksun suuruus perustuu kokonaisarviointiin. Seuraamusmaksua määrättäessä on otettava huomioon, mitä datanhallinta-asetuksen 34 artiklan 2 kohdassa säädetään.

Seuraamusmaksu jätetään määräämättä, jos:

1) datanhallinta-asetuksen 10 artiklassa tarkoitetun datan välityspalvelun tarjoaja on oma-aloitteisesti ryhtynyt riittäviin toimenpiteisiin 1 momentissa tarkoitetun rikkomuksen tai laiminlyönnin korjaamiseksi välittömästi sen havaitsemisen jälkeen ja ilmoittanut siitä viivytyksettä Liikenne- ja viestintävirastolle eikä rikkomus tai laiminlyönti ole vakava tai toistuva;

2) velvoitteen rikkomista tai laiminlyöntiä on pidettävä vähäisenä; tai

3) seuraamusmaksun määräämistä on muutoin kuin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetulla perusteella pidettävä ilmeisen kohtuuttomana.

Seuraamusmaksua ei saa määrätä, jos on kulunut yli viisi vuotta siitä, kun rikkomus tai laiminlyönti on tapahtunut. Jos rikkomus tai laiminlyönti on ollut luonteeltaan jatkuvaa, viiden vuoden määräaika lasketaan siitä, kun rikkomus tai laiminlyönti on päättynyt.

Seuraamusmaksu määrätään maksettavaksi valtiolle. Seuraamusmaksun täytäntöönpanosta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002).

4 luku

Yhteistyö komission ja muiden jäsenvaltioiden kanssa

24 §

Euroopan datainnovaatiolautakunta

Liikenne- ja viestintävirasto toimii yhteistyössä muiden jäsenvaltioiden datakoordinaattorien, toimivaltaisten viranomaisten, Euroopan komission ja Euroopan datainnovaatiolautakunnan kanssa.

25 §

Asiakirjan luovuttaminen toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle tai Euroopan komissiolle

Liikenne- ja viestintävirastolla on oikeus luovuttaa salassa pidettävä asiakirja sekä ilmaista salassa pidettävä tieto toisen Euroopan Unionin tai Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion toimivaltaiselle viranomaiselle tai Euroopan komissiolle, jos se on datasäädöksen tai datanhallinta-asetuksen valvonnan kannalta välttämätöntä.

5 luku

Erinäiset säännökset

26 §

Erityinen lausuntomenettely

Datasäädöksen 32 artiklassa tarkoitetun kolmannen maan viranomaisen pääsyä dataan ja datan kansainvälistä siirtoa koskevan päätöksen vastaanottajan on pyydettävä lausunto sisäministeriöltä silloin, kun kyseessä on kansalliseen turvallisuuteen liittyvät edut, ja Pääesikunnalta silloin, kun kyseessä on puolustukseen liittyvät edut. Sisäministeriön tai Pääesikunnan on pyydettävä lausunto ulkoministeriöltä, jos kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen liittyvät edut koskevat myös ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Datasäädöksen 32 artiklassa tarkoitettu päätöksen vastaanottaja voi pyytää lausuntoa toimivaltaiselta viranomaiselta määrittääkseen täyttyvätkö datasäädöksen 32 artiklan 3 kohdan ensimmäisessä alakohdassa vahvistetut edellytykset, jos päätöksen vastaanottaja katsoo, että päätös saattaa koskea liikesalaisuuksia ja muuta kaupallisesti arkaluonteista dataa taikka teollis- ja tekijänoikeuksilla suojattua sisältöä tai että siirto voi johtaa uudelleentunnistamiseen. Toimivaltainen viranomaislainen voi pyytää lausuntoa siltä viranomaiselta tai elimeltä, jonka toimialaan päätökseen liittyvien datasäädöksessä tarkoitettujen etujen suojelu kuuluu. Viranomaisen on oltava yhteydessä sisäministeriöön tai Pääesikuntaan, jos on syytä epäillä, että dataan pääsyyllä tai siirrolla on yhteys kansalliseen turvallisuuteen tai puolustukseen.

Tarkempia säännöksiä lausuntomenettelystä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

27 §

Korvaus datan saataville asettamisesta poikkeuksellisen tarpeen tapauksissa

Datan haltijan oikeudesta saada kohtuullinen korvaus datasäädöksen 15 artiklan 1 kohdan nojalla saataville asetetusta datasta sekä korvauksen laskennan perusteista säädetään datasäädöksen 20 artiklassa.

Datan haltijan on esitettävä viranomaiselle, jonka pyynnöstä data on asetettu saataville, kirjallisesti kohtuullisen korvauksen määrä sekä korvauksen suorittamiseksi tarvittavat tiedot. Viranomaisen voi datasäädöksen 20 artiklan 2 kohdan mukaisesti pyytää datan haltijaa esittämään kirjallisesti korvauksen laskennan perusteet ennen korvauksen suorittamista.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun viranomaisen on suoritettava korvaus datan haltijalle viimeistään kahden kuukauden kuluessa siitä, kun datan haltija on toimittanut sille 2 momentissa tarkoitetut tiedot ja viranomaisen mahdollisesti pyytämät perusteet, ellei viranomaisen valita korvauksen suuruudesta datasäädöksen 20 artiklan 5 kohdan nojalla.

Datasäädöksen 20 artiklan 5 kohdan mukainen valitus tehdään Liikenne- ja viestintävirastolle. Liikenne- ja viestintävirasto voi valituksen johdosta muuttaa korvauksen määrää. Korvaus on suoritettava datan haltijalle, kun Liikenne- ja viestintäviraston valitusta koskeva päätös on saanut lainvoiman.

28 §

Oikaisuvaatimus

Liikenne- ja viestintäviraston päätökseen, joka koskee datanhallinta-asetuksen 19 artiklan 5 kohdassa tarkoitettua rekisteröintiä, saa vaatia oikaisua.

Oikaisuvaatimusmenettelystä säädetään hallintolain 7 a luvussa.

29 §

Muutoksenhaku viranomaisen päätöksestä

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Muutoksenhaussa uhkasakon asettamista ja maksettavaksi tuomitsemisesta koskevaan päätökseen sovelletaan kuitenkin uhkasakkolakia.

Toimivaltaisen viranomaisen muussa kuin seuraamusmaksun määräämistä koskevassa päätöksessä voidaan määrätä, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomaisen toisin määrää.

30 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 1 §:n 2 momentin 28 kohta,
sellaisena kuin se on laissa 23/2024, seuraavasti:

1 §

Lain soveltamisala

Siten kuin tässä laissa säädetään, pannaan täytäntöön myös:

28) datan hallinnan ja jakamisen valvonnasta annetun lain (/) 13–21 ja 23 §:ssä tarkoitettu
seuraamusmaksu;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 304 §:n 1 momentin 19 kohta, 330 §:n 3 momentti, 334 a § ja 335 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 1182/2023, sekä

muutetaan 342 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1182/2023,
seuraavasti:

342 §

Oikaisuvaatimus

Liikenne- ja viestintäviraston päätökseen, joka koskee 39 §:ssä tarkoitettua radiolupaa, 44 §:ssä tarkoitettua radiotaajuuksien varausta koskevaa päätöstä, 100 §:ssä tarkoitettua numerointipäätöstä, 288 §:ssä tarkoitettua markkinaehtoista taajuusmaksua, 289 §:ssä tarkoitettua tietoyhteiskuntamaksua tai 293 §:ssä tarkoitettua televisio- ja radiotoiminnan valvontamaksua, saa vaatia oikaisua.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain 2 ja 16 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain (566/2020) 2 §:n 2 momentin 3 kohta ja 16 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat 2 §:n 2 momentin 3 kohta laissa 89/2023 ja 16 §:n 2 momentti osaksi laissa 694/2022, seuraavasti:

2 §

Yhteistyöasetuksen mukaiset toimivaltaiset viranomaiset

Yhteistyöasetuksen mukaisia toimivaltaisia viranomaisia kuluttaja-asiamiehen lisäksi ovat:
;

3) Liikenne- ja viestintävirasto siltä osin kuin se valvoo sähköisestä kaupankäynnistä annetun direktiivin sekä audiovisuaalisten mediapalvelujen tarjoamista koskevien jäsenvaltioiden tiettyjen lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2010/13/EU (audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva direktiivi) 9–11 artiklan ja 19–26 artiklan noudattamista, sellaisina kuin ne on kansallisesti pantu täytäntöön sovellettaviksi tulevissa laeissa, matkustajille heidän lennolle pääsynsä epäämisen sekä lentojen peruuttamisen tai pitkäaikaisen viivästymisen johdosta annettavaa korvausta ja apua koskevista yhteisistä säännöistä sekä asetuksen (ETY) N:o 295/91 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 261/2004, jäljempänä *lentomatkestajien oikeuksia koskeva asetus*, noudattamista, rautatieliikenteen matkustajien oikeuksista ja velvollisuuksista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2021/782, jäljempänä *rautatievastuuasetus*, noudattamista, matkustajien oikeuksista meri- ja sisävesiliikenteessä sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1177/2010, jäljempänä *merimatkestajien oikeuksia koskeva asetus*, noudattamista, matkustajien oikeuksista linja-autoliikenteessä sekä asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 181/2011, jäljempänä *linja-autoliikenteen matkustajien oikeuksia koskeva asetus*, noudattamista ja datan oikeudenmukaista saatavuutta ja käyttöä koskevista yhdenmukaisista säännöistä ja asetuksen (EU) 2017/2394 ja direktiivin (EU) 2020/1828 muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2023/2854, jäljempänä *datasäädös*, noudattamista;

16 §

Seuraamusmaksu tietojen antamista koskevien säännösten rikkomisesta

Seuraamusmaksu voidaan määrätä myös elinkeinonharjoittajalle, joka kuluttajien vahingoksi tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö:

1) maksupalvelulain 10–15 §:n säännöksiä tietojen antamisesta, 22 §:n säännöksiä erillistä maksutapahtumaa koskevasta sopimuksesta annettavista ennakkotiedoista tai 25 a §:ää erillisestä maksutoimeksiannon käynnistämistä koskevasta sopimuksesta annettavista ennakkotiedoista;

2) matkapalveluyhdistelmistä annetun lain 7 §:n ja sen nojalla annettuja säännöksiä ennen matkapakettisopimuksen tekemistä annettavista tiedoista taikka 36 §:n ja sen 2 momentin nojalla annettuja säännöksiä ennen yhdistetyn matkajärjestelyn syntymistä annettavista tiedoista;

3) datasäädöksen 3 artiklan 2 ja 3 kohtien säännöksiä tietojen antamisesta silloin, kun on kyse tietojen antamisesta elinkeinonharjoittajalta kuluttajalle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi